

1 9 4 0

A stylized, monochromatic illustration in the background. It features a flagpole on the left with a flag flying to the right. Behind the pole is a large, semi-circular shape that frames a silhouette of a building with a central tower or chimney. The entire illustration is rendered in a light gray tone against a white background.

KOLEDAR

CANKARJEVE

DRUŽBE

Člani Cankarjeve družbe

so prejeli za leto 1940 sledeče knjige:

1. Koledar za leto 1940
2. Maksim Gorki: Karàmora
3. Herman Wendel: Marseljeza
4. Dr. Anton Dermota: Slovenski politični problemi
5. Milica Stupan: Težko vzgojivi otroci

Gospodinje uporabljajte „Cepo“ že praženo čebulo v prahu! S tem si prihranite čas, delo in denar. Zahtevajte „Cepo“ pri svojem trgovcu! — Zaloga:

Jos. Menardi
Ljubljana - Breg 20

Pri nakupu blaga za moške in ženske obleke Vam posebno priporočamo veletrgovino „Pri Škofu“

R. Miklavc - Ljubljana
Lingarjeva ulica — Pred škofijo

Velika zaloga finih kamarnov, sukna, svile, volnena in perilnega blaga. — Solidna postrežba - nizke cene. — *Tvrđka je stara preko 65 let.*

DELAVSKI TISK:

- Delavska politika** — trikrat tedensko, stane 10 din mes.
Ljudski glas — izhaja 10. v mesecu in stane din 10.— letno
Delavec — izhaja 25. v mesecu in stane komad din 2.—
Ujedinjeni železničar — 2x mesečno in stane komad 2 din
Vzajemna Svoboda — ilustr. družinska revija, din 20 letno

*Skrivnost terpentino-
vega mila*

ZLATOROG

*obstoji v tem, da vas
nikdar ne razočara.
Dobrota terpentino-
vega mila Zlatorog
je bila prvovrstna
včeraj, je danes in bo
jutri. -- Na terpenti-
novo milo Zlatorog
se morate zanesti,
kajti to milo je preiz-
kušeno in se obnese
pri vsakem pranju
znova. Zato zahte-
vajte izrečno le*

THE
POTATO

BY
THE
POTATO

THE
POTATO

THE
POTATO

THE
POTATO

THE
POTATO

THE
POTATO

THE
POTATO

THE
POTATO

KOLENDAR

CANKARJEVE DRUŽBE

ZA PRESTOPNO LETO

1940

IZDALA CANKARJEVA DRUŽBA V LJUBLJANI
TISKALA LJUDSKA TISKARNA V MARIBORU

II

48241

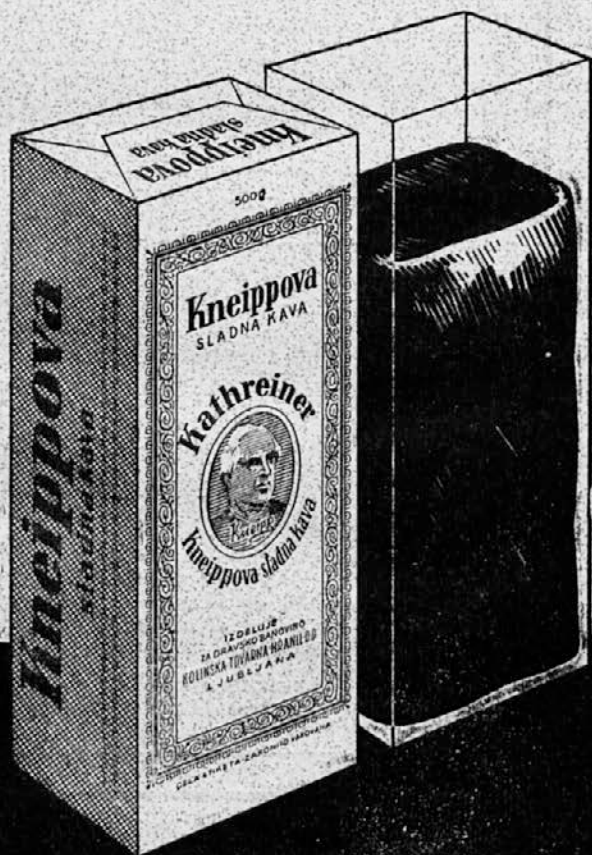
920102446

3/4 ravitka

Kneippove

SLADNE KAVE

TVORI DRAGOCENI PRAŽENI SLADNI SLADKOR

1	P	Novo leto
2	T	Makarij
3	S	Genovefa
4	Č	Tit, Angela
5	P	Telesfor
6	S	Sv. 3 kralji
7	N	Valentin
8	P	Severin
9	T	Julij
10	S	Pavel, pušč.
11	Č	Higin, šk.
12	P	Ernest, op.
13	S	Veronika, d.
14	N	Hilarij, šk.
15	P	Pavel
16	T	Marcel
17	S	Anton, pušč.
18	Č	Priska, dev.
19	P	Kanut, m.
20	S	Fabijan
21	N	Neža
22	P	Vincenc
23	T	Zaroka BDM
24	S	Timotej, šk.
25	Č	Spr. Pavla
26	P	Polikarp
27	S	Janez Zlat.
28	N	Ildefonz
29	P	Franc Sal.
30	T	Martina, d.
31	S	Peter Nol.

BELEŽKE

- ☾ Zadnji krajec 2. ob 5. uri 56 minut.
- ☀ Mlaj 9. ob 14. uri 53 minut.
- ☽ Prvi krajec 17. ob 19. uri 21 minut.
- ☼ Ščip 25. ob 0. uri 22 minut.
- ☾ Zadnji krajec 31. ob 15. uri 47 minut.

Dan naraste za 56 minut od 8 ur 41 minut
na 9 ur 37 minut.

Cvetličarna „Split“

sprejema vsa naročila vsakovrstnih šopkov, žalnih in jubilejskih vencov ter vsa
v to stroko spadajoča dela. Društva imajo popust! Za cenj. obisk se priporoča

Ivanka Benedik Ljubijana, Frančiškanska 8 (naspr. kopališča Slon)

- 1 Č Ignacij, šk.
2 P Svečnica
3 S Blaž, šk.

- 4 N Andrej
5 P Agata
6 T Pust
7 S Pepelnica
8 Č Janez Mat.
9 P Apolonija
10 S Sholastika

- 11 N Prik. Lur. M.
12 P Eulalija
13 T Štefan, op.
14 S Valentin
15 Č Favstin
16 P Julijana
17 S Kristijan, m.

- 18 N Simeon
19 P Konrad
20 T Rajmund
21 S Eleonora
22 Č Stol sv. P.
23 P Peter Damj.
24 S Prest. dan

- 25 N Matija
26 P Valburga, d.
27 T Konrad
28 S. Leander, šk.
29 Č Roman, op.

BELEŽKE

- ☉ Mlaj 8. ob 8. uri 45 minut.
☽ Prvi krajec 16. ob 13. uri 55 minut.
☽ ščip 23. ob 10. uri 55 minut.

Dan naraste za 1 uro 25 minut od 9 ur
39 minut na 11 ur 4 minute.

Sodružice, sodrugli / Svoji k svojim!

Na zalogi imam vedno sveže blago po najnižjih dnevni cenah. Blago dostavljam po želji tudi na dom. Točna postrežba. Neprisiljen nakup. Se priporoča za obilen nakup

Božič Alojz - Celje

Trgovina z mešanim blagom

- 1 P Albin
2 S Simplicij
- 3 N **Kunigunda**
4 P Kazimir
5 T Evzebij
6 S Miroslav
7 Č Tomaž Akv.
8 P Janez od B.
9 S Frančiška

- 10 N **40 mučenik**
11 P Heraklij
12 T Gregor
13 S Nikefor, šk.
14 Č Matilda
15 P Kv. Klemen
16 S Hilarij, m.

- 17 N **Cvet, ned.**
18 P Edvard
19 T **Sv. Jožef**
20 S Niketas
21 Č Vel. četrtek
22 P Vel. petek
23 S Vel. sobota

- 24 N **Velika noč**
25 P **Vel. pond.**
26 T Emanuel
27 S Rupert
28 Č Janez Kap
29 P Evstazij
30 S Viktor
31 N **Bela ned.**

BELEŽKE

- ☾ Zadnji krajec 1. ob 3. uri 35 minut.
☀ Mlaj 9. ob 3. uri 23 minut.
☽ Prvi krajec 17. ob 4. uri 25 minut.
☾ Ščip 23. ob 20. uri 33 minut.
☾ Zadnji krajec 30. ob 17. uri 20 minut.

Dan naraste za 1 uro 37 minut od 11 ur
6 minut na 12 ur 43 minut.

Zahtevajte le

Gagelova semena

v vašem konzumu!

1	P	Hugo
2	T	Frančišek
3	S	Rihard
4	Č	Izidor, šk.
5	P	Vinko
6	S	Celestin
7	N	Herman
8	P	Vojteh
9	T	Marija Kl.
10	S	Ezekij
11	Č	Leon I.
12	P	Julij, p.
13	S	Hermenegild
14	N	Justin
15	P	Anastazija
16	T	Turibij
17	S	Rudolf
18	Č	Apolonija
19	P	Krescencij
20	S	Viktor
21	N	Anzelm
22	P	Soter in K.
23	T	Vojteh
24	S	Jurij
25	Č	Marko, ev.
26	P	Klet in M.
27	S	Peregrin
28	N	Pavel K.
29	P	Peter, m.
30	T	Katarina

BELEŽKE

- ☉ Mlaj 7. ob 21. uri 18 minut.
- ☽ Prvi krajec 15. ob 14. uri 46 minut.
- ☽ Ščip 22. ob 5. uri 37 minut.
- ☾ Zadnji krajec 29. ob 8. uri 49 minut.

Dan naraste za 1 uro 31 minut od 12 ur
46 minut na 14 ur 17 minut.

BREGAR & KREK - LJUBLJANA

Miklošičeva c. 19 - Telefon: 36-75 - Brzojav: „Žitopromet“
m o k a, ž i t o, m a s t

- 1 S Filip in Jak.
 2 Č Vnebohod
 3 P Najd. sv. k.
 4 S Cvetko

- 5 N Pij V.
 6 P Janez
 7 T Stanislav
 8 S Pr. Mihaela
 9 Č Gregorij N.
 10 P Antonin
 11 S Franč. H.

- 12 N Binkošti
 13 P Bink. pon.
 14 T Bonifacij
 15 S Zofija
 16 Č Janez Nep.
 17 P Pashal
 18 S Srečko

- 19 N Sv. Trojica
 20 P Bernardin
 21 T Srečko K.
 22 S Julijana
 23 Č Sv. Teš. T.
 24 P Janez, Pr.
 25 S Gregor

- 26 N Filip. Ner.
 27 P Beda
 28 T Viljem
 29 S Maksimiljan
 30 Č Ferdinand
 31 P Angela, dev.

BELEŽKE

- Mlaj 7. ob 13. uri 7 minut.
- ♣ Prvi krajec 14. ob 21. uri 51 minut.
- ⊙ Ščip 21. ob 41. uri 33 minut.
- € Zadnji krajec 29. ob 1. uri 40 minut.

Dan naraste za 1 uro 9 minut od 14 ur
 20 minut na 15 ur 29 minut.

Fr. P. Zajec, izprašan optik in urar **Ljubljana**

Stritarjeva ul. 6 (pri Frančiškanskem mostu)
 Velika izbira raznovrstnih očal, daljnogledov, toplomerov, barometrov
 hygrometrov itd. — Razne ure, zlatina in srebrnina.
Kvalitetna optika! **Geniki brezplačno!**

1 S Pamfil

2 N Marcel

3 P C. K. i C. J.

4 T Kvirin

5 S Bonifacij

6 Č Norbert

7 P Lukrecija

8 S Medard

9 N Primož in F.

10 P Margareta

11 T Barnaba

12 S Janez F.

13 Č Anton P.

14 P Vasilij

15 S Vid

16 N Benjamin

17 P Adolf, šk.

18 T Efrem

19 S Julijana

20 Č Silverlj

21 P Alojzij

22 S Pavel, šk.

23 N Sidonija

24 P Janez Krst.

25 T Prosper, šk.

26 S Janez in P.

27 Č Ladislav

28 P Vidov dan

29 S Peter in P.

30 N Sp. s. Pavla

BELEŽKE

⊙ Mlaj 6. ob 2. uri 5 minut.

⊙ Prvi krajec 13. ob 2. uri 59 minut.

⊙ Ščip 20. ob 0. uri 2 minuti.

⊙ Zadnji krajec 27. ob 19. uri 13 minut.

Dan naraste do 21. junija za 17. minut,
potem pa do konca upade za 5 minut, od
15 ur 30 minut na 15 ur 42 minut.

Splošno konzumno društvo „Posavje“ t. z. z. o. z.

Zagorje ob Savi

Prodaja svojim članom v prodajalnah Zagorje in Loke vedno sveže in prvovrstno blago po najnižjih dnevni cenah. Član zadruga lahko postane vsak, ki plača din 250 vpisnine in din 50 deleža. Pristopajte k zadrugi, ki bo postala tudi Vaša last in od katere imate le dobiček

- 1 P Presv. kri J.
 2 T Obisk BDM.
 3 S Heliodor, šk.
 4 Č Uldarik
 5 P **Ciril in M.**
 6 S Izaija, prer.
-
- 7 N **Vilibald**
 8 P Elizabeta
 9 T Nikolaj
 10 S Amalija
 11 Č Pij I., Olga
 12 P Moh. in F.
 13 S Marjeta
-
- 14 N **Bonav. šk.**
 15 P Henrik
 16 T Mar. d. K.
 17 S Aleš
 18 Č Fric
 19 P Vincencij
 20 S Elija
-
- 21 N **Danijel**
 22 P Mar. Magd.
 23 T Apolonij
 24 S Kristina
 25 Č Jakob
 26 P Ana, m. DM.
 27 S Natalija
-
- 28 N **Viktor**
 29 P Marta
 30 T Abdon Sec.
 31 S Ignacij

BELEŽKE

- ☉ Mlaj 5. ob 12. uri 28 minut.
 ☽ Prvi krajec 12. ob 7. uri 35 minut.
 ☽ Ščip 19. ob 10. uri 55 minut.
 ☽ Začni krajec 27. ob 12. uri 29 minut.
 Dan upade za 51 minut od 15 ur 42 minut
 na 14 ur 51 minut.

Delavci!

Kupujte pri Vašem trgovcu kvas od
 Prve jugoslovanske tovarne za diaslad, slad in kvas

Rudolf Zaloker, Ljubljana-Vič

- 1 Č Vezi Petra
 2 P Alfonz
 3 S Avgust
-
- 4 N **Dominik**
 5 P Marija Sn.
 6 T Gosp. spr.
 7 S Kajetan
 8 Č Cirijak in t.
 9 P Roman
 10 S Lovrenc
-
- 11 N **Suzana**
 12 P Klara
 13 T Hip. in Kas.
 14 S Euzebij
 15 Č **Veliki Šm.**
 16 P Rok, spozn.
 17 S Emilija, dev.
-
- 18 N **Helena**
 19 P Ludovik
 20 T Štefan
 21 S Ivana
 22 Č Timotej, m.
 23 P Filip, B.
 24 S Jernej
-
- 25 N **Ludvik**
 26 P Cefirin
 27 T Jožef, Kal.
 28 S Avguštin
 29 Č Obgl. J. Kr.
 30 P Rozalija
 31 S Rajmund

BELEŽKE

- ☉ Mlaj 3. ob 21. uri 9 minut.
 ☽ Prvi krajec 10. ob 13. uri.
 ☽ Ščip 18. ob 0. uri 2 minuti.
 ☾ Zadnji krajec 26. ob 4. uri 33 minut.

Dan upade za 1 uro 26 minut od 14 ur
 48 minut na 13 ur 22 minut.

Manufakturna trgovina na veliko

Šalamun & Lampe, Ljubljana

Frančiškanska ul. 4

- 1 N Egidij
 2 P Štefan, kr.
 3 T Serafina
 4 S Rozalija
 5 Č Lovrenc
 6 P R. Kr. P. II.
 7 S Regina

- 8 N Mali Šm.
 9 P Peter Kl.
 10 T Nikolaj
 11 S Prot. in H.
 12 Č Ime Mar.
 13 P Frančišek
 14 S Pov. sv. Kr.

- 15 N Ime B.D.M.
 16 P Ljudmila
 17 T Rane s. Fr.
 18 S Jožef, K.
 19 Č Januarij
 20 P Evstahij
 21 S Matevž

- 22 N Mar. 7 žal.
 23 P Tekla
 24 T D. M. r. ujet.
 25 S Kleofa
 26 Č Ciprijan
 27 P Koz. in D.
 28 S Venčeslav

- 29 N Mihael
 30 P Hijeronim

BELEŽKE

- ☉ Mlaj 2. ob 5. uri 15 minut.
 ☽ Prvi krajec 8. ob 20. uri 32 minut.
 ☽ Ščip 16. ob 15. uri 41 minut.
 ☾ Zadnji krajec 24. ob 18. uri 47 minut.

Dan upade za 1 uro 34 minut od 13 ur
 19 minut na 11 ur 45 minut.

Konzumna zadruga za Ljubljano in okolico

f. z. z. o. z.

Ljubljana, Sv. Jerneja cesta 39/a

Priporoča svojim članom vedno sveže speceriljsko in galanterijsko blago.
 Cene konkurenčne. Član postane lahko vsak. Pristopnina din 5⁻, delež din 25⁻.

- 1 T Remigij
 2 S Angeli, var.
 3 Č Terezika D.
 4 P Frančišek A.
 5 S Placid

- 6 N Bruno
 7 P Justina
 8 T Brigita
 9 S Dionizij
 10 Č Frančišek B.
 11 P Nikazij
 12 S Maksimilijan

- 13 N Edvard
 14 P Kalist
 15 T Terezija
 16 S Hedvika
 17 Č Mira
 18 P Luka, evan.
 19 S Peter Alk.

- 20 N Janez K.
 21 P Uršula
 22 T Kordula
 23 S Janez Kap.
 24 Č Rafael, nad.
 25 P Krizant
 26 S Dimitrij

- 27 N Sabina
 28 P Simon in J.
 29 T Narcis, šk.
 30 S Klaudij
 31 Č Volbenk

BELEŽKE

- ☉ Mlaj 1. ob 13. uri 41 minut.
 ☽ Prvi krajec 8. ob 7. uri 18 minut.
 ☽ Ščip 16. ob 9. uri 15 minut.
 ☾ Zadnji krajec 24. ob 7. uri 4 minute.
 ☉ Mlaj 30. ob 23. uri 3 minute.

Dan upade za 1 uro 32 minut od 11 ur
 42 minut na 10 ur 10 minut.

Priporočamo v ugoden nakup: Okovje za stavbe in pohištvo, orodje za mizarje in druge obrti, kuhinjsko opremo in posodje - štedilnike, peči in vsakovrstno drugo železnino. — Železnina

A. Semenič in drug, Ljubljana

Miklošičeva cesta 15 - Telefon številka 48-67

- 1 P Vsi sveti
2 S Verne duše

- 3 N Hubert
4 P Drago
5 T Mirko
6 S Lenard
7 Č Engelbert
8 P Bogomir
9 S Teodor

- 10 N Andrej ap.
11 P Martin, šk.
12 T Martin, pap.
13 S Stanislav
14 Č Jozafat
15 P Leopold
16 S Janez Trog.

- 17 N Gregor
18 P Odon
19 T Elizabeta
20 S Srečko
21 Č Darov, M.D.
22 P Cecilija
23 S Klemen

- 24 N Janez od K.
25 P Katarina
26 T Konrad
27 S Virginij
28 Č Sosten
29 P Saturnin
30 S Andrej

BELEŽKE

- ☽ Prvi krajec 6. ob 22. uri 8 minut.
☉ Ščip 15. ob 3. uri 23 minut.
☾ Zadnji krajec 22. ob 17. uri 36 minut.
♊ Mlaj 29. ob 9. uri 42 minut.

Dan upade za 1 uro 11 minut od 10 ur
7 minut na 8 ur 56 minut.

„PRODUKTA“

tovarna za kis in kemične proizvode

družba z o. z.

LJUBLJANA

PREDAL 35

TELEF. 21-61

PROIZVODI:

Natural kis 12%
Vinal kis 9%
Estragon kis 12%

Ocet. kislina 70%, 80%
Kristalna sode
Pralni lug
Kumarce

- 1 N Ujedinj.
 2 P Bibijana
 3 T Franč. Ksav.
 4 S Barbara
 5 Č Saba
 6 P Miklavž
 7 S Ambrož

- 8 N **B. sp. B.D.M.**
 9 P Valerija
 10 T Pr. Lor. hiš.
 11 S Damaz
 12 Č Maksencij
 13 P Lucija dev.
 14 S Spiridion

- 15 N **Kristina**
 16 P Albina
 17 T Lazar
 18 S P. R. B.D.M.
 19 Č Urban V.
 20 P Evgenij
 21 S Tomaž, ap.

- 22 N **Dimitrij**
 23 P Viktorija
 24 T Adam in Eva
 25 S **Božič**
 26 Č **Štefan, p.**
 27 P Janez, ap.
 28 S Nedolžni ot.

- 29 N **Tomaž**
 30 P David, kralj
 31 T Silvester

BELEŽKE

- ☽ Prvi krajec 6. ob 17. uri 1 minuta.
 ☼ Ščip 14. ob 20. uri 38 minut.
 ☾ Zadnji krajec 22. ob 2. uri 45 minut.
 ☀ Mlaj 28. ob 21. uri 56 minut.

Dan upade do 21. za 18 minut, potem pa do konca naraste za 4 minute, od 8 ur 56 minut na 8 ur 42 minut.

„Papir“ in pap. vrečice na debelo

Bitenc Marija, Ljubljana

Sv. Petra cesta števil. 33

P R A Z N I K I

Po zakonu o praznikih (»Služb. Novine« št. 233 od 5. oktobra, »Služb. novine saobr. ustanov« št. 20/29, stran 9) praznujemo sledeče praznike:

1. Državna praznika:

Rojstni dan Nj. Vel. kralja 6. septembra.
Dan ujedinenja 1. decembra.

2. Železničarski praznik:

Sv. Konstantin in carica Jelena 3. junija.

3. Cerkveni prazniki za rimokatolike:

Novo leto 1. januarja.
Sv. Trije kraji 6. januarja.
Sv. Jožef 19. marca.
Velikonočni ponedeljek 25. marca.
Vnebohod 2. maja.
Sv. Rešnje Telo 23. maja.
Sv. Peter in Pavel 26. junija.

Sv. Ciril in Metod 5. julija.
Veliki Šmaren 15. avgusta.
Vsi Sveti 1. novembra.
Brezmadežno sp. D. M. 8. decembra.
Božič 25. in 26. decembra.

4. Cerkveni prazniki za pravoslavne:

Badnji dan 6. januarja.
Božič (2 dni) 7. in 8. januarja.
Bogojavljenje 19. januarja.
Sv. Sava 27. januarja.
Veliki petek 26. aprila.
Uskrs (drugi dan) 29. aprila.
Djurdjev dan 6. maja.
Spasov dan 6. junija.
Duhovi (drugi dan) 17. junija.
Sv. Ciril in Metod 5. julija.
Velika Gospojna 28. avgusta.
Sv. Nikola 19. decembra.

Vremenska ugibanja in prerokovanja

JANUAR — PROSINEC

Če dežuje na dan novega leta, bo deževalo tudi méšnjeka (avgusta).

Če prosinca ni snega, ga mali traven da.

Prosinec míl — Bog se usmíl!

V prosincu mrzlo, da poka, kmetiča bogati ajda in moka.

Kakršno je vreme na sv. Petra stola dan (18.), táko bo potem mesec dan.

Lepo in jasno Ravla spreobrnjenje — rodovitnega leta je znamenje.

FEBRUAR — SVEČAN

Ako je pretoplo svečana, malega travna bo še počivala brana; ako pa je svečana mraz, malega travna poti se obraz.

Svečan iztegne dan.

Ako na svečnico burja vleče, bo dobro leto, ako jug, bo slabo.

Če na svečnico sneži, se vigred že glasi.

Kadar je svečnica na vedrem, se nadejaj lepe pomladi.

Topla svečnica sneg in mraz prinese, mrzla oba odžene.

Sv. Rotija (6.) navadno ima — vsako zimo največ snega.

Pa osmem februarju gre sonce z gorá v ravnino, novembra pa z ravnine na goré.

Sv. Valentin (14.) ima ključe od korenin.

Svet' Matija led razbija, če ga ni, ga pa nar'di.

Če sv. Matije dan zmrzuje, še 40 dni mrazu prerokuje.

MAREC — SUŠEC

Ako sušca grmi, dobra letina prihiti.

Brezen (marec) je desetkrat na dan jezen.

Če se sušca dá orati, aprila ti bo jokáti.

Kar v breznu zraste, april pobrije.

Kotikor megle sušca je, toliko poleti dežja gre.

Sušca prah obvelja kakor kepa zlata.

Če štirideset mučenikov dan (10.) ni lepo, tudi štirideset dni potem ne bo.

Če ne prej, na sv. Jedrti dan (17.) gotovo gorka sapica pripihlja.

Sv. Gabrijela (24.) če zmrzuje, potlej slana nič več ne škoduje.

APRIL — MALI TRAVEN

April sedemkrat na dan kmeta s polja spodi.

Če je april deževen, kmet ne bo reven.

Če malega travna grmi, slane več se kmet ne boji.

Če se aprila vreme smeje, se bo še kesalo pozneje.

Malega travna je za vsakim grmom dež in sonce.

Sv. Jurij zakuri in odpre nam duri.

Sv. Jurija moča in sv. Petra suša, to dá kruha.

MAJ — VELIKI TRAVEN

Velikega travna mokrota, malega srpna suhota.

Če je majnika lepo, je dobro za kruh in seno.

Pankracij, Servacij, Bonifacij so ledeni radi vsi. Če pa prej slane ni bilo, tudi pozneje ne bo mrazilo.

Poln voz sena je vreden — maja rojev eden.

JUNIJ — ROŽNIK

Če rožnika sonce pripeka, pohlevno deži, veliko obeta žita, strdi.

Junija je toliko dežja, da primoči zadnji korenini.

Če se sv. Medard (8.) kislo drži, do konca meseca ni pravih sončnih dni.

Kakršen je dan sv. Medarda, takšnih dni je cela garda.

O kresu je tako dolg dan, če bi zjutraj kravo vodil, ima zvečer že tele.

JULIJ — MALI SRPAN

Štirideset dni bo še lepo, če je drugi dan julija lepo.

Dež na Cirila in Metoda orehe in kostanj domala ogloda.

Kakor se kaže vreme deseti dan, tako bosta mali in veliki srpan.

AVGUST — VELIKI SRPAN

Srpna če veter zvedri, vreme dolgo še trpi.

Mesec avgust mora kuhati vino, september pa peči.

Ako je na sv. Lovrenca (10.) dan lepo, bo vsa jesen lepa.

Če je na sv. Lovrenca dan lepo vreme, se vol smeje (ker bo lepa jesen in dosti paše), če je pa grdo, se joka.

Če se avgusta po gorah kadi, kupi si kožuh za zimske noči.

Če se megla zjutraj v zrak vzdiguje, slabo vreme napoveduje; če pa zemlja meglo posrka, lepo vreme na vrata trka.

Lovrenc v vodo kamen vrže, ne hodi v njó, mrzla je že.

Po vremenu sv. Jerneja (24.) rada vsa jesen se nareja.

SEPTEMBER — KIMAVEC

*Kakršno vreme o kimavca mlaji, takšno vso jesen je najraji.
Kakršen kimavec, takšen bo sušec.
Kakršno bo vreme sv. Ila (1.) kazalo, bo tudi ves mesec ostalo.
Ako je na malo mašo lepo, potem bo dva meseca suho.
Mala maša za suknjo vpraša in lastovke od nas beže.
O sv. Mihaelu če grmi, viharjev veliko pozimi buči.*

OKTOBER — VINOTOK

*Vinotoka deževanje — grudna vetrov divjanje.
Vreme vinotoka daje za april proroka.
Oktober — malo dober.*

NOVEMBER — LISTOPAD

*Listopad pride po hromotne ljudi.
Do vseh svetih grdo vreme, po vseh svetih pa lepo.
Kakršno je vreme na Lenartovo (6.), tako bo do božiča.
Kolikor ima Lenart snega na planini, toliko ga ima božič v dolini.
Dež če je sv. Martina, potem pa zmrzlina, pozebe ozimina in pride
draginja.
Vreme sv. Katarine (25.) tudi prosinca ne mine.
Sv. Katarine dan ne laže, če po sebi prosincu vreme kaže.*

DECEMBER — GRUDEN

*Gruden — malo vljuden.
Kadar v adventu jug hladi, drugo leto dosti sadja obrodi.
Če zmrzlina grudna se ne otaja, še prosinca hujši mraz nastaja.
Kakršen advent, tak post.
Grom in blisk o zimskih kvatrih, huda zima bo pri vratih.
Grudna suh veter če piska, suša poleti pritiska.
Kolikor se ivja o božiču na vejah blesti, toliko sadja prihodnje leto
na drevju visi.
O božiču se spodobi malo snega in malo belega kruha.
Po božiču gre dan gor, sneg dol.*

Poštna tarifa v Jugoslaviji

Tuzemstvo.

Navadna pisma. Teža: največ 2000 gramov. Pristojbine: teža do 20 gramov krajevno 1 din, medkrajevno pa 1.50 din; nad težo 20 gramov je tarifa za krajevni in medkrajevni promet ista, in sicer pri teži pisma do 50 gramov 2 din, do 250 gramov 3.50 din, do 500 gramov 5 din, do 1000 gramov 10 din in do 2000 gramov 15 din.

Dopisnice in razglednice. Pristojbine: v krajevnem in medkrajevnem prometu navadne 1 din, a z odgovorom 2 din.

Tiskovine. Teža: do 2 kg, za knjige pa do 3 kg. Pristojbine: za vsakih 50 gramov 25 par.

Vzorci. Teža: največ 500 gramov. Pristojbine: do 100 gramov 50 par, za vsakih nadaljnjih 50 gramov 25 par.

Posebne pristojbine: za priporočena pisma v krajevnem prometu 2 din, v medkrajevnem prometu pa 3 din; za ekspresnino v medkrajevnem prometu 3 din (v

ZOBNI ATELJE — ORDINACIJA

Telefon 32-96

Dentist **BEVC** Joško

Telefon 32-96

LJUBLJANA, Gosposvetska c. 4 (v hiši, kjer se nahaja lekarna Kuralt)

Ordinira: za zobozdravstvo in zobotehniko, od 9-12:30 in od 2-5:30 - Ob sobotah le do 4 pop. Po dogovoru se sprejema tudi izven teh ur. Cene zmerne — vsem dostopne. Člani Cankarjeve družbe poseben popust.

krajevnom prometu ekspresnina ni dovoljena).

Brzjavke. Za brzjavke do 10 besed 7 din; za golic (blanket) 50 par; vsaka nadaljnja beseda 70 par.

Denarna pisma. Največja teža je 1000 gramov. Vrednost je neomejena. Poleg pristojbine za priporočena pisma, se plača še: do zneska 100 din 1 din; do 500 din 2 din; do 1000 din 5 din; do 5000 din 10 din; dalje za vsakih 1000 din 1 din več. Obvestnina 50 par, dostavnina 1 din.

Poštna nakaznice. Najvišji znesek za tuzemstvo je 5000 din. Pristojbina za nakaznice se plačuje samo v gotovini in znaša: do 50 din 1.50 din, od 50 do 100 din 2 din, od 100 do 250 din 3 din, od 250 do 500 din 4 din, od 500 do 750 din 5 din, od 750 do 1000 din 6 din, od 1000 do 1500 din 7 din, od 1500 do 2000 din 8 din, od 2000 do 2500 din 9 din, od 2500 do 3000 din 9.50 din, od 3000 do 3500 din 10 din, od 3500 do 4000 din

10.50 din, od 4000 do 4500 din 11 din, od 4500 din do 5000 din 11.50 din.

Položnice. Pristojbine: za plačilo do 100 din 0.50, od 100 do 250 din 0.75 din, od 250 do 500 din 1 din, od 500 do 1000 din 1.50 din, od 1000 do 2500 din 2 din, od 2500 do 5000 din 2.50 din, od 5000 do 10.000 din 3 din, od 10.000 do 25.000 din 4 din, preko 25.000 do 50.000 din 5 din.

Paketi. Največja dopustna teža je 20 kg. Za pakete brez označene vrednosti se plača do teže 1 kg 3 din; do 5 kg 8 din; do 10 kg po razdalji 10—20 din; do 15 kg 15—30 din; do 20 kg od 20—40 din. Poleg tega je treba takoj pri oddaji plačati pri pošiljatelj, ki jih poštni urad dostavlja v hišo, še 2 din do teže 5 kg, za večje pakete pa 5 din dostavnine, a za obvestnino 1 din. — Ako je za paket naznačena vrednost, se plača do vrednosti 100 din 1 din; do 500 din 2 din; do 1000 din 5 din; do 5000 din 10 din posebne pristojbine, za vsakih nadaljnjih 1000 din pa 1 din več.

Inozemstvo.

Navadna pisma. Pristojbine: za Grčijo, Romunijo, Turčijo in Italijo do 20 gramov 3 din, a za vsakih nadaljnjih 20 gramov 1.50 din; za ostale države do 20 gramov 4 din, a za vsakih nadaljnjih 20 gramov 2 din.

Dopisnice in razglednice. Pristojbine: za Grčijo, Italijo, Romunijo in Turčijo

1.50 din, z odgovorom 3 din; za ostale države 2 din, z odgovorom 4 din.

Posebne pristojbine. Za priporočeno v Grčijo, Romunijo in Turčijo 3 din, v ostale države 4 din; za ekspresnino v Grčijo, Romunijo in Turčijo 6 din, v ostale države 8 din.

MASTEK
MARIBOR

ELITNA KONFEKCIJA
ZA DAME IN GOSPODE
prinaša vedno najnovejšel

Zbirajmo in množimo domači kapital, nala-
gajmo naše prihranke v pupilarnovarni
denarni zavod

Mestno hranilnico v Mariboru

Stanje hranilnih vlog preko 90 milijonov

Obrestna mera za vloge od 3 do 5%

Posojila proti vknjižbi!

Za vse obveznosti jamči

Mestna občina mariborska

z vsem svojim premoženjem in svojo
davčno močjo.

Orožnova ulica 2.

Ustanovljena: 1862.

Politični koledar

(Od 1. sept. 1938 do 1. sept. 1939.)

V tem času se je zgodilo toliko pomembnih stvari doma in po svetu, da ne moremo o posameznih dogodkih pisati obširnih pripomb ne samo zato, ker nam tega ne dopušča prostor, temveč tudi zato, ker še nikakor ni sklenjena veriga dogodkov, ki so se sprožili lansko poletje. Kdo ve, kaj vse se bo še zgodilo medtem, ko bodo naši člani prejeli in prebirali ta koledar in v kakšni luči se bo pokazala marsikatera zadeva, ki nam je bila do letošnjega septembra nejasna!

Zato se omejujemo v glavnem na kronistično zapisovanje najvažnejših dogodkov. In že s tem upamo, da bomo znatno ustregli svojim bralcem, ki bodo imeli pred seboj razvrščene dogodke, ki jim bodo osvežili spomin na marsikaj, kar bi sicer obledelo ali ostalo neurejeno v njihovih glavah.

V domačem političnem življenju smo se končno le premaknili z mrtve točke, na kateri smo dolgo časa tlačali radi režimov, ki niso hoteli začeti pravilno reševati naših notranjih političnih in gospodarskih problemov, ki so silili v ospredje, odkar Jugoslavija obstoji. Med njimi je bilo najvažnejše tako imenovano hrvatsko vprašanje, ki je postalo posebno pe-

reče po letu 1928., ko so v narodni skupščini padli streli na hrvatske radičevske poslance. Od takrat hrvatski zastopniki niso več sodelovali v nobeni beograjski skupščini.

Čeprav se je že pod vsemi prejšnjimi režimi jasno izkazalo, da se Hrvati ne dajo ne ukloniti, ne izigrati, je vendar lani Stojadinović-Koroščeva vlada zopet poskusila, da po starih metodah obide rešitev hrvatskega vprašanja in demokratične ureditve države.

10. oktobra 1938. je razpustila narodno skupščino, izvoljeno pod Jevtičem maja 1935. leta in razpisala javne volitve za novo skupščino 11. decembra. Radi volilnega zakona so se po pridobljenih izkušnjah v javnih volitvah združile na eno listo z nosilcem dr. Vl. Mačkom vse opozicionalne skupine razen fašista Dimitrija Ljotića. Na Mačkovi listi so kandidirali tudi socialisti, ki so se uveljavili posebno v Sloveniji. Lista dr. Milana Stojadinovića in dr. A. Korošca je dobila — kakor se je uradno poročalo — 1,643.783, lista dr. Vl. Mačka 1,364.524 in Ljotičeva lista 30.734 glasov. Opozicija je dejansko zmagala. Tega so se zavedali tudi najodgovornejši krogi. Zato je kmalu prišlo do preosnov na zunaj zmago-

vite Stojadinovićeve vlade. Najprej je izpadel iz nje notranji minister dr. A. Korošec, kmalu pa je bil odstavljen tudi dr. Milan Stojadinović. Kraljevsko namestništvo je poverilo sestavo nove vlade Dragiši Cvetkoviću, ki je bil minister za socialno politiko v Stojadinovićevi vladi. Dali so mu nalogo, da sklene sporazum s Hrvatimi. Začela so se pogajanja v zdru-

A. Chamberlain

ženi opoziciji glasom oktoberskega sporazuma iz l. 1937., dr. Maček je pa v imenu kmetsko - demokratske koalicije, ki jo tvorita hrvatska kmečka in samostojna demokratska stranka nadaljeval direktna pogajanja z Dragišo Cvetkovićem. Pogajanja so trajala dolgo časa, večkrat so se tudi zataknila, dokler se ni končalo 26. avgusta t. l. objavilo besedilo začasnega sporazuma, doseženega med dr. Vl. Mačkom in Dragišo Cvetkovićem. Istočasno je bila imenovana tudi nova vlada, katere predsednik je ostal Dragiša Cvetković in v kateri je JRZ obdržala poleg pred-

sedstva še štiri resore: telesno vzgojo (Jevrem Tomić), zgradbe (dr. Miha Krek), gozdove in rudnike (dr. Džafer Kulenović, naslednik pokojnega Spaha) in promet (ing. Nikola Beslić); za hrvatsko kmečko stranko so prišli v vlado: dr. Vlado Maček kot podpredsednik, dr. Juraj Šutej kot finančni minister, dr. Ivan Andres za trgovino in industrijo, dr. Josip Torbar za pošto, dr. Smoljan Bariša brez portfelja; samostojni demokrat dr. Srdjan Budisavljević je dobil ministrstvo za socialno politiko, bosanski zemljoradnik dr. Branko Čubrilović kmetijsko ministrstvo, prosvetno in pravosodno ministrstvo je bilo izročeno dr. Boži Maksimoviću in dr. Lazarju Markoviću, politika, ki nista niti v JRZ niti pri Stanojevićevih staroradikalih. Vojska in zunanje zadeve so ostale v rokah nadstrankarjev. Od opozicionalnih skupin, ki so se združile na listi dr. Mačka, ni v tej vladi socialistov, Davidovićeveh demokratov, Stanojevićevih radikalov, JNS in zemljoradnikov iz Srbije.

Na predlog nove vlade je namestništvo takoj razpustilo narodno skupščino, izvoljeno pod Stojadinovićem 11. decembra 1938. in senat. Ta razpust je bil zelo potreben. Saj je bila ta skupščina nemogoča. Zborovala je samo za proračun in ob tej priliki izglasovala pooblastila za razpust izvoljenih Delavskih zbornic in za nove komisarijate v vseh socialnih zavodih: okrožnih uradih, borzali de, la in pokojninskih zavodih. Poleg tega je izglasovala pooblastilo, da dobi Cerkev od države v last bivša veleposestva verskega zaklada. Po tem pooblastilu je dobila Cerkev v Sloveniji 27.041 ha veleposestev, vrednih okrog 200 milijonov din z letnim prinosom 2 milijonov din. Poleg tega je ta skupščina izglasovala še razne nove centralne fonde, ki se jih je v zadnjih treh letih nabralo do 105. Zato so vsi razen prizadetih postrije, šum in rudnikov, javnih del.

Kadar zopet perete
Persil in **Henko**
ne pozabite!

slancev z veseljem pozdravili razpust take skupščine in senata.

Istočasno z imenovanjem vlade sporazuma je bil razveljavljen zakon o volitvah narodnih poslancev in vlada je dobila pooblastilo, da izda nove politične zakone in nov volilni red s tajnim glasovanjem.

Najvažnejša pa je uredba nove banovine Hrvatske. — Uredba določa:

1. Obseg.

Hrvatska banovina obsega:

Savsko in primorsko banovino, nadalje se srezi Dubrovnik, Šid, Ilok, Brčko, Gradačac, Derventa, Travnik in Fojnica spoji v skupno banovino pod imenom Banovina Hrvatska. Sedež banovine je v Zagrebu

2. Pristojnost:

V pristojnost Hrvatske banovine se prenesejo:

Posli kmetijstva, trgovine in industrialne politike in narodnega zdravja, telesne vzgoje, pravosodja, prosvete in notranje uprave. Banovina Hrvatska bo pristojna za vse posle, ki spadajo po doslej veljavnih predpisih v pristojnost banovin.

Vsi ostali posli ostanejo v pristojnosti državnih oblasti na vsem ozemlju.

3. Finančna sredstva:

Banovina Hrvatska bo imela pravico pobirati določene dohodke in vršiti izdatke v okviru banovinskih proračunov; viri, oblika in vrste dohodkov, ki bodo pripadli banovini, bodo določeni s posebno uredbo. Prav tako se bo s posebno uredbo uredilo vprašanje razdelitve državnih fondov, imetja in dolgov. Za leto 1939-40 dobi Hrvatska banovina vse kredite, ki so določeni v državnem proračunu. Ako ne bodo ti krediti zadostni, se bodo odobrili še naknadni krediti.

4. Zakonodajna oblast.

Zakonodajno oblast v banovini izvršujeta kralj in sabor.

5. Upravno oblast

v banovini izvršuje kralj preko bana.

6. Sodno oblast

v banovini izvršuje sodišče v imenu kralja.

7. Sabor.

Banovina Hrvatska ima svoj sabor, ki ga tvorijo poslanci izvoljeni svobodno s splošnim, enakim, neposrednim in tajnim glasovanjem s predstavništvom manjšin. Prvi volilni red in poslovnik sabora bosta predpisana s kraljevo uredbo. Volilni red more izpremeniti sabor z zakonom, poslovnik pa z resolucijo sabora. Narodni poslanci uživajo imuniteto; sabor zaseda v Zagrebu, kralj razpušča sabor in odredi obnem nove volitve.

8. Ban.

Bana imenuje in odstavlja kralj. Ban priseže kralju. Pismene akte kraljeve oblasti podpisuje ban, ki nosi odgovornost. Ban je odgovoren po zakonu o ministrski odgovornosti. Obtoži ga sabor, sodi mu banovinsko sodišče, v katerem so trije svetniki Stola sedmorice, oddelek A in trije sodniki upravnega sodišča v Zagrebu.

Proti banovim odločbam je odprta pot na upravna in redna sodišča.

Banovinski uslužbenci so podrejeni banu.

Sodnike okrajnih sodišč, kakor tudi uradnike do vključno 4. položajne skupine postavlja banovina. Policijska služba je v banovini podrejena banu.

Upravno sodstvo in računsko sodišče.

Upravne spore v zadevah iz pristojnosti banovine Hrvatske rešuje končno veljavno upravno sodišče v Zagrebu. To sodišče odloča tudi o tožbah predsednika ministrskega sveta, ki lahko toži, če smatra, da so bili z aktom bana prekršeni državni ali banovinski zakoni v škodo državnih interesov. Nad banovinskim gospodarstvom vrši kontrolo računsko sodišče, ki se bo ustanovilo.

9. Ustavno sodišče.

Za oceno ustavnosti zakonov in sporov o pristojnosti med državo in banovino Hrvatsko se bo s kraljevo uredbo ustanovilo ustavno sodišče.

10. Državno nadzorstvo.

V zadevah, za katere je država pristojna z izdajanjem zakonov, more osrednja oblast dajati splošna na-

sti banovine Hrvatske, ban pa skrbi za izvedbo teh uredb.

Osrednji državni oblasti so pridružane te-le pravice:

V pristojnost državnih oblasti spadajo posli, ki so posebnega pomena za splošne interese države in ki so:

1. skrb za državno varnost, pobijanje protidržavne propagande, izvr-

Gdansk — formalni povod za sedanjo vojno

vodila banovini o uporabi teh zakonov in lahko vrši nadzorstvo nad izvrševanjem zakonov pri banovini, pri nižjih oblastih v banovini pa samo s pristankom banovine. V primeru spora je pristojno ustavno sodišče.

11. Prehodne določbe.

Ministrski svet mora skrbeti za izvršitev uredbe o banovini Hrvatski. Odredbe ministrskega sveta se bodo izdale s kraljevo uredbo. Dokler se obstoječi zakoni in uredbe ne spremenijo, ostanejo v veljavi. Do dneva sestanka sabora more kralj objavljati uredbe v zadevah iz pristojno-

ševanje politične obveščevalne službe za zagotovitev reda in miru;

2. za podeljevanje državljanstva je pristojna banovina, razen za podeljevanje državljanstva po izjemnem potu in odvzemanje državljanstva;

3. podeljevanje rudarskih koncesij, ki interesirajo državno obrambo, bo izvrševala banovina sporazumno z vojaško upravo. Če bi se pojavilo nesoglasje, bo odločal ministrski svet;

4. izpolnjevanje in vzdrževanje državnih in prometnih ter ostalih državnih objektov;

5. verske zadeve;
6. mednarodni promet;
7. zunanja trgovina, kakor tudi trgovina med banovino in ostalimi deli države (edinstvo carinskega in trgovskega področja);
8. zakonodaja o merah in utežih, zaščiti industrijske svojine, poslih zasebnega zavarovanja in zavarovalnih družb;

vatske se lahko razširijo tudi na druge banovine in se s tem lahko vsa država notranje preuredi.

• Kakor ta sporazum ne obsega vsega in pušča še razna vprašanja odprta, vendar pomeni velik korak k preureditvi države, v kateri bo tudi delovno ljudstvo prišlo do besede in pravic, v kolikor bo zavedno in politično zrelo.

Pogled na Reval, glavno mesto Estonske

9. menično pravo, čekovno pravo, trgovsko pravo, konkurzno pravo, avtorsko pravo;

10. izrekanje kazni za kršitev predpisov o zadevah iz pristojnosti države;

11. postavljanje osnovnih načel prosvetne politike potom zakona, kakor tudi osnovnih načel o lokalni samoupravi;

12. splošna načela delavskega prava in zavarovanja, kakor tudi splošna načela vodnega prava.

Določbe o ureditvi banovine Hr-

V ospredje mednarodne politike je prišla lani **Češko-Slovaška**. Kriza se je začela v pozni pomladi, višek je pa dosegla jeseni. Julija je praška vlada pristala na to, da pride na Češko angleški opazovalec v osebi lorda Runcimana. Pod vplivom njegovih opazovanj in predlogov se je praška vlada 7. sept. 1938 odločila, da dá avtonomijo sudetskimi Nemcem. Toda sudetski Nemci so medtem že povečali svoje zahteve, niso se več zadovoljili z avtonomijo, pričeli so se nemiri in praška vlada je v

Priporoč a se

trgovina s papirjem, šolskimi, pisarniškimi in knjigoveškimi potrebščinami na debelo in na drobno

A. JANEŽIČ

LJUBLJANA, FLORJANSKA UL. 12 - 14

Lastna knjigovoznica, industrija poslovnih knjig in šolskih zvezkov

sudetskih krajih proglasila obsedno stanje. 14. sept. sta se sestala Chamberlain in Hitler, ki je povedal, da zahtevajo sudetski Nemci plebiscit o priključitvi k Nemčiji. Angleška vlada je nasvetovala Pragi, naj sprejme to rešitev. 19. septembra je Praga sprejela angleški načrt. 20. septembra je ruska vlada sporočila, da bo priskočila na pomoč potem, ko bodo to drugi storili, vendar mora o njeni udeležbi sklepati še zveza narodov. Nato je odstopila praška vlada z dr. Hodžo na čelu in novo vlado je sestavil general Sirovy, od katerega so si Čehi obetali rešitve. 22. sept. sta se ponovno sestala v Godesbergu Chamberlain in Hitler, ki je zahteval priključitev Sudetov brez plebiscita. Njegove zahteve niso bile sprejete, nakar je dal Hitler rok do 1. oktobra: če do tega dne ne sprejmejo nemških zahtev, bo nemška vojska prestopila meje ČSR. — Medtem je prišlo z Mussolinijevim posredovanjem do proslule Münchenske konference Nemčije, Italije, Francije in Anglije, ki je na miren način odločila usodo ČSR. Praška vlada je sporočila v München, da je pripravljena prepustiti kraje, kjer živi nad 50 odst. Nemcev, in spremeniti svojo zunanjo politiko v tem smislu, da se odpove pogodbi z Rusijo in Francijo in se nasloni na Nemčijo. Hitler je pa že poprej izjavil, da so sudetski kraji njegova zadnja teritorialna zahteva Nemčije v Evro-

pi. Konferenca je določila štiri pasonove, ki jih bo začela zasedati nemška vojska s 1. oktobrom in zasedbo končala z 10. okt. Za nekatere kraje, kjer Nemcev ni bilo 50 odst., so pa določili plebiscit. In nemška vojska je vkorakala v prve kraje že v noči na 1. oktober.

Takoj po končani Münchenski konferenci sta Chamberlain in Hitler podpisala to-le izjavo: »Svečano izjavljamo, da oba naroda (angleški in nemški, op. ured.) ne bosta nikdar več v vojni drug proti drugemu.«

Z nesrečo ČSR so se hiteli okoristiti vsi sosedi: 1. oktobra so Poljaki zasedli tešinsko pokrajino, še nezasedeni Slovaki so pod Tisinim vodstvom zahtevali odcepitev od Češke.

5. oktobra je odstopil prezident Beneš, istočasno je general Sirovy preosnoval svojo vlado in 7. okt. izdal proglas na narod: Vdajmo se usodi!

Medtem so v Angliji že dobili mačka po Münchenskem sporazumu: odstopil je mornariški minister Duff Cooper, Chamberlainova vlada je pa sklenila pospešeno oboroževanje.

Tragedija ČSR je pa bila vsak dan večja: plebiscit v spornih nemških krajih je sploh odpadel, vsak dan so izgubljali nove kraje. 12. okt. je Podkarpatska Ukrajina postavila svojo avtonomno vlado z Brodyjem na čelu. 19. okt. sta šla k nemškemu zunanjemu ministru prositi pomoči Slovaka Tisa in Turčansky, 21. oktobra

je šel Brody po pomoč v Budimpešto k Imredyju, 26. okt. je praška vlada odstavila Brodyja in ga obtožila veleizdaje, obenem pa sprejela rabsodišče Nemčije in Italije o novih mejah nekdanje ČSR, nakar so Madjari zasedli še nove slovaške in ukrajinske kraje, pri čemer so se jim nekoliko upirali samo podkarpatški Ukrajinci.

V sami Češko-Moravski so prevladali reakcionarni krogi. 2. decembra je postal prezident Hacha, ki mu je takoj po vstoličenju podelil papeški blagoslov kardinal Kaspar. 29. decembra so dali odstraniti iz šol in uradov Beneševne slike, »zlata« akademska mladina v Pragi je razbila Masarykov kip. Hlinkovi Slovaki so ves ta čas delali za razbitje že itak močno okrnjene ČSR. Njihovo početje je še Hacho razburilo, da je 9. marca odstavil Tiso. Hlinkovi Slovaki so se nato ponovno obrnili na Berlin za pomoč, proglasili 14. marca

svojo formalno samostojnost, Nemčija je pa pozvala Hacho v Berlin in 15. marca zasedla Češko-Moravsko, ki jo je proglasila za svoj protektorat. Tako je ČSR prenehala biti samostojna država.

S tem dnem se pa tudi poostri križa v vsej Evropi. Poleg zasedbe češkega ozemlja so jo pripravili tudi dogodki v ostalih predelih Evrope. Vsi francoski in angleški krogi so spoznali, za kaj gre.

Nemška vlada je v tem času poleg zasedbe sudetskih krajev in ČSR dala zasesti tudi Klajpedo, obmorsko ozemlje, ki je pripadalo Litvi. Doma si je preskrbela novih denarnih sredstev s tem, da je ukazala, da morajo Židi zbrati 1 milijardo nemških mark radi atentata, ki ga je 7. nov. 1938. izvršil poljski Jud Grynszpan na tajnika nemškega poslaništva v Parizu. 25. nov. 1938. je bila v Berlinu proslava dveletnice podpisa pogodbe proti kominterni. Proslave so

Deset zapovedi pri jedi.

1. Ne jej, dokler si utrujen ali vznemirjen!
2. Ne jej prevročih jedi, temveč počakaj, da se ohladi!
3. Ne jej hlastno ampak počasi!
4. Jedí dobro zgrizi, da se dobro pomešajo s slino!
5. Med eno in drugo jedjo napravi malo pavzo!
6. Ne pij med jedjo!
7. Ne jej preveč, ampak prenehaj takrat, ko ti še diši, potem boš dolgo živel!
8. Ne muči se s skrbmi med jedjo, ampak odloži jih na poznejši čas!
9. Navadi se biti med jedjo dobre volje, potem boš vedno dobro prebavljaj!
10. Vživaj večkrat izborne testenine „Pekatete“ ali „Jajnine“, bodisi na juhi, kot prikuho ali kot samostojno jed. Z njimi dovajaš svojemu telesu potrebne redilne snovi!

Podporno društvo žel. delavcev in uslužbencev v Mariboru

Aleksandrova cesta 65 — Telefon 26-71

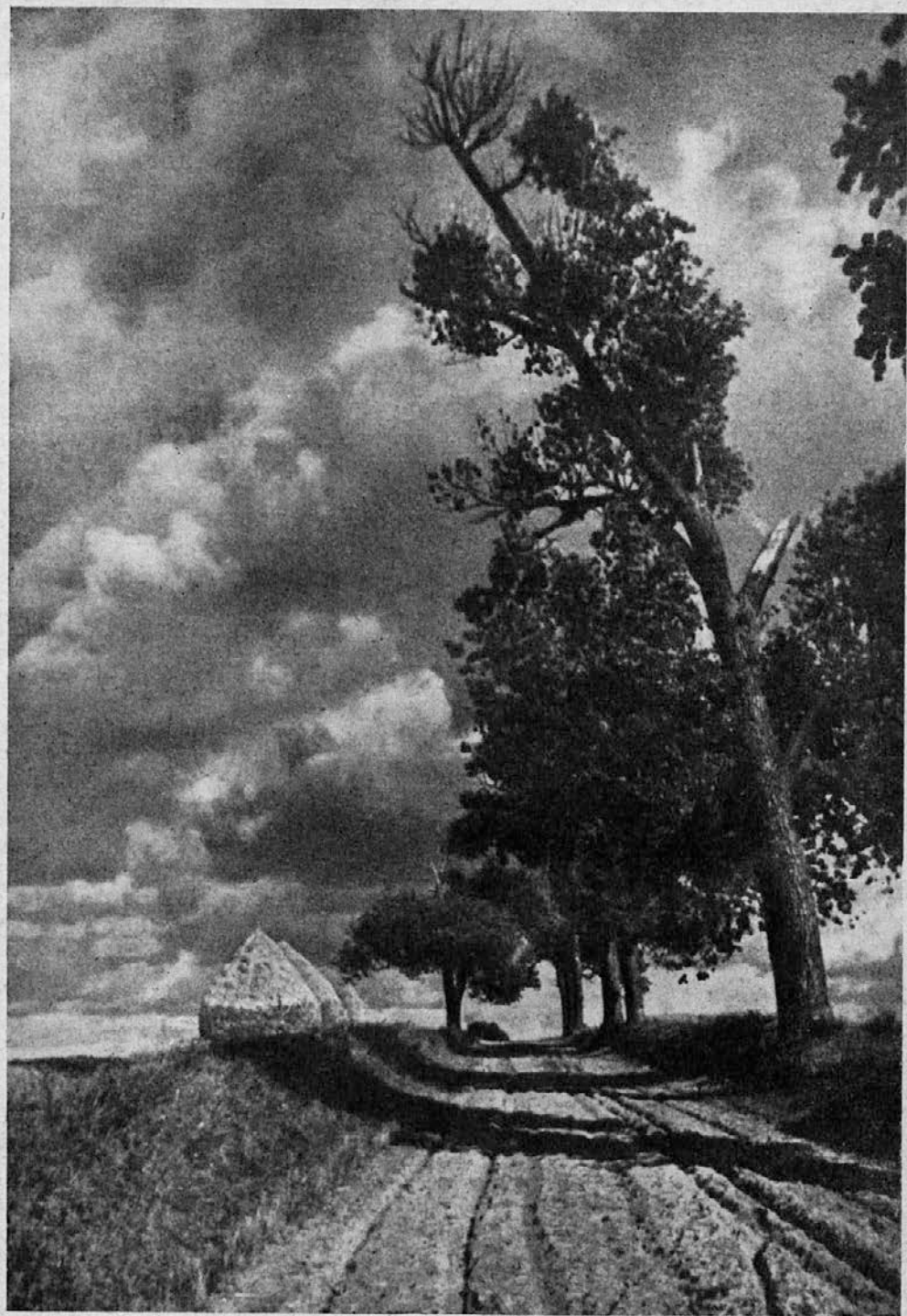
Društvo izplačuje ob smrti člana za kategorijo z mesečno članarino Din 14.— posmrtnino Din 8.000.—. Za kategorijo z mes. članarino Din 6:50 Din 3.200.—.

Pristop je mogoč vsakemu železničarju in njihovim ženam do 35 leta starosti.

Podpore se izplačajo takoj brez odbitkov. Društvo je izplačalo po preobratu nad Din 17.000.000.— podpor.

Ustanovljeno je bilo l. 1894. Članov šteje 12.800. Premoženje društva znaša Din 12.000.000.—.

Društvo ima za svoje obveznosti popolno kritje. Zavarovanje pri društvu je, vsled malih režij, najbolj cenjeno. Pristopne prijave dobite pri društvu in vseh službenih edinicah.

Poljska pokrajina (pri Lukovu)

se udeležili zastopniki vseh treh podpisnic: Nemčije, Italije in Japonske. Nemški zunanji minister Ribbentrop je ob tej priliki izjavil: Boljševiško delo je bilo uničeno zaradi Hitlerjeve odločnosti. Še isto zimo je pa nemška vlada pristala na pogajanja za novo trgovsko pogodbo z Rusijo. Ugleden angleški časopis »Sunday Chronicle« je poročal 14. dec. 1938.: Ruska vlada namerava stopiti v stik s Hitlerjem in se z njim pogoditi. V **Rusiji** so medtem zaprli ponovno 43 generalov in uvedli preiskavo proti Litvinovu, komisarju za zunanje zadeve. Litvinov je vedno zagovarjal zvezo z demokratičnimi državami. Ko so se rusko-nemška pogajanja bližala ugodni zaključitvi, so Litvinova maja meseca odstavili.

28. marca je bila končana državljanska vojna v **Španiji**. General Franco je brez odpora vkorakal ta dan v Madrid. Na konec te vojne sta silili tudi Anglija in Francija radi važnejših svetovno-političnih dogodkov, ki so vedno bolj dozorevali.

Kajti medtem je **Italija** (30. nov.) proglasila svoje nove zahteve po: Tunisu, Džibutiju, Suez, Nici in Korziki. Na velikonočni petek je zasedla **Albanijo**, Hitler je 28. aprila odpovedal nenapadalno pogodbo s Poljsko in pomorsko pogodbo z An-

glijo. **Japonska** je pri zasedanju Kitajske prišla v ostro nasprotje z Anglijo.

Anglija in **Francija** sta vedno določneje poudarjali, da ne bosta trpeli nobenega novega nasilja več in da se prav tako ne bosta uklonili nobeni grožnji. V potrdilo svojih besed sta sklenili pogodbe s Poljsko in Turčijo in dali jamstva za obrambo proti napadu Grčiji in Rumuniji. Silno sta pospešili svoje oboroževanje.

Tekla so samo še dvojna pogajanja moskovske vlade, ki se je pogajala istočasno z Nemčijo in nasprotnim taborom: Anglijo in Francijo. Z demokratičnima velesilama je zavlačevala pogajanja več mesecev, medtem je pa pripravljala pogodbo z Nemčijo.

Koncem avgusta je sklenila z Nemčijo prijateljsko, nenapadalno pogodbo, češ da bo s tem obvarovala mir. V resnici je Nemčija 31. avgusta napadla Poljsko takoj, ko je ruska vlada podpisala pogodbo s Hitlerjem. Anglija in Francija sta ultimativno zahtevali, naj nemška vojska zapusti Gdansk in poljsko ozemlje. Ker Berlin ni sprejel te zahteve, sta obe velesili stopili v vojno stanje z Nemčijo, izjavljajoč, da se borita ne samo za Poljsko, temveč za svobodo vseh malih in velikih narodov.

DVE ŽIVLJENJSKI POTI

Karlo Horvat

1. Pri njenem porodu
sta asistirala dva zdravnika.
Na njo tako skrbno pazijo
kajti ona bo dama velika!
2. Ko se je ona rodila
očeta ni imela več,
jetika pa je pobrala
ko je preromal nešteto ječ.

1. Drsenje, tenis in golf,
to so vse njene skrbi,
če tega ne bi znala,
moderna več dama ni!
2. Ona berači in prosi po hišah,
in trka na duri povsod
z otrokom malim na prsih,
to njena življenjska je pot!

O ANGLEŽIH

KARL ČAPEK - (Iz potopisa)

V svojih mlajših letih sem poznal samo dva tipa Angležev: prvi se je imenoval John Bull, ta je bil debel in rdeč, nosil je škornje in jahalne hlače in navadno ga je spremljala buldoga; drugi se je imenoval Mr. Smith ali tako podobno, ta je bil dolg in koščen, nosil je karirane obleke in rdeče zalisce in odlikoval se je po tem, da je ob vsaki priložnosti polagal noge na mizo. Oba sta se v glavnem kazala v karikaturah in komedijah.

Ko sem kasneje prišel v Anglijo, sem na svoje razočaranje opazil, da Angleži v pretežni večini ne nosijo niti kariranih oblek niti zaliscev, niti ne polagajo nog na mizo; da (z izjemo gospoda G. B. Shawa) niso niti tako visoki, da bi vzbujali zanimanje, niti (z izjemo gospoda G. K. Chestertona) niso tako hudo debeli. Tako pride človek ob svoje mladostne iluzije. Nasprotno sem pa ugotovil, da se Angleži skoro v vsem razlikujejo od evropske celine, od trave in bršljana do univerze ali parlamenta. Do podrobnosti bi mogel opisati, v čem se Nottingham razlikuje od Seville; bil bi pa v zadregi, če bi hotel navesti, v čem se v splošnem in brez izjeme razlikujejo prebivalci zvezde, ki se imenuje Anglija, od prebivalcev zvezde, ki ji pravimo Evropa. Gotovo je velika razlika v navadah med povprečnim Angležem in, recimo, makedonskim pastirjem. Toda mislim, da je približno taka razlika tudi med povprečnim Angležem iz hiše lordov in med Angležem s Pasjih otokov. Nisem siguren, če imata oba razreda Britancev enake nacionalne kreposti in enake nacionalne napake. Mogel bi napisati razpravo o prednostih Angležev, kolikor sem jih opazil v klubu »Atene-

um«, ali o njihovih neprijetnih lastnostih, kolikor sem jih opazil pri angleških turistih v Italiji. Toda zavedam se tega, da niti »Ateneum« niti Italija s Sicilijo in vso obalo vred še ne predstavljata vse Anglije.

Mene so prijazno povabili, (angleški del. dnevnik »Daily Herald«, op.) naj povem Angležem odkrito v obraz in prav od srca, kaj bi se dalo najti na njih in njihovi deželi. No, v svojem spominu sem našel nekaj slabih izkušenj kakor angleško nedeljo, angleško kuhinjo in nekatere popolnoma drugačne angleške navade. Toda mislim si, kaj nas druge narode končno briga, ako se Angleži pri tej ali drugi stvari dobro počutijo. Zakaj naj bi jim očital, da jedo puding iz tapioke*) ali da časté angleško plemstvo? Jaz imam posebno simpatijo za vse mogoče ljudske običaje, pa naj bodo to običaji Fidži-otočanov ali pa otoških prebivalcev Velike Britanije. Nagnjen sem k temu, da jemljem vse narodne posebnosti kot pozitivno obogateno tega sveta. Anglijo cenim posebno zato, ker je ohranila toliko svojih narodnih običajev. Mislim, da je bilo treba za to poleg neke mere narodnega ponosa tudi precej smisla za humor. V celoti so domačini britanskih otokov v očeh tujcev bolj slikoviti, kakor si morda sami mislijo. Redko je kako ljudstvo tako simpatično, kakor je angleško — pod enim pogojem, da se peljete v njihovo Anglijo, da si jih ogledate. Tam vzljubite njihove navade, njihovo neprisiljeno uslužnost, njihov formalizem in priprostost in sto drugih strani njihovega britskega

*) Puding je angleška kuhana močnata jed z različnimi prídutki; tapioka je brazilska rastlina, iz njenih korenin pridelujejo tudi posebno moko, op pr.

življenja. Samo otoško ljudstvo je moglo razviti toliko značilnih in trajnih lastnosti. Največja prednost Britancev je, da so otočani. Toda otoštvo je tudi njihova največja napaka.

Dokler so Britanci otočani v Angliji, je to njihova stvar. Huje je, da ostanejo otočani, pa naj se nahajajo kjerkoli na svetu. Videl sem britske otoke in otočiče v Franciji in Španiji, v Italiji in pri nas. To ljudstvo mornarjev, popotnikov in kolonistov ne more stopiti iz Anglije, nosi Anglijo s seboj, pa če se vozi proti ekvatorju ali na severni tečaj. Nikdar se ne more približati drugim ljudstvom in njihovemu življenju. Kozmopolitično*) je samo v toliko, kolikor je v tem kozmosu angleško govorečih natakarev, angleških golf-igrišč, angleškega zajtrka in po možnosti angleške družbe. Skoro plašno stoji ob strani, ako živi sredi drugega ljudstva; ogleduje si sicer njegove slike in stavbe in pleza na njegove najvišje gore; toda njegovega življenja se ne udeležuje, ne sprejema njegovega veselja in se z njim na nje govori zemlji ne more znajti. V Angliji more tujec razumeti, da v tem psihološkem otoštvu tiči solidna navada, da se ne vsiljujejo in da so skromno ob strani. Toda v tujini pa lahko sličijo te tipične britske lastnosti ponosu, nezaupljivosti in sebični zaprtosti.

No, pa tudi če bi bilo tako, bi to še vedno bila čista privatna zadeva

*) Kozmos je vesoljstvo, vesoljni svet; kozmopolit je človek, ki se počuti kot svetovni državljan, ki povsod vidi ali najde svojo domovino; kozmopolitizem — to svetovljansko naziranje, op. pr.

Angležev. Toda to neha biti privatna zadeva, ako se zdi drugim ljudstvom podobna tudi britanska mednarodna politika. Ljudstva tega planeta lahko često cenijo britsko politiko kot lojalno, da celo polno dobre volje, toda le težko se znebé vtisa, da ji nečesa manjka: to »nekaj« bi mogli imenovati simpatijo. Britanska politika je svetovna politika, ker je britanski imperij svetovni imperij, pa ne zato, ker bi bila britska mentaliteta (način mišljenja) svetovna mentaliteta. Britanska politika priznava neke ideale, ker jo britanski moralni zakon vodi do tega, nikakor pa ne radi tega, da bi jo neka splošna človeška morala vodila do tega. Včasih nudi Anglija drugim roko v pomoč kot angleški gentleman; toda tega ne dela kot »bližnji«. Opazil sem, da imajo Angleži lep smisel za prijateljstvo; zdi se pa, da so si prijatelji samo med seboj. Zelo lahko je, da jih imaš rad, dokler živiš v Angliji ali bereš angleške knjige, to se pravi, dokler telesno in duhovno stojiš na angleških tleh. Toda malo težje postaneš njihov prijatelj, kakor hitro stojiš na stališču kateregakoli drugega ljudstva tega planeta — že zaradi tega, ker tudi oni sami ne polagajo na to nobene važnosti, kakor se zdi. Morada tudi zato, ker je to njihova na-

HRANA IN RAZPOLOŽENJE. Neki danski zdravnik, ki je dvajset let raziskoval učinek različne povrtine, je dognal, da na primer krompir pomirja človeka, špinača ustvarja močno voljo, solata iz cikorije pa ustvarja sanjavost... Kdo bi vedel, ali je vse to natančno tako, toda eno vemo vsi po izkušnjah: skodelica dobre bele kave, pripravljene s Pravim Franckom, ki ga izdelujejo iz korenin domače požlahtnjene cikorije, nas vedno spravi v dobro razpoloženje.

Moško in damsko perilo, klobuke in plašče iz balonske svile Vam nudi v veliki izbiri MODNA TRGOVINA

Kvalitetno blago!

Nizke cene!

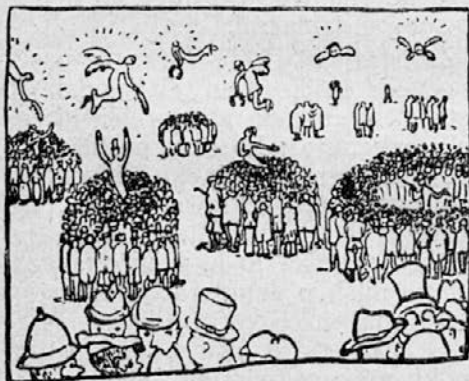
Avgust Hedžet

Maribor, Aleksandrova cesta 9

cionalna prednost — vsaj z angleškega stališča.

Angleška svoboda

Glavno mesto Anglije je po svojem obsegu največje mesto na svetu. Sredi mesta je velika trata, »Hyde-Park« imenovana in tam se pasejo ovce kakor na deželi. Tam se lahko vsakdo, ki ga je volja, postavi in pridiga katerokoli vero hoče. Nihče mu ne prepoveduje in nihče se mu ne smeje. Mnogo milijonov ljudi živi v Londonu in nihče se ne vmešava drugemu v njegove zadeve. Videl sem, kako sta se dva pijana moška pretepala na cesti. Policaj je stal zraven. Ni se vmešal in ju ni razganjal; pazil je na to, da je bil njun boj časten. Ko sem se nekoliko priučil jeziku teh otoških prebivalcev, sem opazil, da navadno ne rečejo: »Dežuje« ali »Dva in dva je štiri«, temveč: »Mislim, da dežuje« in »Prej bi rekel, da je dva in dva štiri« in podobno. To je tako, kot bi stalno in zavestno dopuščali drugemu svobodo, da je drugega naziranja.

Zborovanja v Hyde-Parku

Ko mi je bilo v angleški deželi najbolj žalostno pri srcu — bila je angleška nedelja, okužena z nepopisno dolgočasnostjo — sem šel po Oxford Streetu; hotel sem pač proti vzhodu, da bi bil čim bliže domovini, toda zmotil sem se v smeri in hodil naravnost proti zapadu, tako da

sem prišel v Hyde-Park; tam mu pravijo Marble Arch, ker stojé tam marmornata vrata, ki nikamor ne peljejo. Ne vem, zakaj tam stojé. To mi je bilo do neke mere žal, zato sem si jih ogledal, pri tem pa sem opazil nekaj in hitel tja, da vidim, kaj je, ko je stala tam velika gruča ljudi. Ko sem razumel, za kaj gre, mi je kmalu odleglo pri srcu.

To je velik trg, in kdor hoče, si lahko prinese stol ali govorniški pult ali pa nič in lahko začne govoriti. Čez nekaj časa ga posluša pet ali dvajset ali tristo ljudi, mu odgovarja, ugovarja, kima z glavo in včasih prepeva z govornikom pobožne in posvetne himne. Včasih potegne oponent poslušalce na svojo stran in sam začne govoriti; medtem se množica deli, kakor se delé celice najnižjih organizmov ali celičnih kolonij. Nekatere gruče imajo trdno in trajno konsistenco, druge se drobé in stalno odtekajo, naraščajo, se zgrinjajo, se večajo ali se razkropé. Večje cerkve imajo prižnice, ki se dajo prevažati, toda večina govornikov stoji kar na tleh, vrti v ustih oslinjeno cigareto in pridiga o vegetarijanstvu, o ljubem Bogu, o vzgoji, o vojnih odškodninah ali o spiritizmu. Še nikdar nisem videl kaj podobnega.

Ker jaz, grešnik že dolgo let nisem bil pri nobeni pridigi, sem pristopil in poslušal. Iz skromnosti sem se pridružil majhni in tihi gruči; govoril je grbast mlad fant z lepimi očmi, po videzu poljski žid. Čez dalj časa sem razumel, da je njegova snov samo šolstvo; zato sem šel k večji množici, pred katero je na majhni prižnici skakal sem in tja star gospod s cilindrom. Ugotovil sem, da je zastopal neki Hyde-Park-misijon; z rokama je mahal tako, da sem se bal, da bo zletel čez prižnico. Naslednji gruči je pridigala starejša dama; nikakor nisem proti ženski emancipaciji; toda ženski glas, veste, saj ne morete poslušati; žen-

ska ima že po naravi handicapan organ (mislim glasilni organ). Ako pridiga kaka dama, imam vedno občutek, da sem majhen smrkavec, ki ga zmerja mati. Zakaj je zmerjala ta angleška lady, oborožena s ščipalnikom, nisem dobro razumel. Vem samo to, da je kričala, da naj gremo vāse. Pri naslednji skupini je pridigal neki katoličan pred velikim križem; prvič sem videl, kako se oznanja ta vera razkolnikom; bilo je zelo lepo in vsa stvar se je končala s petjem. Nekatero gruče so sploh samo pele; tu se postavi na sredo možiček s taktirko, nakaže aa... in vsa množica poje in še celo kar ubrano in večglasno; jaz sem hotel molče poslušati, ker nisem iz te fare, toda moj sosed, neki gentleman s cilindrom me je povabil, naj tudi pojem, pa sem še jaz pel in hvalil Gospoda brez besed in brez melodije.

Pel sem še z dvema cerkvenima družbama, slišal pridigo o socializmu in se pomudil pri manjših krožkih, ki so debatirali; nenavadno raztrgan gentleman je zastopal konservativna družbena načela; njegov nasprotnik je bil evolucijski socialist, po vseh znakih sodeč boljši bančni uradnik. Naslednja peščica je štela samo pet glav: rjav Indijec,

moža s pipama. Enooki je s strašnim pesimizmom zatrjeval, da je »nekaj včasih nič«, dočim je bil Indijec mnogo bolj razveseljivega mnenja, da je »nekaj vedno nekaj«, kar je dvajsetkrat ponavljal v zelo žalostni angleščini. Potem je stal tam še neki star oče, ki je držal v roki dolg križ in zastavico z napisom: Thy Lord calleth thee; s slabotnim in hripavim glasom je nekaj pripovedoval; toda nihče ga ni poslušal. Tako sem obstal jaz, izgubljeni tujec in bil njegov poslušalec. Potem sem hotel oditi svojo pot, ker je bila že noč; toda neki nervozen človek me je zadržal in ne vem, kaj mi je pripovedoval; odgovoril sem mu, da sem tujec, da je London strašna stvar, da pa imam rad Angleže, da sem videl že precej sveta, da mi je pa malokatera stvar tako ugajala kakor govorniki v Hyde-Parku. Preden sem mogel vse to povedati, je že stalo deset ljudi okrog naju in tiho poslušalo; lahko bi poskusil z ustanovitvijo nove cerkve, pa se nisem spomnil nobenega res pravega verskega nauka, razen tega ne znam dovolj angleški in zato sem se izmaknil.

Za ograjami Hyde-Parka se pasejo ovce; in ko sem jih gledal, je vstala ena, menda najstarejša in začela beketati; tako sem poslušal še ovčjo pridigo in šele, ko je končala svojo zgodbo, sem odšel domov, zadovoljen in prosvetljen kakor po službi božji. Na to bi lahko navezal sijajne misli o demokraciji, o angleškem značaju, o veri in drugih stvareh; toda rajši pustim vsemu dogodku njegovo naravno lepoto.

Angleški klub

Kako bi to skromno povedal? No da, izkazali so mi nezasluženo čast, da so me uvedli v enega najbolj zaprtih londonskih klubov, kar se ne pripeti vsakemu popotniku; tako bom skušal povedati, kako je v takem klubu. Ime prvega sem pozabil, niti ne vem, v kateri ulici je; toda

HYDE PARK

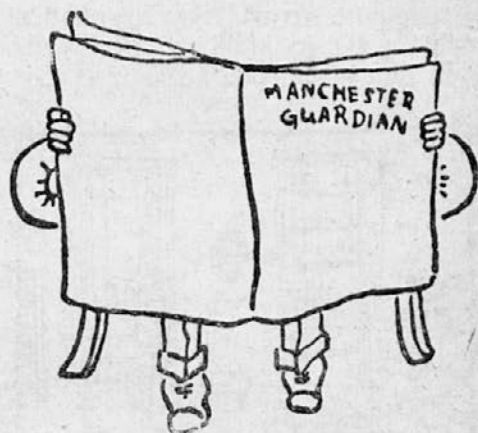
»Gospod Te kliče...«

enooki človek s ploščato čepico, debel armenski žid in še dva molčeca

vodili so me po nekakem srednjeveškem prehodu, potem na levo in na desno in še po marsikakem ovinku do neke hiše s slepimi okni, in potem noter. Zdelo se mi je kot v skednju, in od tam smo šli v klet in tam je bil klub; tam so bili boksarji, literati in lepa dekleta; hrastove mize in ilovnata tla, prostor kot velik krožnik, fantastična in strašna luknja; mislil sem, da me bodo tu ubili, toda dali so mi jesti iz glinastih krožnikov in bili so prijazni in ljubeznjivi. Potem me je odpeljal šampijon južne Afrike v teku in skoku in še danes se spominjam lepega dekleta, ki se je tam učilo od mene češkega jezika.

Drugi klub je slaven, sto let star in neizmerno častitljiv. V njem so navadno sedeli Dickens, Herbert Spencer in mnogo drugih, ki mi jih je naštel višji natak, majordomus ali vratar ali kar je že bil. Morda jih je tudi vsebral; kajti zdel se mi je zelo plemenit in častitljiv kakor kak bivši arhivar. Vodil me je po vsej zgodovinski palači, mi pokazal knjižnico, čitalnico, stare bakroreze, kurjena stranišča, kopalnice, neke zgodovinske naslanjače, dvorane, kjer kadé gentlemani, dvorane, kjer pišejo in kadé, in dvorane, kjer kadé in berejo. Rečem vam, da bi tudi mi imeli tradicijo, če bi imeli take stare stole, z unsjem obložene. Naša tradicija se ne naslanja na tako stare in predvsem tako udobne naslanjače; in ker naša tradicija nima kam komodno sestiti, visi v zraku. Na to sem mislil, ko sem prijetno sedel na tak zgodovinski naslanjač; bilo mi je nekako zgodovinsko pri srcu; sicer sem se pa dobro počutil in si ogle doval zgodovinske osebnosti, ki so deloma visele po stenah, deloma se dele na klubskih stoli in brale »Punch« ali »Who is who«. Nihče ni govoril, kar je res dostojanstveno učinkovalo. Star gospod je po dveh palicah krevsal po dvorani in nihče mu ni zlobno rekel, da čudno izgle-

da; drugi je brskal po časopisih (njegovega obraza nisem mogel videti), ne da bi čutil nujne potrebe, da govori z nekom o politiki. Človek iz Evrope si daje važnost s tem, da govori, Anglež pa s tem, da molči. Meni se je zdelo tako, kot da bi bili vsi, ki so bili tam, člani kraljeve akade-

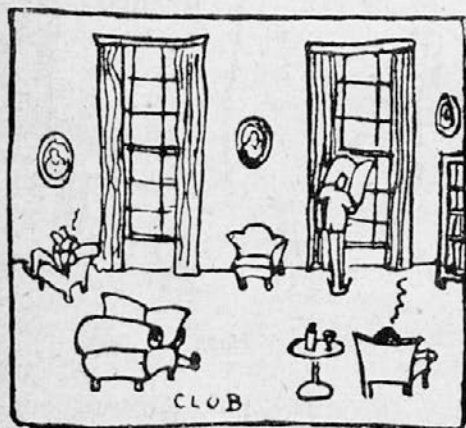

V klubu

mije, slavni pokojniki ali bivši ministri; kajti nihče od njih ni govoril. Nihče me ni pogledal, ko sem prišel, in nihče, ko sem odhajal. Hotel sem biti tako kakor oni; toda nisem vedel, kam z očmi. Če ne govorim, gledam, in ako ne gledam, mislim na čudne in smešne stvari; tako se mi je zgodilo, da sem se glasno zasmejal. Nihče se ni ozrl name; to je bilo porazno. Razumel sem, da se tu pač odigrava neka ceremonija, h kateri spada kajenje iz pipe, listanje po »Who is who« in posebno pa molk. Ta molk ni molk človeka v samoti, tudi ne molk pitagorejskih filozofov, niti molk pred Bogom, niti molk smrti, niti tiho premišljevanje; to je poseben molk, družaben in prefinjen: molk gentlemana med gentlemani.

Prišel sem še v druge klube; na stotine jih je in najrazličnejših vrst in z najrazličnejšimi poslanstvi; toda boljši so razvrščeni samo na Piccadillyju in v soseščini in imajo sta-

re, usnjene naslanjače, obred molčanja, dovršene kleti in zaporo pred ženskami. Kakor vidite, so to velike prednosti. Razen tega so zgrajeni v klasičnem slogu, iz kamna, ki je črn od dima in bel od dežja; znotraj je dobra kuhinja, prostorne dvorane, tišina, tradicija, topla in hladna voda, portreti in biljardi in mnoge druge čudovite stvari. So še politični klubi in ženski klubi in nočni klubi, toda tam nisem bil.

Klub

Tu bi bilo umestno razmotrivanje o družabnem življenju, moškem meništvu, dobri kuhinji, starih slikah, angleškem značaju in o drugih vprašanjih, ki so s temi v zvezi; toda kot popotnik se moram odpraviti naprej, novim in vedno novim spoznanjem nasproti.

Slavni ljudje

Obiskal sem madamo Tussaud.

Madame Tussaud ima muzej slavnih ljudi, namreč njihove voščene figure. Tam so kraljeva družina, Mac Donaldovo ministrstvo, francoski prezidenti, Dickens in Kipling, maršali, mademoiselle Lenglen, slavni morilci zadnjega stoletja in spomini na Napoleona kakor njegove nogavice, pas za sabljo in klobuk; dalje stojita tam v kotu cesar Viljem in Franc Jožef, ki je za svojo starost

kar trden. Pri posebno posrečeni figuri nekega gospoda v cilindru sem obstal in iskal v katalogu, kdo je to. Naenkrat se je gospod v cilindru premaknil in odšel; strašno je bilo. Kmalu nato sta dve gospodični iskali po katalogu, koga predstavljam jaz. Pri madami Tussaud sem prišel do precej neprijetnega spoznanja: ali sem popolnoma nesposoben, da bi bral iz človeških obrazov ali pa fiziognomije varajo. Tako me je na primer na prvi pogled zanimal sedeč gospod s kozjo brado, številka 12. V katalogu sem našel: »12. Thomas Neill Cream, usmrčen 1892. S strihinom je zastrupil Matildo Glover. Obdolžen tudi umora treh drugih žensk.« Resnično, njegov obraz je zelo sumljiv. »Št. 13, Franz Müller, umoril g. Briggsa v vlaku.« Hm. Št. 20, Arthur Devereux, usmrčen 1905, imenovan kovčegasti morilec; ker je trupla svojih žrtev skrival v kovčegih.« Strašno! »Št. 21« — ne, ta častitljivi gospod ne more biti »gospa Deyer, morilka otrok iz Readinga.« Zdaj šele vidim, da sem zamenjal strani v katalogu in prisiljen sem, da popravim svoje vtise: sedeči gospod št. 12 je bil samo Bernard Shaw, št. 13 Louis Blériot in št. 20 enostavno Guglielmo Marconi.

Nikdar več ne bom sodil ljudi po obrazih.

Popotnik opazuje navadne ljudi

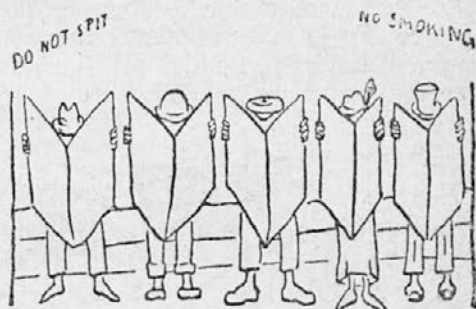
Kaj je angleški gentleman, se ne da povedati v kratkih besedah: poznati bi morali vsaj enega angleškega klubskega natakara ali blagajnika na kolodvoru ali pa vsaj stražnika. Gentleman, to je določena združenost molka, ustrežljivosti, dostojanstva, športa, časopisa in poštenosti. Dve uri vas nasproti vam sedeč gospod v vlaku jezi s tem, da vas niti ne pogleda; hipoma pa vstane in vam da v roke vaš kovčeg, ki ga niste mogli takoj doseči. Tu znajo ljudje vedno drug drugemu pomagati. Toda nikdar si nimajo ničesar

povedati, kvečjemu kaj o vremenu. Morda so Angleži zato iznašli vse igre, ker se pri igri ne govori. Njihova močestnost je tako velika, da se niti javno nad vlado ne jezé, nad vlakom ali nad davki. Če vzamete v celem, je to neveselo, vâse zaprto ljudstvo. Namesto gostilu, kjer človek sedi, pije in govori, so iznašli bare, kjer stojé, pijejo in molčé. Zgovornejši ljudje se posveté politiki, kakor Lloyd George, ali pisateljevanju. Angleška knjiga mora namreč imeti vsaj štiri sto strani.

Morda tudi iz same molčestnosti požrô Angleži polovico vsake besede, drugo polovico pa zmečkajo. Zato se težko z njimi sporazumeš. Vsak dan sem se vozil do postajališča Ladbroke Grove. Pride sprevodnik in mi rečem: »Ledbrrruk Grôw.« — »... ??? E?« — »Ledbruk Gôv!« — »... ??? E?« — »Hevhuv Hev!« — »A, Hevhov!« se razveseli sprevodnik in mi da listek za Ladbroke Grove. Nikdar se ne bom naučil.

Ako jih pa bliže spoznate, so zelo prijazni in fini. Nikdar ne govoré mnogo, ker nikdar o sebi ne govoré. Zabavajo se kot otroci, toda z najresnejšim, trdim obrazom. V krvi imajo polno etiket, toda pri tem so tako neprisiljeni kot mladi psi. Trdi so kot kremen, nesposobni, da bi se tujemu prilagodili, konservativni, lojalni, malo plašni in nikdar zaupljivi. Ne morejo iz svoje kože; toda koža je solidna in v vsakem oziru odlična. Ne moreš govoriti z njimi, ne da bi te povabili na kosilo ali na večerjo. Gostoljubni so kakor sveti Julijan, toda nikdar ne morejo prekoračiti razdalje med človekom in človekom. Včasih ti je tesno pri srcu, kako osamljenega se počutiš sredi teh ljubeznjivih in ustrežljivih ljudi; toda če bi bil ti otrok, bi videl, da jim smeš več zaupati kakor samemu sebi in bil bi med njimi svoboden in čaščen kakor nikjer na svetu; stražnik bi tebi na ljubo napilnil lica, da bi te spravil v smeh; sta-

ri gospod bi se igral s teboj žogo, in belolasa lady bi odložila svoj roman štirih sto strani, da bi te pogledala s svojimi sivo-modrimi in še vedno mladimi očmi.

Obisk v severnem Walesu*)

Sveto pismo pravi po waleško popolnoma jasno: »Ac efe a ddywedd hefyd wrth y bobleedd. Pân welech gwmmwl yn cedi e'r gerllewin, yn y fan y dlywedwch, Y mal cawed yn dyfodd; ac felly y mae.« (Luk. XII, 54.) Čeprav pravi to waleško sv. pismo o zapadnem vetru, sem se vendar ob zapadu podal na goro Snowdon ali pravilno Eryri Y Wyddfa, da bi videl vso waleško deželo. Ac felly y mae: ni samo deževalo, temveč zašel sem v oblake in tak mráz, da sem na grebenu Snowdona iskal zavetje pri ognju. Ogenj je lepo gledati in polno lepih stvari lahko razmišljaš. Vodnik mi hvali lepoto in pestrost razgleda. Videl sem bele in sive oblake, še pod srajco sem jih čutil. Vendar mi je bilo dano, da sem videl Lliwedd in Moel Offrwn in Ewm-y-Llan in Llyn Ffynon Gwas in Erib-y-ddysgyl. Pa recite, če niso ta lepa imena vredna malo megle, vetra, mráza in oblakov?

Kar se tiče waleskega jezika, je malo težko razumljiv in kakor mi moj učen prijatelj razlaga, tudi kompliciran. Da je to kompliciran jezik, se vidi po tem, da se neka vas neda-leč od Anglesea imenuje enostavno

*) Izgovori: Wels.

Llanfairpwllgwyngyllgerychwyrndrobwllantysiliiegegegech. Pa da veste, waleska keltščina se kar lepo čuje, posebno iz ust temnolasih deklet skoro francoskega tipa. Stare waleske žene pa nosijo žalibog moške čepice. To je očitno ostanek domače noše, h kateri je spadal pri ženskah izredno velik moški cilinder.

Waleške žene

Sicer pa Wales nikakor ni tako čuden in strašen kakor njegova krajevna imena. Obiskal sem tudi Carnarvon, glavno mesto Walesa. To mesto je tako daleč, da tam na pošti o naši deželi še pojma nimajo in

Stari grad waleškega princa

da ob sedmih zvečer nobene večerje več ne dobiš. Ne vem, zakaj sem

ostal tam dva cela dneva. Tam je tudi velik, star grad waleskih princův. Narisal bi ga, pa mi ni šel na papir. Tako sem narisal samo en njegov stolp, na katerem je ravno zboroval avtoniomen parlament vran. Še nikdar nisem ne slišal, ne videl toliko vran. Rečem vam, morate se peljati v Carnarvon.

Wales je dežela hribov, Lloyd Georgea, postrvi, izletnikov, črnih krav, škrliljevca, gradov, dežja, pevcev in keltskega jezika. Gore so gole in vijoličaste, čudne in polne kamenja. Waleske ovce imajo dolge repove; in če me na kose razrežete, je to vse, kar vem o severnem Walesu. Komur je to premalo, naj se pelje v Carnarvon. V Bangorju je treba prestopiti.

Pisma o Irski

1.

Hotel sem pisati pisma iz Irske; saj imam do tja samo nekaj ur. Zakaj se nisem odpeljal, meni samemu ni popolnoma jasno. Mislim, da je krivo temu irsko vprašanje.

Irsko vprašanje sem postavil skoro vsem Angležem, Škotom, Kimcem in Galcem, s katerimi sem se srečal. Spraševal sem jih, kaj moram pravzaprav videti na Irskem in kam naj usmerim svoje korake. Odgovarjali so mi, naj se rajši peljem v Oxford ali Stratford-on-Avon ali v kako morsko kopališče.

Tedaj je moja radovednost toliko močnejše zagorela.

»Pojdite na sever!« mi je svetoval nekdo.

»Peljite se na zapad!« mi je svetoval drugi brez posebnega navdušenja.

»Peljite se na jug!« je menil tretji. »Jaz sicer še nisem bil tam, ampak če že hočete tja potovati...«

2.

Vprašanje: Rad bi si ogledal Irsko. Kaj pravite k temu?

Odgovor: Aeeoo. E?

Vprašanje: Kako, prosim?

Rajši več kakor premalo!

Zaradi varčevanja sigurno ne bi
vzeli premalo kvasa, ker bi Vam
kruh ne uspel. Podobno je tudi pri
kuhanju kave. Izkušena gospodinja
bo dodala vedno rajši več »Pravega
Francka«, kakor pa premalo, ker
»Franck« daje beli kavli fin, poln
okus in lepo zlatorjavo barvo.

Franck
KAVNI PRIDATEK

Odgovor: Tam ni čisto mirno.

Vprašanje: Ali je to tako slabo?

Odgovor: No, tudi mostove pogajajo tam v zrak, in če vozi vlak...

Vprašanje: Ali zleti vsak vlak v zrak?

Odgovor (malo nesiguren): Ne, ne vsak. Veste kaj? Peljite se v Belfast! (mesto in grofija v Ulstru, angleškem delu Irske, op. p.) Tam je skoraj tako kakor tu...

3.

Mr. Shaw (rodом Irec, op. p.) mi je nasvetoval en edini kraj na Irskem; to je neznan otok na jugu, njegovo ime sem že pozabil. S tistimi ljudmi se baje da izhajati. »Žal,« je pripomnil Mr. Shaw, »je nemogoče pristati na tem otoku.«

4.

Dobro, si jo bom pa ogledal na svojo lastno pest! Kupil si bom vo-

engros

Manufakturna veletrgovina

I. C. Mayer - Ljubljana

se priporoča cenjenim odjemalcem

detail

Ustanovljena leta 1834

diča po Irski, poiskal nekaj lepih krajev in pisal pisma iz Irske.

Začeni pri Glasgowu, obidem vse knjigarne in zahtevam vodiča po Irski. Toda knjigar nar sumljivo zmaje z glavo: ne, vodiča po Irski nima. Ima vodiče po Cornwallu in Dukerriesu, po Snowdoniji in razstavah in muzejih, toda o Irski nima slučajno nič, sorry, prav nič. »Naši ljudje ne potujejo tja!«

HIBERNIA INSULA

5.

Samo nekaj borih ur imam od tu do Irske. Toda povejte mi, ali naj za nič razodenem skrivnost, s katero je ta dežela za me zakrita? Tako bom vedno z ljubeznijo in veseljem gledal na karto Irske: to je dežela, s katere nisem odgrnil pajčolana.

Beg

K zaključku izdam strašne stvari: angleška nedelja na primer je strašna. Ljudje pravijo, da je nedelja zato tu, da se pelješ v naravo. To ni res. Ljudje se odpeljejo na prosto, da se v divji paniki rešijo pred angleško nedeljo. Na soboto popade vsakega Britanca divji nagon, da kamorkoli zbeži, kakor beži žival v

temnem nagonu pred bližajočim se potresom. Kdor ni mogel v soboto zbežati, išče zatočišče v cerkvi, da tu v molitvi in petju prebije dan groze, dan, ko se niti ne kuha, ne vozi, ne gleda predstav in ne misli. Ne vem, zaradi katere neizrecne krivde je Bog obsodil Anglijo na tedensko kazen te strašne nedelje.

Je dvoje vrst angleške kuhinje: dobra in poprečna. Dobra angleška kuhinja je enostavno francoska. Poprečna kuhinja v poprečnih gostinskih obratih za poprečne Angleže nam do dobra pojasni angleško molččnost in mračnost. Človek ne more goreti od veselja in žvrgoleti, ko žveči pressed beef, namazan s hudičevo gorčico. Nihče se ne more glasno veseliti, ko spravlja z zob tresočiči se puding iz tapioke. Človek postane strašno resen, ko dobi lososa, oblitega z rožnatim škrobom ali lepom; in če ima za zajtrk, kosilo in večerjo nekaj, kar je bilo za časa življenja riba in kar se v melanholičnem stanju užitnosti imenuje »fried sole«, ako trikrat na dan mehča želodec s črnim čajnim čreslom in ako pije pusto toplo pivo, ako uživa sočivje v konzervah, custarde in muttone, no, potem je izčrpal vse kulinarične užitke poprečnega Angleža in začinja razumevati njegovo zaprtost, resnost in stroge običaje. Nasproti temu so pražen kruh, pražen sir in pražena slanina gotovo dedščina vedre stare Anglije. Prepričan sem, da se stari Shakespeare ni nalival s čajnim čreslom in da se stari Dickens ni pri govejih konzervah veselil življenja.

Angleški kuhinji manjka neke lahкости in izbire, življenjskosti, okusnosti in pregrešnega užitka. Tega, bi rekel, primanjkuje tudi angleškemu življenju. Angleška cesta ni vesela. Navadno in poprečno življenje ni pomešano z veselimi hrupom, duhom in razveseljivimi prizori. Ne moreš po-

stati eno s to cesto, temi ljudmi in glasovi. Nič ti ne mežika prijateljsko in zaupno. Ljubavni pari v parkih se ljubijo težko, pritajeno in brez besed. Pivci pijejo vsak zase v baru. Poprečni človek se pelje domov in čita časopis, ne da bi pogledal na desno ali levo. Doma ima kamin, vrtniček in nedotakljivo življenje družine. Razen tega se peča s športom

in weekendom. Več nisem mogel razbrati o njegovem življenju.

Evropski kontinent je bolj hrupen, manj discipliniran, bolj umazan, besen, prevejan, strasten, družaben, zaljubljen, užitka željen, vroč, surov, zgovoren, prost in malo manj popolen.

Prosim, dajte mi karto direktno za kontinent!

Kje smo gospodarsko?

Francoz Delaisi deli Evropo na dva dela, v Evropo A in Evropo B. Prva je industrijska Evropa in se razteza v okvirju, ki ga tvori približno črta od Stockholma na Gdansk, Krakov, Budimpešto, Florenco, Barcelono, Bilbao, pa okrog Francije, Anglije (brez agrarne Irske), preko Glasgowa in Bergena na Stockholm. Evropa izven tega okvirja je agrarna Evropa. Njo tvorijo dežele na robu Evrope, na severu, jugu, zapadu in vzhodu.

Isti Francoz podaja tudi značilnosti obeh Evrop. V industrijskem delu Evrope so velika mesta, ogromne industrije, gosto železniško omrežje, pristanišča, prekopi. Vse je prepreženo in zvezano s telefonom in brzojavom. Polja so obdelana popolno in dobro. Neobdelanih zemljišč ni, dobre ceste vežejo vasi in naselbine. Vsi moški nosijo enak kroj obleke (angleški), a vse ženske se oblačijo po pariški modi — z večjo ali manjšo zakasnitvijo.

Izmena dobrin nikdar ne prestane. Vsak kmet ali poljedelec pošilja v mesto svoje pridelke: žito, jajca, živino, a v mestu kupuje obleke, kavo, gospodarske stroje itd. Dobrine stalno krožijo v dveh smereh: iz vasi v mesto, iz mesta v vas. Nihče ne porablja tega, kar sam proizvaja, temveč največji del svoje proizvod-

nje proda, a svoje potrebe krije z delovnimi proizvodi drugih ljudi, na trgu. Vse gospodarstvo te industrializirane Evrope je povezano, specializirano, centralizirano, a centrala ji je veliki londonski denarni trg, ta svetovni clearing-house. (Clearing-house, izgovori: kliringhavs, pomeni hišo obračunavanja, izenačenja računov; zavod, v katerem se dolgovi in zahteve bank in bankirjev poravnajo med seboj z medsebojnim odračunavanjem).

V Evropi B ali agrarni Evropi živi v redkih večjih mestih meščanstvo, ki se oblači evropsko, se vozi s tramvajem ali avtomobilom in tvori manjši del prebivalstva. Večino imajo kmetijski prebivalci. Reprezentativni dom tega gospodarstva je kmečki dom, v katerem živi kmet s svojo družino. Da dobi sredstva za svoj in svoje družine obstanek, ima kmet na razpolago samo delo svojih rok in pomoč volov ali konjev. Hrani se s pšenico ali koruzo s svojega polja, sam kolje prašiče za svojo družino. Orodje in pohištvo mu dela vaški obrtnik, žena ali hči mu prede ali dela domača oblačila. Nima skoraj nič za prodajo. Enkrat ali dvakrat na leto pelje na sejem kako živinče, vrečo žita ali sadja. S sejma pa prinese sekuro ali koso, čevlje in kak meter bombaževe tkanine v živih

barvah. Ohranil je običaje, oblačenje in narečje svojih pradedov, s katerim se razlikuje od drugih ljudi in ki je v vsaki dolini, v vsaki pokrajini drugačno. Pogosti so družinski in vaški prepiri, ki se spreminjajo in preobračajo v versko in politično mržnjo. Da more človek živeti, je popolnoma navezan sam nase in na plod svojega dela. Ko odplača davke, mu komaj ostane kaj, da kupi kako primitivno orodje. Njegovo obzorje ne presega lastne vasi ali okraja, kjer je vsakoletni sejem. Država se ga tiče le toliko, kolikor ji plačuje davke ali služi v vojski. Kakor izmena dobrin je minimalna tudi izmena idej. Pri kmetu teh dežel vlada še vedno hišno gospodarstvo, kakor so ga poznali v Franciji pred več kakor desetimi stoletji.

V okviru industrijske Evrope boste komaj našli sledove te preteklosti.

Tu delajo vsa velika podjetja z mehanično energijo, majhna podjetja se pa poslužujejo njihovih proizvodov. Prva kakor druga so specializirana. Pa ne samo, da so specializirana velika podjetja, ki delajo v serijah, specializirani so tudi sami ljudje: delavec v tovarni, obrtnik v delavnici, trgovec v prodajalni proizvajajo in prodajajo samo malo vrst blaga. Kmet se omejuje samo na nekaj donosnih kultur: ne peče več sam kruha, ne dela več svojih oblačil, ne zida si sam hiše; vse to kupuje ali da napraviti. Nihče ne troši tega, kar sam proizvaja. Izmena dobrin ni začasna, priložnostna. Postala je stalna in nujno potrebna. Da je lažja, so ustvarjeni zamotani mehanizmi prometa in denarja, kar zahteva neko znanje od tistega, ki se ga poslužuje. Struje idej se pa pretakajo nad blagovnim prometom. Ako kjerkoli na svetu nastane motnja v tem prometu, občutijo to takoj vsa gospodarstva, ki so vključena druga v drugo.

To je velikanska razlika med obema Evropama in n. pr. rumunski kmet sploh ne more razumeti življenja francoskega ali belgijskega zakupnika. Kajti on je ostal pri svoji življenjski energiji in družinskem gospodarstvu, dočim je drugi prešel na pridobitno gospodarstvo za trg. Eden živi v Evropi mehaničnih sil, drugi pa v Evropi živalskih sil.

Tako oriše Delaisi razliko med agrarnim in kapitalističnim svetom.

Pri nas je dobro pokazal ta dva tipa kmečkega gospodarstva v industrijskih in agrarnih deželah Dragoljub Jovanović, ki je zapisal v svoji »Agrarni politiki«: »Popolnoma drugi problemi zanimajo kapitalistično poljedelstvo kakor čisto kmečko. Pri prvem sta stalno na dnevnem redu dva problema: svojina zemlje in delavsko vprašanje, a nad proizvodnjo vlada skrb za netto-dohodek, skrb o rentabilnosti dela. Pri drugem je pa glavno vprašanje kredit, a proizvodnja ima za namen čim večji brutto-donos (za prehrano družine). Prvi kalkulirajo zakupnino, plače in cene, drugi se zanimajo za obrestno mero in žetev. Eni spremljajo borzna poročila, drugi gledajo v nebo. Eni si želé »dobro konjunkturo«, drugi prosijo Boga za dobro letino. Enim je skratka, cilj — renta, drugim pa gol osebni in družinski obstoj.«

V posameznih predelih Jugoslavije najdemo oba gospodarska tipa in prehode med njima. Kapitalistično poljedelstvo imamo v žitorodnih krajih Slavonije, Srema in Vojvodine, v ozkem pasu okoli večjih mest, ki pa pravzaprav nobeno ni veliko, in pa v izrazitih vinogradniških krajih, kjer imamo denarno gospodarstvo na visoki stopnji.

Vso sliko ali razliko bo še bolj razjasnilo nekaj števil. Ne bomo primerjali Jugoslavije z Anglijo, kjer je samo 6.7% poljedelcev, ali z Nemčijo, kjer jih je 29% od celokupnega

prebivalstva. Podali bomo primero našega kmečkega gospodarstva v Dansko in Švico, ker se ti dve agrarno-kapitalistični deželi tolikokrat omenjata pri nas v pogledu kmetijstva.

Pri nas ima 100 kmetov poprečno 230 do 280 hektarjev rodovitne zemlje, v Danski in Švicarski pa 515 do 550 ha, torej dvakrat več. Sto kmetov ima pri nas okrog 25 konjev, a na Danskem 90 ali tri in pol krat več. Pri nas pride v najboljšem živinorejskem kraju na 100 kmetov 83 goved, na Danskem 511, v Švici 425, prašičev pri nas okrog 60, na Danskem 428, v Švici 230. Pšenice pridelajo tam na 1 ha dvakrat več, krompirja trikrat več kakor pri nas. Pri nas živi ali životari od zemlje preveč ljudi. V omenjenih deželah pride na 100 ha orne zemlje 23 do 50 poljedelcev, pri nas pa do 146. To veliko število ljudi na naši zemlji predstavlja pravzaprav delovne moči, ki so odveč, ker v drugih deželah pri manjšem številu kmetijskih ljudi več rodi in se redi več živine. Ti ljudje bi morali biti zaposleni v drugih gospodarskih panogah. V Ameriki pride na 100 kmetov petkrat več konj in sedemkrat več goved in prašičev, petkrat več pšenice, osemkrat več koruze, dva do trikrat več krompirja. Tako je pri nas zaostalo kmečko gospodarstvo vseh panog.

Na katerem mestu je Jugoslavija s splošnim svojim gospodarstvom napram svetovnemu gospodarstvu, naj povedo naslednje številke, ki jih navaja hrvatski nacionalni ekonom Rudolf Bičanić:

Od 25 večjih evropskih držav je Jugoslavija po velikosti na desetem, po številu prebivalstva na devetem, po gostoti prebivalstva na 16. mestu. Po uporabljanju strojev v primeri s številom prebivalstva smo na 24. mestu, za nami je samo Rumunija. Tovornih avtomobilov imamo tako malo, da je za nami samo Litva. Po odstotku prebivalstva, ki je zaposlen v

industriji in rudarstvu, smo na 20. mestu, po kvoti celotne zunanje trgovine na enega človeka smo na 24. mestu, samo Bolgarija je za nami.

Ali z drugimi besedami:

Jugoslavija je po površini nekoliko večja kakor Vel. Britanija in Irski skupaj. Prebivalcev ima toliko kakor Turčija. Gostota prebivalstva je taka kakor v Bolgariji. Porabe strojev na enega človeka pride toliko kolikor v Tunisu. Avtomobilov imamo relativno toliko kakor Poljska ali Irak. V industriji in rudarstvu je zaposlen tak odstotek ljudi kakor v Rumuniji, Egiptu ali Braziliji. Zunanja trgovina dosega Grčijo, Filipine ali Ceylon.

Kar se tiče organizacije našega gospodarstva, smo ena od najbolj neorganiziranih dežel v Evropi.

»Poskus, da določimo mesto, ki ga zavzema Jugoslavija v svetovnem gospodarstvu,« pravi R. Bičanić, »ni izpadel tako, kakor smo navajeni, da ga ocenjujemo, ker preveč egocentrično presojamo gospodarski pomen, ki ga imamo. Toda niti megalomansko povečevanje, niti malodušni pesimizem ni na mestu. Nasprotno, spoznanje, da je naše narodno gospodarstvo slabo razvito ne samo po začasnem stanju konjunktura, temveč da je treba še bistvenih sprememb in spopolnitev v sami strukturi gospodarstva, to spoznanje more in mora dati močne vzpodbude za delo za naš gospodarski napredek.«

Da bi dohiteli vsaj naprednejše agrarne dežele, bi morali po mnenju strokovnjakov voditi gospodarsko politiko v tej-le smeri:

vedno intenzivnejša uporaba strojev;

čim večji razvoj prometnih sredstev;

čim večja delitev dela in zaposlitev prebivalstva v industriji in rudarstvu;

povečanje in organiziranje zunanje trgovine;

procentualno znižanje uvoza gotovih izdelkov in procentualno zvišanje njihovega izvoza.

Ako bi Jugoslavija dosegla samo tisto stopnjo, na kateri so približno evropske agrarne dežele, bi morale rudarstvo in industrija preživljati vsaj dva in pol milijona ali 14% prebivalstva; poraba strojev na leto bi se morala dvigniti s sedanjih 400 milijonov din vsaj na eno in četrt milijarde; izvoz bi moral narasti za dvakrat, uvoz za trikrat več kakor v zadnjem letu pred krizo. Tak dvig zunanje trgovine je mogoč normalno samo, če se primerno dvigne konsumna in proizvodna moč našega človeka, narodni dohodek bi se moral dvigniti vsaj za trikrat. Vzporedno s tem bi se morale graditi dobre ceste in zboljšati in dvigniti ves železniški in avtomobilski promet.

Rudolf Bičanić, ki — poudarjamo — ne izhaja ne iz socialističnih, ne iz kapitalističnih vrst, temveč pripada hrvatski seljački stranki, pravi o našem gospodarstvu:

»Naše kmečko gospodarstvo, od

katerega se preživlja 80% našega prebivalstva, ni v stanju, da tekmuje z drugimi deželami, ker je gospodarsko neorganizirano in ni opremljeno za moderno gospodarjenje. Velikih naporov bo treba, da uredimo svoje lastno narodno gospodarstvo. Časa mnogo nimamo, ker se dogodki zelo hitro razvijajo. Tudi izbire nimamo. Za nas se postavlja vprašanje: ali bomo sami organizirali svoje gospodarske moči, ali nas bodo pa tujci organizirali. A to, se razume, da ne v našo, temveč v svojo korist. Zato se moramo sami lotiti dela... Z dalekovidnostjo in premišljenim načrtnim delom se ne morejo doslej pohvaliti niti naši gospodarstveniki, niti vodilni politični faktorji; a s komercializiranjem in liberalističnim jadikovanjem po svobodni trgovini z ene, in z birokratskim diktiranjem po načelu državnega rezona z druge strani se danes ne da priti dalje od oportunističnega podaljševanja životarjenja brez razmaha... Začeti moramo voditi življenjsko gospodarstvo, ki ima za osnovo potrebe ljudi.« Š.

RODOVNIK

Moj praded je bil tlačan,
grofu je njive oral,
cerkvi desetino dajal,
in stokrat v grajski ječi ležal...

Moj ded, ko je domovino branil,
je brez nog obeh ostal,
zato ga je cesar
z železno medaljo odlikoval!

Medalja je zarjavela,
a on je berač postal,
in nikdar, nikdar do smrti
ni, revež, pogruntati znal,
domovina da je nehvaležna,
samo jemlje, a dajati ne zna!
Kadar ti vzeti nima nič več,
te tudi več ne pozna...

Knap je bil moj oče,
za druge je delal, garal,
in nekega lepega dne
je za vedno v jami ostal...

Jaz sin sem očeta svojega,
v fabriko je speljana mi pot,
tudi jaz sem, kot praded, tlačan.
Jaz delam dvanajst ur na dan
zgrbljen v bobnenju koles,
fabrika mi pije kri.
Jaz sem iz milijonskih vrst
potlačena, preganjana zver,
jaz — Proleter!
Toda meni je v Novo Življenje
dobro poznana smer!

Karlo Horvat.

Potrebe in naloge ameriških Slovencev

Milan Medvešek

Ameriško-slovenska barka se nemirno ziblje in guga na prostornem ameriškem oceanu. Komaj pred dobrimi štiridesetimi leti je odplula iz domačega pristana, a danes že z obupom zremo na njo in se bojimo, da jo jutri pogoltnete tuji valovi.

Ameriški Slovenec, ki je z občudovanja vredno močjo, požrtvovalnostjo in ljubeznijo krmaril svojo barko v tujem svetu, to je: ustanavljal čitalnice in časopise, društva in jednote, narodne domove, kulturne in politične klube, dramske in pevske zборе, se nesebično trudil za podvig svojega gospodarskega, socialnega in kulturnega nivoja, postane malodušen, ko vidi, da ni rok, ki bi s podvojeno silo zgrabile vesla in gnale barko »oj le naprej, oj le naprej, dokler je še vetra kej,« postane žalosten in potr ob bridkem spoznanju, da njegovi otroci niso docela njegovi otroci in da je zaradi tega njegovi barki, ameriški Sloveniji, odmerjena le še kratka doba življenja.

Ob tej ugotovitvi se je že marsikateri idealni kulturni delavec ustavil in se vprašal: »Ali se izplača, iti naprej, ko smo zapisani smrti?... Ali je trud vreden cene?... Razmere so proti nam... mladina se ne briga za naše stvari... še nekaj let in utonemo v ameriški džungli...« Na marsikaterega so ta vprašanja tako porazno vplivala, da je opustil aktivnost v našem kulturnem pokretu in se predal brezupnemu malodušju.

Da ameriška Slovenija in ž njo njene kulturne, društvene in gospodarske ustanove ne bodo večno živele, je resnica, to pa ne opravičuje umika in resignacije, kajti tedaj bi bili podobni onemu človeku, ki se je

usedel na kamen ob cesti in sam s seboj modroval: »S tega kamna se ne ganem niti za korak naprej! Ne-umen bi bil, če bi se še nadalje pehal in boril na tem svetu, saj koncem konca je ves trud zaman, ker bom moral navsezadnje navzlic vsemu umreti.« Kdor je podoben temu »modrijanu«, je resnično mrtev, kakor bi bili ameriški Slovenci, če bi podlegli podobnemu defetističnemu naziranju.

O naši fizični smrti v tujini bi bilo brezplošno razpravljati, kajti tej ne moremo uiti, zato pa je toliko bolj važno, da si odgovorimo, kako naj živimo, dokler smo tu; v kateri pravec naj usmerimo svoje delo in moči, da bo to delo uspešno in pozitivno, da bo naš trud res rodil sadove, to je socialne in kulturne vrednote, ki so edina trajna človeška zapuščina.

Oglejmo si malo naše delo. Ne da bi se bahali, moramo reči, da se ameriški Slovenci zelo prizadevamo za svoj gospodarski in kulturni podvig. Vedno govorimo o kulturi in izobrazbi, društvih in sejah, itd. Še posebej pa to velja za clevelandsko naselbino. Naši narodni domovi so polni gospodarskega in kulturnega prizadevanja, v njih se vrši seja za sejo, koncert za koncertom, predavanje za predavanjem in igra za igro; naše časopisje neprestano vzpodbuja h kulturnemu in gospodarskemu udejstvovanju ter prinaša malone vsak dan apele za to ali ono kulturno akcijo, za eno ali drugo prireditvev.

Vprašanje pa nastane, je li delo našega kulturnega, gospodarskega in socialnega gibanja tudi tako plodovito, kot je obilno, naporno in drago? So li naše številne predstave in

priredivte resnično pravo merilo visoke kulture? Ali smo res tako gospodarsko močni, kot izkazujejo finančna poročila naših podpornih organizacij? Ali vse te številne organizacije, bodisi kulturne, podporne ali gospodarske, prinašajo našemu človeku, malemu proletarcu tisto, za kar so bile ustanovljene?

Taka in podobna vprašanja se pisu pogostoma vsiljujejo in najbrž tudi mnogim drugim, ali odgovor je vedno negativen, to je, da številčnost, kvantiteta še ne znači kvalitete, da imamo mnogo kulturnih organizacij, ki pa ustvarjajo le malo kulturnih vrednot, da imamo mnogo podpornih in gospodarskih organizacij, ki pa prinašajo veliko manj gmotnosti in blagostanja, kot pa plačujemo v njih blagajne.

Ko se je naš človek naselil v Ameriki, je kmalu začutil potrebo ustanavljanja svojih kulturnih, podpornih in drugih organizacij. Dasiravno neizkušen, v domovini vajen večinoma le poljedelskega dela, se je hitro vživel v svojo novo vlogo, vlogo agitatorja-organizatorja, kajti navdušenje in pridnost sta premagali vse ovire. Raznovrstne organizacije so rasle kot gobe po dežju, kjerkoli je prebival naš človek. Seveda, dokler so se ustanovljale razne organizacije v mejah zdrave in razumne gospodarske in izobraževalne nujnosti, je bilo to masno organiziranje koristno in potrebno, naravnost pravi blagoslov, toda, na veliko škodo našega naseljenca, ta epidemija ustanavljanja potrebnih in nepotrebnih društev se je preveč razširila, kulturno-društveni duh se je pregloboko zajedel v ameriško Slovenijo. Sto in sto društev se je ustanovilo zgolj iz osebnih vzrokov posameznikov, ne pa iz ljudske potrebe. Tajnik, blagajnik ali predsednik ni zmagal pri volitvah, pa je šel na delo in ustanovil novo društvo, ki se ni v svojem bistvu popolnoma nič razlikovalo od prvega, razen v osebah v vodstvu

ali odboru; pevec ni pri zboru prišel v poštev v tolikšni meri kot se je njemu zazdelo, pa si je zato umislil nov pevski zbor; urednik, ki se je morda sprl z upravnikom, ali oseba, ki ni imela poguma zgrabiti za lopato, toda bi rajša bila urednik, je šla na agitacijo za novo glasilo, vprašala pa se ni, ali ga je bilo treba ali ne. Prav tako je z našimi jednotami. Namesto da bi imeli dve ali tri podporne jednote, jih imamo celo kopico, ki so si podobne, prodajajo enako zavarovalnino, imajo domala iste smernice in iste dolžnosti. Ako iščemo vzroka za obstoj tolikih jednot, najdemo, da niso bile zato organizirane, ker dve ali tri niso mogle absorbirati vseh naših naseljenčev, temveč ker ni bilo dovolj prostora za vse voditelje, ki so hoteli biti v ospredju.

Vsakdo, ki mu je količkaj pri srcu dobrobit naroda, mora priznati, da je število tolikih društev naravnost ekstravaganca, drago breme za narod, ki ga komaj nosi, posebno če pomislimo, da so naši naseljenci večinoma mezdni delavci in da se morajo v teh kritičnih ekonomskih časih težko boriti za vsak cent. Namesto da bi bil naš delavec zavarovan pri eni jednoti in pri tej za večjo vsoto, pa jih je mnogo, ki so člani dveh, treh ali celo štirih jednot. Razumljivo, da morajo pri vsaki jednoti posebej prispevati v upravne sklade, iz katerih se plačujejo glasila, tiskovine, uradi, uradniki, zborovanja, agitacija, itd., itd. Poleg teh stroškov plačujejo za upravo pri vsakem društvu posebej. In to še ni vse! Količko je še drugih stroškov in obveznosti, vedo vsi oni, ki so na razne pritiske pristopili k tolikim organizacijam.

Tipična slika o zavoženi kulturi in neracionalnem gospodarstvu je clevelandška naselbina. Organizacij, društev, ustanov, časopisov in klubov imamo na pretek. Samo podpornih društev je precej nad sto, toda le

malo izmed njih šteje nad dvesto članov. Nihče ne more ugovarjati, da bi bila ta društva veliko bolj uspešna v svojem namenu, bolje vodena, nudila več ugodnosti in koristi svojemu članstvu, ako bi se združila v večja društva, zlasti ona, ki so v svojem jedru dobesedno sorodna. Nihče ne more oporekati, če rečem, da bi

več pozornosti, toda sedaj nima nihče ne časa in ne volje, da bi se spomnil nanje,

Nekaj besed o kulturnih društvih! Toliko jih imamo (v mislih imam clevelandsko naselbino), da bi moral biti človek dualen, da bi lahko posejtil vse njihove prireditve. Navzlic mnogim predstavam pa jih je le ma-

Proslava 5-letnice slov. del. kult. društva »Ornus« v Sao Paulu v Braziliji

bilo z združitvijo društev enakih načel prihranjenega veliko članskega denarja, veliko trudapolnega dela, energije in časa onim javnim delavcem, ki so od jutra do večera na delu za svoje organizacije. Ti bi potem lahko posvetili več časa drugim važnim problemom, ki postajajo z vsakim dnevom bolj resni, zlasti v teh časih, ko se tujerodcu-naseljencu radi konfuznih ekonomskih razmer nič dobrega ne obeta. Tudi naša mladina potrebuje več pozornosti. Kako pa se godi našim revežem, katerih ni malo? Res, da jih pogostoma ne srečujemo, ker se drže v pozabljenih slumskih četrtih. Da, oni potrebujejo

lo, ki bi dosegle umetniško vrednost in ne nudijo duševnega užitka povprečnemu inteligentnemu posetniku. Večkrat se opazi, da ni ta ali oni pevski ali dramski zbor v teku zadnjih desetih let niti za ped dvignil svojega kulturnega nivoja. Zakaj ne? Ali naš narod nima daru za umetnost? Ne, to ni vzrok. V nas je vsaj toliko smisla za umetnost kot pri drugih narodih. Da ne podamo boljših predstav, koncertov, itd., je krivo, ker jih podajamo tako pogostoma, ker imamo toliko kulturnih društev, ker so naše moči razcepljene in ker so voditelji kot člani omenjenih kulturnih ustanov zaposleni na vseh straneh in

ne morejo posvečati svojega časa le eni skupini. Ako se potem kdo drzne, malo pokritizirati take površne predstave, pa je takoj ogenj v strehi, nazadnje pa te še prepričajo, da nimaš smisla za umetnost, da če sam ne znaš peti ali igrati, da nimaš pravice kritizirati, da nič ne razumeš, da je bila igra ali koncert naravnost sijajen, za diletante neprekosljiv. Hočeš nočeš, jim končno z dolgim obrazom prikimaš, le da jih ne žališ.

Ker so razne prireditve neprestano na dnevnem redu, a se le malokdaj razlikujejo druga od druge, je umevno, da je težko privabiti tolikšno avdijenco, da bi se krili stroški s samo vstopnino, zato je potrebno iskati druge vire, ki prinašajo dobiček. Eden izmed teh je prodajanje pijače, posebno žganja, kajti pri njem je največ dobička. Čim več ga prodamo, tem več je denarja za kulturo, to se pravi, da moramo naši kulturi prilivati z alkoholom ter jo prisiliti, da bolj bujno raste. Naš namen je sicer dober, saj izobražujemo narod, žalostno je le, da ga istočasno, v imenu kulture potiskamo v pijančevanje. Najbolj žalostno pri tem pa je, da gre dejansko le nekaj odstotkov tega denarja za kulturo, ostalo pa tujim tvrdkam, izdelovalcem pijače, ki jim je naša kultura zadnja briga!

Za vzdrževanje naših številnih društev, časopisov in ustanov moramo iskati še drugih pripomočkov. Oglasi so važen vir. Pošteno je, da naši trgovci in obrtniki prispevajo svoj delež za naš kulturni pokret, ampak, kar je preveč, je preveč. Oni se pritožujejo, da so iskalci oglasov vedno nad njimi. Njih pritožbe so upravičene. Pred kratkim mi je neka oseba pripovedovala, da je vstopila v neko slovensko trgovino z namenom, da vpraša za oglas, toda v trgovini je srečala pet drugih oseb, ki so prav tako nabirale oglase za svo-

ja društva. »Trgovec se mi je zasmilil in odšla sem, ne da bi ga vprašala za oglas, kot sem prvotno nameravala,« mi je pravila.

Nekateri trgovci podpirajo vsa društva, drugi pa nobenega, to pa radi tega ne, ker se boje prevelikih stroškov. Ako podpro eno društvo z oglasi, morajo tudi drugo. Jasno je, da pri tem trpe tista kulturna društva, ki so najbolj upravičena do podpore.

Lahko bi navedel mnogo primerov in slik, ki kažejo, da je naše kulturno, gospodarsko in socialno delo iz tira, malone anarhično, da mu manjka socialne zavesti in solidarnosti, vsled česar še oddaleč ne dosežemo tistih rezultatov, katerih si želimo. Zanimivo bi bilo objaviti statistiko, koliko nas stane vzdrževanje vseh stvari s kulturnimi in izobraževalnimi tendencami, nato pa primerjati rezultate. Kdor misli, da pretiravam, naj izračuna, koliko tisočakov plačujemo za časopise, nato pa naj vse časopise preštudira in določi njihovo izobraževalno vrednost. Našel bo, da vsi časopisi skupaj ne prinesejo dovolj čtiva za en dober časopis.

V uvodu članka sem dejal, da je naša situacija v tujini kritična, ker se je tok naseljencev ustavil in vsled česar naša barka nemirno plava po ameriškem oceanu. Kaj naj storimo v očigled teh dejstev? Po kateri poti naj zavijemo? Mar se naj še nadalje izrabljamo, razsipavamo težko prislužen denar, ustanavljamo še več društev in organizacij, nalagamo še težje breme na rame našega malega človeka, ki je že sedaj preveč obložen? Tako postopanje bi samo pospeševalo naš konec ter zrušilo naše kulturne in podporne ustanove, še preden bi dovršile vsaj delno tiste naloge, za katere so jih naši požrtvovalni delavci ustanovili.

Položaj, v katerem se danes tujerodci nahajamo, nas svari, da ne smemo nadaljevati po poti, po kate-

NAJVEČJI SLOVENSKI DENARNI ZAVOD

**MESTNA
HRANILNICA
LJUBLJANSKA**

I m a

vlog nad din 400,000.000.—

Lastne rezerve din 28,650.000.—

D a j e

posojila na menice in vknjižbe

• Za vse obveze hranilnice jamči:

MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA

ri se preveč utrujamo in izrabljamo, a ciljem se le počasi približujemo. Položaj zahteva, da potegnemo jasno črto, si začrtamo cilj, nato pa gremo inteligentno in nesebično na delo za konsolidacijo svojih moči. V našem kulturnem, gospodarskem in socialnem pokretu naj nastopi prepod, renesanca, kajti prej ali slej nas bodo razmere vseeno prisilile.

Kje pričeti z delom? Ali naj pričnemo z združevanjem »na daljavo«, kot so pričeli oni naši voditelji, ki so ustanovili Jugoslovansko bratsko zajednico? Združevanje po takem načrtu je enostavno zaviranje združevanja! Združevati naj bi se pričela najprvo najbližnja in najsorodnejša društva, jednote, ustanove, klubi in časopisi in sicer le tam, kjer bi združenje res koristilo našemu kulturnemu in gospodarskemu napredku vobče. Naš kulturni, gospodarski in socialni program v bodočnosti naj bi bil:

1. Združenje sorodnih jednot.
2. Združenje podpornih društev istih jednot v istih okrožjih.
3. Združenje časopisov in revij z osnovno istimi tendencami.
4. Združenje narodnih gospodarskih podjetij in ustanov, kjer koli je taka fuzija mogoča.
5. Združenje sorodnih kulturnih društev v istih okrožjih.

Kot je bil slovenski Cleveland široko polje za ustanavljanje vsakovrstnih organizacij, potrebnih in nepotrebnih, tako je sedaj baš tu lepa prilika, da gremo energično in racionalno na delo ter pričnemo z likvidacijo te naše drage kulturne in društvene ekstravagance. Vsaj imamo samo v st. clairski okolici tri napredne pevske zборе, faktično pa potrebujemo samo enega in tega toliko boljšega. Med dvema tema zboroma vlada nesrečen spor, ki boli ves napreden narod. Ali se naj ta spor za

zmirom nadaljuje in na narodove stroške, ali naj se zbora rajši združita s tretjim ter tako vsi trije skupno ustvarijo višje kulturne vrednote? Voditelji vseh treh zborov trdijo, da so za združenje, toda vsak ima svoje mnenje, pod katero streho naj bi se združili.

Pred dvema letoma se je ustanovila Cankarjeva ustanova z namenom, da pod njenim okriljem delujemo za kulturo, književnost in napredek, obenem pa smo v svoj program sprejeli tudi točko, ki nam daje nalogo, delovati za združenje naprednega elementa. Vsi trije zbori so včlanjeni v Cankarjevi ustanovi. Kaj, če bi ti trije zbori pozabili na svoje spore, katerih je že narod sit do grla, posebno pa oni, ki niso imeli s celo afero nič opraviti, in se združili pod okriljem Cankarjeve ustanove? Ako so člani teh zborov resnično za združenje, potem bi morali to sugestijo pozdraviti. Razumljivo, da bi tak združen zbor imel avtonomijo v okvirju C. U. Logično in koristno bi tudi bilo, da se bi tej ustanovi pridružil dramski zbor »Ivan Cankar« in prav tako Slovenska narodna čitalnica. »Ivan Cankar« in čitalnica nista bila najbolj uspešna v svoji kulturni misiji v zadnjih dvanajstih letih. Kaj je temu vzrok, ne bom ponovno razlagal. Trdno sem prepričan, da bi s fuzijo omenjenih kulturnih društev pod okriljem Cankarjeve ustanove storili velik korak naprej, poživili naš kulturni pokret, prihranili narodu denar, ojačili solidarnost in s tako močno in naravnost impozantno organizacijo dali krasen zgled drugim organizacijam; pogнали bi sentiment po združenju v tok, namesto da bi čakali razmer, ki nam bodo s silo potisnile roko v roko, med tem časom pa s čakanjem samim sebi škodovali. Pojdimo na delo in dokažimo dvoje: da smo dovolj inteligentni za to nalogo in da smo iskreni, kadar govorimo o združenju v teh ali onih vrstah!

Iz raznih pogovorov sem prišel do zaključka, da narod, »rank and file« je za združenje, da so besede, ki sem jih napisal, tudi njegove besede. Ta

beseda je pa sveta zapoved vsakemu poštenemu narodovemu voditelju, ki je vreden tega naziva.

Kaj pravite? („Cankarjev glasnik“).

Udeleženci slovenskega tečaja v Sao Paulu v Braziliji

Prva razstava slovenskega delavskega kulturnega gibanja

A n t o n T a n c

Na zgodovino svojega lastnega gibanja in razvijanja je slovensko delavstvo polagalo doslej mnogo premalo pažnje. Medtem ko delavski razred velikih kulturnih narodov skrbno beleži in hrani dokumente in podatke o vseh važnejših dogodkih v svojem lastnem življenju in razvoju, izdaja o tem svoje lastne monografije in zgodovinske spise, prireja svoje razstave in ureja svoje muzeje, nima slovensko delavstvo na tem polju skoraj ničesar pokazati, vsaj ne organiziranega dela. Tisto malo,

kar se je napravilo, so napravili posamezniki: tako je rajnki Anton Kristan napisal »Zgodovino delavskega in socialističnega gibanja na Slovenskem«, ki pa sega le do leta 1896. in se premalo ozira na delavsko gibanje na bivšem slovenskem Štajerskem in Koroškem, ker za to najbrž ni imel na razpolago potrebnih podatkov; Joža Zavertnik je izdal v Chicagu krasno zgodovino slovenskih delavcev v Ameriki, »Ameriški Slovenci«, in ameriški »Družinski koledar« prinaša vsako leto mnogo

gradiva k zgodovini nastajanja slovenskih naselbin v Ameriki, kar je obenem zgodovina delavskega gibanja, saj so bili ustanovitelji teh naselbin skoraj izključno le slovenski delavci. Posamezni odlomki iz naše domače zgodovine delavskega gibanja so raztreseni po različnih delavskih listih in revijah, združenih, delavskih in društvenih koledarjih,

Simbolična slika na prvi del. kulturni razstavi

zlasti precej v bivši reviji »Pod lipo«, skupno, pregledno delo o nastajanju, razvijanju in bojih naših socialističnih, razredno-zavednih delavskih organizacij in njihovih predstavnikov, kakor jih imajo drugi narodi in celo naši bratje Srbi in Hrvati, (slednji lepo Koračevo »Zgodovino socialističnega pokreta Hrvatske«), pa mi Slovenci danes še nimamo. Na tem polju je zaoral ledino pokojni Anton Kristan in treba bi bilo, da bi mlajši rod to delo nadaljeval in dovršil; v tem pravcu imamo lepe in važne doneske v zadnjem času izišlih knjigah:

dr. Tumovi »Moje življenje«, Prepeluhovi »Pripombe k naši prevratni dobi« in knjigi o dr. Antonu Dermoti, ki je izšla letos v založbi C. D. Seveda bo zbiranje gradiva za tako veliko delo, ki naj bi bilo zanesljivo in izčrpno, precej težavno; funkcionarji različnih naših organizacij so se često le premalo zavedali važnosti svojih arhivov, pogosto menjavanje odbornikov tudi slabo vpliva, mnogo važnih listin se porazgubi, mnogokaj se kot brezpomembno zavvrže, ob raznih razvojnih, kakor tudi vsiljenih krizah, je pri marsikateri organizaciji izginil sploh ves arhiv. Tudi ni med našim delavstvom, ne izvzemši tukaj niti vodilnih organizacijskih funkcionarjev, opaziti vne-me za zbiranje delavskih listov in drugih publikacij; kdo se more danes pohvaliti, da hrani kompletne letnike predvojnega »Delavca«, »Zarje«, »Rdečega praporja« ali vsaj revijo »Naši zapiski«? V vsem tem leži velik kos naše najzanimivejše zgodovine. Z žalostjo v duši vidimo marsikje celo knjige naše Cankarjeve družbe zamazane in raztrgane v kakem kótu, kamor so jih otroci zavrgli. Vsak zaveden delavec pa bi moral te priče našega duševnega življenja skrbno čuvati in jim v svojem stanovanju določiti častno mesto, da bi se mogel vsak tujec, ki prestopi njegov prag, na prvi pogled prepričati o inteligenci, ki vlada v družini. Tu bo treba še dosti vzgoje.

Naše organizacije naj čuvajo odslej vsaj to, kar še imajo: okrožnice, sejne zapisnike, letake in lepake, programe svojih prireditev, slike z delavskih prireditev, izletov in proslav, znake svojih organizacij in proslav, častna darila in diplome i. t. d. Dobro bi bilo, če bi zmogli centralni delavski arhiv ali muzej, kamor bi bile organizacije dolžne pošiljati dvojnike vseh teh stvari, kjer bi se naj pod vestno upravo čuvale.

Vse to mi je prihajalo na misel, ko mi je lansko leto bila poverjena

naloga, da naj uredim delavsko kulturno razstavo v Mariboru. V okviru »Mariborskega tedna« si je poseben nadstrankarski kulturni odbor, z znanim zgodovinarjem prof. Bašem na čelu, nadel nalogo, da organizira v proslavo 20-letnice slovenskega Maribora, veliko »Jubilejno kulturno razstavo«, ki naj pokaže ves kulturni napredek Maribora in njegovega zaledja, odkar se je narodnostno osvobodil. K soudeležbi so bile povabljeni tudi delavske kulturne organizacije. Razstava je bila prirejena v veliki dvorani »Union«, (sedaj sokolski) in vseh njenih stranskih prostorih in je res bila na veliko zasnovana, lepa, zanimiva in poučna. Našim delavskim kulturnim organizacijam je bil dodeljen vzhodni del galerije, v dolžini kakih 16 metrov, s štirimi, po pol metra globokimi in dva in pol metra širokimi kobjami. Ta prostor smo izkoristili do zadnjega kotička: razstavo smo razdelili na štiri glavne dele, na štiri koje in njene obrobne stene in sicer: delavski šport in telesna vzgoja, delavska pesem in glasba, delavski oder in dramatska umetnost, delavski tisk in knjiga. V vseh štirih kobjah so notranjo steno pokrivala 2 x 1.40 m velike simbolične slike, ki so predstavljale štiri glavne pango našega kulturnega življenja. Slike je izdelal mladi grafik Polajnkó, ki nam je napravil tudi vse napise, grafikone in zemljevide.

V prvi koji smo razmestili številne slike, diplome, trofeje, značke in literaturo naših športnih in bivših telovadnih društev. Vhodno steno so zavzeli naši kolesarji: tu so bile zanimive slike iz leta 1897., ko so si ustanovili društvo, razne diplome zmagovalcev v meddruštvenih tekmah in dragocene trofeje. V koji so častno mesto zavzeli naši atleti-rokoborci, poleg nogometašev, z dokazi svojega udejstvovanja od leta 1909. dalje. Stranske stene so pokrili s slikami od leta 1909. dalje bivše

del. telovadno društvo »Sloga« in poznejša »Svoboda«, in delavsko turistično društvo »Prijatelj prirode« od leta 1904. dalje, s slikami svojih nastopov, akademij, izletov, s svojim tiskom in statističnim materijalom.

Druga koja je bila dodeljena delavskim pevskim in glasbenim društvom. Tu so bile razmeščene različne lepe slike vseh šestero maribor-

»Delavec poje marseljezo«
(S kulturne razstave slov. delavstva)

skih delavskih pevskih društev: od ustanovne proslave »Frohsina« leta 1891., ustanovne proslave pevskega odseka pekovskih pomočnikov leta 1897., slika prve železničarske godbe iz leta 1870. in slike raznih poznejših proslav in jubilejev omenjenih društev, velika slika zaslužnega starega pevovodje Emila Füllekrussa, dolgoletnega društvenega predsednika Viljema Močnika, priljubljenega kapelnika Maksa Schönherrja, dalje slike pevskih odsekov »Svobode« in »Vzajemnosti«, pevskih društev »Enakosti«, »Grafike« in »Kri-

latega kola«, razni programi delavskih koncertov, note in pesmarice, ki so jih izdala delavska društva, različni stari in novi društveni znaki, dragocena darila, poklonjena društvom ob priliki raznih jubilejnih proslav i. t. d.

Tretjo, okusno drapirano kojo so zasedli delavski odri: tu so razstavili slike svojih uprizoritev in naj-

S prve del. kulturne razstave v Mariboru

značilnejših mask dramski odseki bivše »Svobode« in »Vzajemnosti« iz Maribora, Studencev, Pobrežja in Tezna ter otroški oder »Detoljuba«. Več slik je poslal na razstavo tudi bivši delavski oder »Svobode« v Ljubljani, v Trbovljah in v Ptujju. To dramsko razstavo je pomagal urediti in opremiti mladi režiser Fran Žižek, ki je razstavil tudi posrečeno maketo odra »Vzajemnosti« v Studencih, ki ga je zgradil po svoji zamisli. Po pultu so bili razloženi različni lepaki za delavske gledališke

predstave in igre, ki so izšle v delavskih založbah.

Četrto kojo je zavzel delavski tisk: to je bila, razen nekaj malega iz predvojne dobe, skoraj popolna razstava delavskega tiska od prevrata sem; listi in revije različnih delavskih struj, različni delavski koledarji, brošure in knjige delavskih založb, popolna zbirka knjig »Cankarjeve družbe«, ameriški socialistični listi in koledarji, z roko pisana in hektografirana revija »Naša misel« in »Zora«, ki jo s toliko požrtvovalnostjo izdajajo slovenski delavci v Sarajevu, na cigaretnem papirju tiskani emigrantski listi, razni prospekti, letaki in tako dalje. Ta koja je bila okrašena z lepimi slikami delavstvu priljubljenih pisateljev in mislecev: Cankarja, Gorkija, Tolstoja, Masaryka, Mateottija in Dimitrija Tucovića.

Razstava je bila res nad vse zanimiva in poučna in je mariborsko delavstvo bilo lahko na njo ponosno. Med množico ostalih razstav, je ravno ta naša razstava, s svojim ogromnim napisom in velikanskimi simboličnimi slikami, takoj vzbudila pozornost vsakega obiskovalca. Čim je vstopil v obširni razstavni prostor in ni čudno, če se je od jutra do večera skozi ves teden gnetlo ljudstvo na naši galeriji. Ob tej priliki se je treba zahvaliti vsem društvom in posameznikom, ki so v svoji uvidevnosti odstopili svoje stvari za razstavo in kakorkoli pripomogli k njemu uspehu.

Kot nekak vodič po razstavi in kot donesek k proslavi sedemdesetletnice (1868.—1938.), odkar se je mariborsko delavstvo začelo organizirati, je mariborska »Vzajemnost« založila za to priliko napisano, 64 strani obsegajočo knjižico, »Kronika delavske kulture v Mariboru«, ki obsega zgodovino vseh mariborskih delavskih društev od njih postanka do danes.

V okviru jubilejne proslave 20-letnice Jugoslavije je bil nameravav v Mariboru velik vsenarodni tabor, s slavnostnim obhodom, na katerem se je tudi delavstvo odločilo sodelovati kot samostojna enota, v različnih pestrih poklicnih skupinah. Vse je že bilo organizirano s precejšnjimi stroški, iz delavskih krajev Slove-

nije je bilo prijavljeno blizu 10.000 delavskih udeležencev, a zadnji dan je bil tabor odpovedan —. Obžalovali smo le, da tudi ostalo slovensko delavstvo ni moglo videti naše razstave. Kljub temu smo z njo zadovoljni in lahko rečemo:

»Narod naš dokazuje hrani...«

Čarobna očala

P R A V L J I C A

Karel Grobeljšek

Nekoč je živel človek, ki je bil silno bogat. Imel je nešteto tovarn in rudnikov. Na tisoče delavcev je bilo zaposlenih v njegovih podjetjih. Delali so sleherni dan, še ob nedeljah in praznikih niso imeli počitka. Bogastvo je naraščalo. Toda gospod se ni veselil pridobljenega bogastva. To, kar je imel, ga ni zanimalo, zanimalo ga je samo tisto, česar še ni imel. Neprestano mu je rilo po glavi, kako bi si pridobil še več. Vse dneve in noči je pretičal ob poslovnih knjigah, sam je nadziral delo v tovarnah in rudnikih. In ko je stopal po delaynicah, je delavcem zginilo z obraza še tistih par svetlih potez, kolikor jim jih je še pustilo trdo življenje, zakaj gospodovo lice je bilo mračno in ledeno; okamenela strogost. Med delavci je bilo splošno naziranje: naš gospod se ne zna smejati.

In res se ni znal.

Nekoč je sedel pri svoji pisalni mizi in računal. Ker ga je motil hrup z ulice in ker sluga ta čas ni bilo v bližini, je vstal, da bi zaprl okno. Slučajno se je ozrl po ulici. Na son-

cu je stal bosonog deček, v rokah je držal železen obroč in se smejal. Gospod že dolgo ni videl človeka, ki bi se smejal, zato ni vedel, kaj je to. Postal je radoveden. Poklical je dečka v sobo in ga vprašal, kaj je ravnokar počel.

Deček ni vedel, kaj hoče gospod od njega. »Nič,« je tiho odgovoril in se v zadregi ozrl v svoj obroč.

»Nič,« se je gospod razjezil. »Zakaj pa si se tako čudno spakoval?« Poskušal je oponašati dečkov smeh, toda ker se še nikoli ni smejal, se mu ni posrečilo.

Deček je prasnill v smeh.

Gospod je bil ves navdušen: »No, kaj sedaj delaš, to mi povej.«

»Smejem se.«

»Smeješ se... Kaj je to,« je spet vprašal gospod. Ker pa mu deček ni znal odgovoriti, je spremenil vprašanje: »Čemu se smeješ?«

»Ker sem vesel.«

»Kaj je to vesel?« je znova vprašal gospod.

Deček je debelo pogledal. V dušo mu je lezel strah. »Vesel je vesel,« je rekel in se ozrl proti vratom. Ker

je videl, da so odprta, jo je popihal, ne da bi gospodu rekel zbogom.

Gospod pa je zamišljeno sedel pri mizi in neprestano vrtal po možganih: »Kaj je to vesel?«

Poklical je slugo, ga strogo pogledal in vprašal: »Povejte mi, kaj se to pravi biti vesel?«

Sluga je bil že več desetletij v gospodovi službi, zato ni znal odgovoriti. Ker pa se je bal gospodove jeze, je skušal na drug način rešiti vprašanje.

»V gori živi starec, ki se je odtegnil svetu in živi sam zase. Bajje je silno pameten. Od vseh strani hodi jo ljudje k njemu po nasvete. Morda bi vam znal on odgovoriti, kaj se pravi biti vesel.«

Gospod je poslal po modrega starca.

»Rad bi vedel, kaj se pravi biti vesel,« je vprašal gospod.

Modri starec se je ozrl v gospoda, potem pa na obloženo mizo, na kateri je bilo polno najboljših jedi. Sluga je gospodu baš pripravljaj obed.

»Zdaj boš jedel,« je vprašal starec gospoda.

»Jedel.«

»Vidiš, ko boš jedel, boš vesel.«

Gospod se je namrdnil: »Zdi se mi, da je glas o tvoji modrosti go-ljuživ. Jedel bom, ker moram jesti. Če ne bi jedel, bi umrl. Kakšna zveza je med jedjo in veseljem?«

Starec se je ozrl skozi okno. Po cesti je šla raztrgana in sestradana deklica. Starec jo je poklical v sobo in ji dal velik kos potice z gospodove mize. Deklici se je razjasnil obraz, usta so se ji raztegnila, oči so ji postale kot zrele češnje.

»Ali si kaj vesela?«, jo je vprašal starec.

»Pa še kako!«, je odgovorila s polnimi usti. Hvaležno je pogledala starca in šla.

»Ali si videl, kako se ji je razjas-

nil obraz?«, je vprašal starec gospoda.

»Videl. Toda, zakaj je bila deklica vesela, ko je dobila jesti?«

»Zato, ker je bila lačna.«

Lačna? Spet beseda, ki je gospod ni razumel. To še veliko manj ko prejšnji dve. Obupaval je. »Kaj se spet to pravi, lačna?« je vprašal starca.

Starec se je začudeno ozrl v gospoda. Na milijone in milijone ljudi je na zemlji, ki vedo, kaj se pravi biti lačen, tukaj pa je človek, ki ne ve. Zmajal je z glavo in dejal: »Gospod, zdi se mi, da si bolan.«

Gospod se je silno prestrašil. Izmed vsega se je najbolj bal bolezn. Takoj je dal poklicati najslavnejše zdravnike, da bi ga zdravili.

Zdravniki so ga preiskali, pa niso našli v njem nobene bolezn. Zdravnik, ki je prišel prav iz daljne Amerike, se je opogumil in rekel: »Nič vam ni, gospod. Zdravi ste. Res ste precej obilnega telesa, toda veliko debelih ljudi je že dočakalo visoko starost, pa jo boste nemara tudi vi.«

Gospod je bil v zadregi. »Vesel bi bil rad,« je rekel, kot bi se opravičeval. »Nikoli nisem vesel, niti ne vem, kaj se to pravi.«

Zdravnik ga je sočutno pogledal: »Potemtakem ste vi bolni na duši,« je dejal in pospravil svoje inštrumente.

Gospod se je ujezil: »Na duši ali na telesu, kaj jaz vem. Zato sem vas dal poklicati, da bi mi našli bolezen in me ozdravili.«

»Za duševne bolezni so drugi zdravniki.«

Gospod je dal poklicati zdravnike za duševne bolezni. Toda tudi ti niso mogli najti v njem nobene bolezn.

Zdravnik, ki je prišel prav z Japonskega, je dejal: »Lahko je zdravnikom, ki zdravijo telo. Aparate imajo, s katerimi lahko posvetijo v notranjost telesa. Oni takorekoč gledajo bolezn, mi moremo samo skle-

pati. Če bi imel jaz tak aparat, da bi vam videl v dušo, potem bi vedel, kakšna je vaša bolezen in bi vas znal ozdraviti.«

»Pa ni takega aparata?«, je vprašal gospod tesnobno.

»Ni ga. Toda mogoče je, da ga bodo kdaj izumili.«

»Denar imam,« je rekel gospod. »Par tisoč inženjerjev je samo pri meni v službi. Koliko jih je še drugod! Milijone bi dal tistemu, ki bi izumil tak aparat.«

»Za denar je danes vse mogoče,« je rekel zdravnik in se poslovil. Gospod je razpisal nagrado. Tolikšno vsoto je obljubil za izum, da so vsi inženjerji na svetu jeli tuhtati, kako bi izumili aparat, ki bi posvetil v človeško dušo. Po enem letu se je iznajdba posrečila.

Gospod je dal spet poklicati japonskega zdravnika. Ta mu je pogledal v dušo, potem pa je rekel: »Gospod, ti bi bil vesel, če bi imel nekaj takega, česar nima nihče drug na svetu.

»In kaj bi bilo to?« je vprašal gospod.

»Ne vem. Zdravnik sem, pa ne vem, kaj imajo ljudje. Še manj vem, kaj imaš ti. Morda še sam ne veš.«

Gospod je postal še bolj čemeran, kot je bil prej. Vedel je, da je bolan, pa ni poznal zdravila za svojo bolezen. Bolezen pa je pomenila smrt.

Ker so zdravniki priporočali gospodu, naj bi radi razvedrila potoval, se je ta nekoč odpravil na visok hrib. Bil je krasen sončen dan. Vsa narava je bila, kakor z biseri obložena. Toda gospod je bil debel in je komaj sopihal po strmem pobočju, zato se ni prav nič oziral okrog sebe. Ničesar ni videl. Ko je prišel na vrh, se je z vso težo spustil na tla, da bi se odpočil. Polagoma se mu je sapa umirila. Tedaj se je jel ozirati okrog sebe. Oči so se

mu od začudenja na široko odprle. V duši mu je zaigralo kot svatovska pčsem. Pod njim se je razprostirala zelena pokrajina z malimi vasicami, z belimi cestami, modrimi rekami in jezeri, v ozadju pa so se dvigale snežne planine. Bil je krasen razgled.

»Kako je lepo,« so mu šepetale ustnice same od sebe.

»Zelo lepo,« mu je pritrdil eden spremljevalcev.

Gospodu se je zmračilo čelo. »Tudi oni vidijo,« ga je neprijetno spreletelo. In v tistem hipu je spoznal, česar mu manjka. Lepega razgleda. Vse drugo ima. Toda kaj mu pomaga, ko drugi ljudje vidijo isto ko on. Če bi imel razgled samo za sebe, bi ozdravel.

Par dni kasneje je gospod dal poklicati inženjerja, ki je izumil aparat, s katerim se vidi človeška duša.

»Mlad si še,« je dejal gospod inženjerju, »in lepa bodočnost te čaka. Zadnjič si pokazal, da si bolj pameten ko tvoji tovariši. Kaj misliš, ali bi se dalo narediti, da bi videl lepoto sveta samo jaz in nihče drug?«

Inženjer je za trenutek pomolčal, potem pa je rekel: »Iznašel sem dim, s katerim bi lahko zakril ves svet. Toda tovarna, v kateri bi delali tak dim, bi stala milijarde.«

Gospod je malomarno zamahnil z roko: »Radi milijard se ne vznemirjaj. Itak ne vem, kam bi z njimi. Toda če bo dim zakril ves svet, kako naj vidim njegovo lepoto?«

»Proti dimu sem izumil zaščitna očala. Samo vi si jih lahko nabavite, ker ste bogati.«

»Napravi mi tovarno in očala,« je ukazal gospod. Dal je znamenje za odhod.

Inženjer pa se je obotavljal: »Dim bo nevaren za vaše oči. Samo v spanju boste smeli odložiti očala, če jih boste odložili drugače, boste oslepli. Oči drugih ljudi se bodo pola-

goma navadile na dim in se bodo v dimu utrdile, vaše bodo neodporne. Ali ste pomislili na nevarnost?»

»Nosil bom očala,« je odločno dejal gospod.

Inženjer pa se je še vedno obotavljaj, zakaj spomnil se je, da bi z dimom tudi sebi zakril lepoto sveta. Toda gospodu je bilo dovolj njegovega obotavljanja. Strogo je pogledal inženjerja in dejal: »Mislim, da je življenje več vredno ko razgled.«

Inženjer je razumel gospodovo grožnjo. »Če me da umoriti, itak ne bom ničesar videl,« si je mislil. »Torej je bolje, da si ohranim vsaj življenje.«

Poslovil se je.

Čez dobro leto je začela tovarna bruhati skrivnostni dim. Počasi se je usedal na zemljo in se zgoščal, kot se zgošča jesenska megla. Vse manj se je videlo in nazadnje so ljudje videli samo par metrov pred sabo. Začudeno so se spraševali, kaj to pomeni, zakaj take megle še niso videli. Sprva se je v njih oglašala samo radovednost, potem pa je v srca legal strah, saj se megla ni hotela razpršiti.

Minili so dnevi, tedni, meseci in leta.

V tovarni so stroji neprestano proizvajali dim. Niti za trenutek se niso smeli ustaviti, sicer bi se dim razpršil.

Ljudje so se polagoma navadili na skrivnostno meglo. Tekom let so skoraj pozabili, da je bilo kdaj drugače na svetu.

Gospod si je najel za strežnika mladega dečka. Nekoč je po kosilu legel na divan, da bi zaspal. Očala je položil zraven sebe. Takrat je prišel v sobo deček, da popraša gospoda, če si želi kave. Ko je videl, da gospod spi, je hotel tiho zapustiti sobo. Tisti hip pa je zagledal skrivnostna očala, ki so že dolgo vzbujala njegovo radovednost. Po prstih se je približal divanu in tiho vzela očala. Zunaj si jih je nataknil na nos.

Srce mu je vztrepotalo. Skrivnostna megla se je razpršila. Pred dečkovimi očmi so vstajale bele hiše, zelena drevesa in v ozadju so se modrile gore. Na nebu je sijalo sonce.

»Kaj je to?« se je začudeno vprašal deček.

»Kaj?« so ga spraševali tovariši.

»Nekaj čudnega vidim.«

Dal je očala še drugim, da so pogledali skozi. Vsi so se čudili. Razburjenje se jih je polastilo. Postajali so vse glasnejši.

»Vidimo,« so kričali, »vidimo...«

Njihov krik je privabil še odrasle na cesto. Tudi oni so si natikali očala. Resnično, skrivnostna megla se je razpršila.

»Vidimo, vidimo drevesa, vidimo hiše, vidimo gore.«

»Solnce vidimo.«

Razburjenje je postajalo vedno večje in večje. Ljudje so vrel od vseh strani. Drug drugemu so jemali očala iz rok. Hrup je naraščal in privabil še delavce iz tovarne. Zapustili so stroje in hiteli na cesto.

Hrup je zbudil gospoda iz sladkega spanja. Hitro je segel po očalih, da se zavaruje pred škodljivim dimom. Toda očal ni bilo.

Poklical je dečka, toda tudi dečka ni bilo. Gospod je zbesnel. Strahoma so prihiteli služabniki in trepetali kot šiba na vodi. Gospodova jeza je bila strašna.

»Kje so moja očala?« je kričal kakor brez uma.

Služabniki niso vedeli.

»Iščite jih, iščite!« se je gospod drl nad služabniki.

Sluge so popadali na tla in iskali po vseh kotih. Gospod je zagrabil za cvetlično stojalo in v onemogli jezi mlatil po služabnikih, ki so se plazili po kolenih. Nenadoma pa mu je roka omahnila.

»Oslepel sem,« je zarjovel kot ranjena zver.

Služabniki so ga pogledali. Resnično, gospodove oči so se posušile.

Vstali so. Nenadoma jih je minil ves strah pred gospodom. Starega hišnika je za hip obšlo, da bi pograbil za cvetlično stojalo in vrnil gospodu udarce. Obvladal se je. Zdelo se mu je nevedno, da bi si omadeževal roke.

V tovarni so med tem stroji zastali. Dimniki so nehali bruhati skrivnostni dim. Megla je postajala vedno redkejša in redkejša. Že so se

jeli kazati obrisi hiš, pa dreves in hribov.

Ljudje so bili vsi iz sebe. »Vidimo,« so kričali, »pa brez očal.« Delavci so spoznali, da so s svojim delom zakrivali svet sebi in svojim. V silni jezi so navalili na tovarno in jo podrli do tal.

In gospod? Nič. Delavci so ga pustili živeti. Zdaj, ko se ga niso več bali, je splahnilo iz njihovih src vse sovraštvo.

Ljudstvo, pesem in knjiga

Bratko Kreft

Delavsko pevsko društvo »Solidarnost« in Delavska knjižnica v Kamniku sta letos 9. julija proslavili dvajsetletnico svojega obstoja. Proslave se je po številnem zastopstvu iz vseh najvažnejših delavskih revirjev udeležilo vse slovensko delavstvo, ki poleg strokovnega in političnega gibanja posveča največjo pozornost kulturnemu napredku in razvoju delovnega ljudstva. Kamniška proslava se je spremenila v mogočno manifestacijo ljudske volje po kulturnem udejstvovanju. Številni pevski zbori so priredili velik koncert slovenske ljudske, delavske in umetne pesmi. Dvodnevno slavje, ki se je začelo s slavnostnim koncertom v gasilski dvorani, je zaključil velik ljudski koncert pod milim nebom; na koncertu so nastopili številni delavski pevski zbori iz raznih krajev Slovenije in pokazali, kaj vse zmore delovno ljudstvo v svojem prostem času, ki ga posveča izobrazbi in kulturi, dobro se zavedajoč, da sta za vsako uspešno borbo za izboljšanje gmotnih razmer izobrazba in kulturno udejstvovanje širokih ljudstev poglavitna osnova. Kamniška proslava, ki je globoko odjeknila daleč naokrog, pa ni le pokazala, da se delovno ljudstvo zaveda svojih kulturnih nalog, temveč da jih je tudi sposobno izvrševati. Dokazala je, da delavstvo ne ustvarja samo materialnih dobrin za človeško družbo in za narod, kateremu pripada, temveč da tudi ono v veliki meri sodeluje pri ustvaritvi narodne kulture. Slovensko delovno ljudstvo,

zbrano na kamniški proslavi, je dokazalo, da je vredno dediščine vseh velikih domačih in tujih mož. Spodaj pričočujemo glavne misli iz slavnostnega govora, ki ga je govoril pisatelj Bratko Kreft na kamniški proslavi. (O. ur.).

... Pesem in knjiga — obe sta dve mogočni manifestaciji človeškega duha in njegove stvariteljske sile. Danes sta neločljivo povezani med seboj, kajti knjiga razmnožuje in širi tisto, kar je človeški duh ustvaril. Pred izumom tiska so pomembna umetniška in znanstvena dela prepisovali. Taki prepisi pa so bili zelo redki in niso bili širši javnosti na razpolago. V srednjem veku je bila zaradi tega kultura osredotočena v posameznih ustanovah. Posebno v pomebnejših samostanih so gojili lepopisne, danes zelo dragocene prepise in spise, ki so bili ponajvečkrat le v enem izvodu. V takih okoliščinah ni bilo mogoče širiti kulture med ljudstvom, če bi se tu in tam tudi pojavila namera in volja. Saj so bili nepismeni celo vladarji, ki so si zato vzdrževali dvorne pisarje in kancelerje. Huda socialna nasprotja, ki so se kazala predvsem v tem, da peščica najvišjih vrhov vladajočega dela

družbe v preprostem ljudstvu sploh drugega ni videla kakor tlačanov, kar ni pomenilo nič več kakor vprežna živina, so ljudstvo izključevala iz kulturnega življenja. Takratno delovno ljudstvo je bilo navezano na pridige preprostega duhovnika, ki pa po večini sam ni bil dovolj izobražen. Izobrazba je bila predpravica višjih krogov. O knjigi v njenem današnjem pomenu pred odkritjem tiska sploh ne moremo govoriti. Pesniki so svoje pesmi deklamirali ali peli na gradovih in dvorih ter jih niti sami niso vedno zapisovali. Šele z iznajdbo tiska, ki pomeni pravo revolucijo v kulturni zgodovini, se je stvar bistveno spremenila, čeprav so bile socialne razmere še vedno tolikanj neugodne, da še ne moremo govoriti o kakšnem večjem deležu ljudskih množic na kulturi. Toda reformacijska gibanja, ki jih ne smemo vrednotiti zgolj kot verska gibanja, ker so se povsod, kjer so se pojavila, vezala s tamošnjimi socialnimi borbami, (pri Janu Husu je poleg tega bil zelo pomemben nacionalni moment!), so v najvišji meri že izkoriščala novo iznajdbo. Saj jim je omogočala, da so popularizirali sv. pismo in svoje reformacijske ideje. Knjiga je postala čez noč eden najvažnejših činiteljev v narodovem kulturnem življenju. Iznajdba tiska je pripomogla k razširjanju kulture med širšimi množicami, čeprav je bila zaradi gmotnih razmer še vedno bolj omejena na imovitejše kroge, toda njegova pomembnost je v resnici bila tako velika, da po pravici imenuje Puškin tisk — »novodobno artilerijo«. Tiskana knjiga je reševala narode, ki so živeli že več stoletij v suženjstvu in odvisnosti, da so že počasi odmirali, pred kulturo fevdalistične dobe, ki je bila nedeljivo povezana z latinskim in grškim jezikom. Čuvala ga je pred popolnim raznarodovanjem, ki so ga izvajali vladajoči. Prva ljudska knjiga v tisti dobi je bilo sv. pismo. Vsak

narod si je prizadeval ustvariti si prevod v lastnem jeziku. V tisti dobi je knjiga dokazala svojo veliko pomembnost v narodovem življenju. Narodi, ki jim zaradi državne in politične odvisnosti sploh niso priznavali pravice, da bi bili narodi s svojo lastno kulturo, so dobili v knjigi svojega poslednjega rešnika pred smrtjo, ki bi bila sicer neogibna. Slovensko ljudstvo je s knjigami, ki sta mu jih dala Primož Trubar in Jurij Dalmatin, stopilo v vrsto kulturnih narodov. Sila in moč narodnega jezika sta se pokazali v taki prvobitnosti, da sta — ne oziraje se na prevedeno vsebino — ustvarili temelje slovenski narodni in ljudski kulturi, ki pa bi se bili z veliko večjo naglico razvijali, če bi slovensko ljudstvo ne živelo v tako slabih socialnih in politično podrejenih razmerah.

Pri vseh drugih narodih se je ljudstvo z vnemo oklepalo reformatorskih idej, ki so že iz Wicliffove in Husove dobe dalje razburjali Evropo in vzbujali strah papežem in kraljem. Evangeliji so zaradi nekaterih odstavkov o pravičnosti in socialni enakosti dramili ljudstva, kjer pa so našli ljudske duhovnike, ki so s svojim tolmačenjem takih mest še njih idejnost podkrepili, je moralo versko reformatorsko gibanje prestopiti od cerkve in oblasti ozko odmerjene meje verskega čustvovanja in mišljenja ter se je začelo razraščati v gibanja ljudskih množic, ki so dobila tudi svoj družbeno-politični značaj in pomen. Upori kmečkih množic po Evropi to jasno izpričujejo in nič ni pomagalo Luthru, ko je v odločilnem trenutku prestopil na stran plemstva in meščanstva ter napadel puntarske kmete. Izkazalo se je, da je bilo lutrovstvo versko-reformatorsko gibanje meščanstva in srednjega plemstva (vitezov), ki so se borili proti nadvladi knezov in kraljev pa tudi zoper visoko cerkveno oblast, katere predstavniki so skupaj s takratno posvetno oblastjo

tvorili nedeljive vrhove vladajočega družbenega reda.

Veliki delež pri vzbujanju in krepitevi ljudske politične in kulturne zavesti ima že v tisti dobi knjiga, še bolj pa letak, ki je s tiskano besedo pozival ljudstvo k zavednosti in borbi. Prvič v zgodovini se je pokazala knjiga prijateljica ljudstev, čeprav je bil njen učinek zaradi splošne ne-

razširiti med ljudstvom, kakor bi bilo takrat potrebno. Slovensko kmečko ljudstvo ni moglo dovolj zaupati protestantizmu, ker so ga širili tudi tuji plemiči, katerim so morali tlačaniti. Vladajoča cerkev se je kaj hitro zavedla pomena čtiva v ljudski, narodni besedi in katoliški duhovniki so na skrivaj uporabljali protestantski prevod sv. pisma, čeprav ga

Delavsko pevsko društvo »Solidarnost« v Kamniku

pisemenosti veliko manjši, kakor bi lahko bil, če bi fevdalni družbeni red zavestno ne slonel ne le na socialni in politični podrejenosti ljudskih množic, temveč v isti meri tudi na njihovi umski zaostalosti in omejenosti. Saj se včasih duševna kultura ločuje od materialne, celo odmika se od nje nikoli. Zato ni mogoče nobene politične borbe ločiti od borbe za kulturo, kajti glad po duševni hrani ni v množici nič manjši kakor po vsakdanjem kruhu. Treba ga je le vzbuditi in organizirati. **Knjiga** je rešila slovenski narod pred poginom. Narodnostna podrejenost in odvisnost ter nerazvite politične razmere niso mogle našega prvega prosvetlenskega gibanja tako razmahniti in

je cerkvena in posvetna oblast preganjala in celo javno sežigala. Moč narodne in ljudske besede je šla preko in mimo vseh ukazov in preganjanj. Dramila je ljudstvo, ki je že zamiralo.

Borba za prvo slovensko knjigo je bila prav tako huda in težka, kakor je danes borba napredne socialne književnosti. Slovenski protestanti s Primožem Trubarjem in Jurijem Dalmatinom so se morali poleg vsega še boriti tudi z ljudsko zaostalostjo in nerazvitimi socialnimi razmerami, ki so ovirale, da bi slovensko kmečko ljudstvo, ki je za to knjigo prišlo predvsem v poštev, knjigo tako sprejemalo, kakor bi bilo potrebno. Ustvarili so temelj, ki ga še danes nekateri po krivici podcenjujejo.

Trubar in njegovi so opravili težko delo orača, ki je začel orati ledino za tisto njivo, na kateri je pozneje zrastle Prešernova pesem. Ni res, da bi mogel Trubarjevo delo opraviti kdorkoli, kajti ista nevidna usoda, ki je dodelila Prešernu njegovo nalogo, jo je dodelila Trubarju, če hočemo govoriti v jeziku slovenskega meščanstva, ki si danes prav tako prilašča Cankarja, kakor ga je za življenja preganjalo. Brez Trubarja in njegovih bi tudi ne bilo Prešerna, če pogledamo globlje v zgodovinsko dogajanje. Protestanti so ustvarili prvo stavbo naše duševne kulture, ki jo je sicer protireformacija zrušila do tal, toda temeljev ni mogla izruvati, ker so se usidrali v naši zemlji in se trajno spojili z njo tako, da so mogli na njih zidati drugi.

Nehvaležno je pozabljati in podcenjevati pionirsko delo, ko stavba že stoji. Noben še tako genialen arhitekt si ne more pomagati s še tako genialnim načrtom, če mu delavci ne skopljejo terena in zidarji ne zbetonirajo temeljev, brez katerih si ni mogoče misliti nobene stavbe. Delo slovenskih protestantov je bila tista železobetonska osnova, na kateri so drugi zidali dalje, čeprav so nasprotniki in potujčeni domačini

sramotno in nehvaležno pregnali prve zidarje, ki so vanjo položili ves svoj trud in mu posvetili vse svoje življenje, prevzeti od globoke ljubezni do svojega ljudstva. Pregnani iz svoje lastne domovine, ki jih je kot tujce nasilno izvrгла, so umirali v tujini v skrbeh za slovensko knjigo, ki jo je protireformacija sežigala na kupe iz strahu, da je ljudstvo ne bi dobilo v roke, čeprav je bila v njej sveta beseda, kakor v latinski ali grški knjigi. Vladajoča družba se je evangelijske mišli v ljudskem jeziku bala, še večji strah pa jo je stresal pred ljudsko glavo, ki bi začela misliti, pisati in brati in ne samo moliti. Toda ogenj, v katerem so gorele prve slovenske knjige, ni mogel zadušiti sile, ki je zaživela v ljudstvu. Nasprotno, kmečki punt 1573. l. je pokazal udarnost ljudskih množic tudi v krvavem boju, čeprav so morale na koncu podleči. Iz teh borb kmečkih puntarjev, katerih ideje po demokratični ureditvi sveta so predhodnice idej velike francoske revolucije, katere sto petdesetletnico obhaja letos ves kulturni svet, je ostal

VEČ JE VREDNO DOBRO SREDSTVO V HIŠI, NEGO TISOČ »PRIJATELJSKIH« NASVETOV! V vsak dom prinese čudodelni hišni fluid BILJNA ROSA radost ter koristi zdravju. Izkušnje 100 letne lekarne v Baču bodo koristile tudi Vam.

veličasten spomenik, od katerega se je sicer ohranil le drobec, ki pa je zaradi tega za našo kulturno zgodovino še dragocenejši: pesem kmečkih puntarjev o stari pravdi. To je naša najdragocenejša zgodovinska relikvija, ki je vredna, da stoji poleg brižinskih spomenikov.

Davno pred slovensko umetno pesmijo je nastala narodna, bolje rečeno ljudska pesem, saj je izraz ljudskega kolektiva, prvi večji dokaz ljudske umetniške in kulturne tvornosti. Ne vemo za njenega pesnika, ker je njen stvaritelj ljudstvo. Kraljem in knezom so dvorni pevci prednašali ljubavne in bojne pesmi, ljudstvo pa si je bilo o svoji tugi in trpljenju, o svoji borbi in življenju. Pesmi je dalo napev, ki še danes v mnogih primerih priča o njegovi glasbeni stvariteljski sili. Ko še ni imelo ne politične ne narodne svobode, je ljudstvo že umetniško ustvarjalo in postavljalo z ljudsko pesmijo v ljudskem jeziku temelje bodoče narodne kulture. Slovenska narodna pesem poje v žalosti in veselju, o trpljenju in sreči, o ljubezni, o vseh ljudskih stanovih, o borbah s Turki, o kralju Matjažu, v katerem je naše kmečko ljudstvo utelesilo svoj veliki simbol svobode, o vsem poje, kar je čutilo in doživljalo.

Sele v drugi polovici 18. stoletja, ki je stoletje francoske revolucije, so postali pozorni na ljudsko poezijo. Družbene razmere so gnale fevdalizem, ki načeloma ni priznaval ljudstva, v propast. Meščanstvo je stopilo na čelo naprednih družbenih sil in potegnilo v borbo tudi široke ljudske množice, ki prej politično sploh niso štejele. Tako so prišli posamezniki v stik z ljudstvom, saj ga je meščanstvo v borbi zoper fevdalizem in absolutizem potrebovalo. Nastajala je nova umetnost, ki so jo protipostavljali dvorni in fevdalni umetnosti. Namesto aristokratizma je nastopal meščanski humanizem, ki je stremel po pobratimljenju vsch

ljudstev. Nemški pesnik Herder je zbral ljudske pesmi različnih narodov in skušal z njimi opozoriti ves svet na človeško in ljudsko skupnost vseh narodov. Revolucionarji so dokazovali oholemu fevdalizmu, da ni le on kulturni, temveč da je kulturno tvorno celo najbolj preprosto ljudstvo, ki ga družba ni hotela ne poznati, kaj šele priznavati.

Ljudska pesem ni zgolj folklor, kakor radi trde, temveč je predvsem izraz ljudskosti v okviru narodnega jezika, običajev in navad. Saj ima svojo narodno posebnost in značilnost, toda nikoli v taki meri, da bi bila zgolj nacionalistična, kakor se pravi. Mnogi tudi pozabljajo, da je v marsikateri ljudski pesmi tudi borbena. Žal se še nihče ni našel, ki bi jih zbral. V ljudski pesmi vidijo po večini le ljubavno in nabožno liriko ter nekaj epike, stanovske pesmi, ki pojo o tegobah in težavah različnih stanov, pa pozabljajo. Ko ljudstvo ni imelo nobenih pravic v družbi, ko ni imelo ničesar, je imelo svojo ljudsko pesem, ki je za slovensko kulturo tem bolj pomembna, saj se je po njej ohranjala po ustnem izročilu narodna beseda. Koroške narodne pesmi so se danes najzgovornejši dokaz slovenstva koroških Slovencev, čeprav je germanizatorični val uničil že marsikatero vas, kjer so pesmi nastale.

Prebujeno in napredno meščanstvo je spoznalo vrednost ljudskih pesmi in jih začelo nabirati. Vsak narod je danes ponosen na zbirko svojih ljudskih pesmi, katerih posebnost je (zlasti v nekaterih pripovednih), da se nekatera snov ponavlja in obnavlja v različnih oblikah pri raznih narodih. Osnovni ton ljudske pesmi je občečloveški. Vsi večji pesniki novejšega časa od Goetheja, Puškina, Prešerna in dr. do Zupančiča so se s posebno ljubeznijo zanimali za ljudsko pesem, zavedajoč se, da je v njej skrit pravi vir ljudske umetniške stvariteljske sile. Vsak veliki

pesnik si prizadeva, da bi bil ljudski umetnik v najglobljem in najlepšem pomenu te besede, ker ve, da edino po poti ljudskosti pride do obče človečnosti, ne da bi pri tem trpel na narodnosti. Poljski pesnik Mickiewicz, Prešernov in Puškinov sodobnik, je napisal himno ljudski pesmi, v kateri odmeva narodovo življenje in njegova usoda. Prav gotovo je ljubezen do ljudske pesmi napeljala Prešerna, da je prevedel Mickiewiczovo pesem v nemščino.

Kakor ne smemo pozabiti na ljudsko pesem in njene vrline, tako pa ne sme ljudstvo dandanašnji zemarjati in pozabljati svojih velikih pesnikov in pisateljev. Trajni dedič vsega velikega je vedno ljudstvo, toda dolžnost ljudstva je izkazati se vrednega velike dediščine. Velika umetniška dela mora sprejeti vase kot svojo notranjo last. Knjiga je velikokrat lahko več kakor vsakdanji kruh, kajti po njej lahko ljudstvo spozna svojo pot k svobodi. Včasih je ravno knjiga tista plamenica, ki sveti ljudstvu sredi najhujše temine in ga vzpodbuja za nadaljnjo težko borbo. Slovensko delovno ljudstvo je v zadnjih tridesetih letih od vseh slovenskih knjig najbolj sprejelo vase Cankarjevega »Hlapca Jerneja«, ker je začutilo v njem tisto potrebno ljudkost in narodnost, ki mora biti v vsaki veliki umetnini. Zato je postal »Hlapec Jernej« evangelij slovenskega delovnega ljudstva. Toda vse premalo je slaviti in poveličevati dela velikih pisateljev in znanstvenikov, če jih istočasno ne prebiraš in se z njimi temeljito ne seznanjaš, kakor to dela slovenska oficialna gospoda, ki si danes lasti Cankarja, njegovih najboljših del in idej pa ne sprejema in ne uresničuje, temveč jih skuša s svojim »Živijo!« in »Slava!« kričanjem prevpiti, zato da bi se jih ljudstvo ne polastilo in se obrnilo proti njim. Največji spomenik, ki ga more ljudstvo postaviti vsem velikim možem, je tisti, ki mu ga posta-

vi s svojim življenjem in mišljenjem, s svojo borbo in odločnostjo uresničiti tisto, kar so mu kot svoje poslednje sporočilo zapustili. Slovensko delovno ljudstvo nima tolikšnega presežka pri svojem vsakdanjem zaslužku, da bi lahko postavljalo spomenike, čeprav jih poleg Cankarja in Prešerna zaslužijo še drugi, toda eno pa lahko stori: ustanavlja lahko v njihovem imenu knjižnice in čitalnice, kamor naj zvabi tudi številne nesrečneže iz gostiln in pivnic. Izobrazba je moč, brez katere ne more uspevati strokovno in politično gibanje. Brez oboroženega in izvežbanega razuma ni mogoče uspešno voditi borbe, kakor ne more neizvežban človek voditi aeroplana. Izobrazba je ljudstvu potrebna, da mu ne bo treba prehoditi tistih številnih postaj, ki jih je prehodil hlapec Jernej, preden je prišel do velikega spoznanja. Če že hoče delovno ljudstvo slaviti Ivana Cankarja, ga bo najlepše slavilo, če bo v njegovem imenu ustanavljalo knjižnice za številne hlapce Jerneje, ki še tavajo v temi in iščejo iz nje izhoda.

Ko se je po 1848. l. začelo prebujati slovensko ljudstvo in zahtevalo zase politične pravice, so se mu oholi nasprotniki rogali, češ kaj hoče ta narodič, ki nič nima. Kranjsko-nemški grof Auersperg je prinesel v dunajski državni zbor culo, ki jo je pokazal parlamentu, češ kaj hoče narod, ki lahko poveže vso svojo kulturo v kmečko culo. Ošabni grof se je zelo vrezal. V culi je namreč imel drobno knjižico Prešernovih Poezij. Pozabil je, da je v njih več umetnosti in kulture, kakor jo je kdajkoli ustvarila tuja gospoda na slovenskem ozemlju. Kultura drobne knjižice je tem bolj pomembna še zaradi tega, ker je nastala v ljudstvu, ki so ga stoletja tlačili in uničevali.

Kljub velikim stiskam in nadlogam, v katerih je moral živeti Prešernov narod, se je pesnik dvignil

Namažeš se
ali vzameš
kaplje

3

življenje zopet
Tebe veseli!

VARSTVENI

ZNAK

Prastara želiščna modrost in moč v vsaki kapljici!

Vsaka poedina steklenica domačega fluida

BILJNA ROSA

vsebuje čudodelno moč tisočev balzamičnih zdravilnih zelišč bližnjih in daljnih livad, gozdov in gora. Prastare izkušnje raznih narodov je zbrala stoletna lekarna v Baču, ki varuje dragoceno tajnost sestave učinkovite BILJNE ROSE.

3 KAPLJE

vporabljene znotraj ali zunanje preženejo bolečine, slabosti izginejo in človek se počuti zopet svež in zdrav. OD TISOČEV PREIZKUŠENO IN VPORABLJANO!

• Pri glavobolu, utrujenosti in potrtosti se natarejo senci in čelo s 3 kapljicami. • Pri nahodu in zaprtem nosu po ena kaplja v nosne votline. • Pri hripavosti, kašlju in katarju se da nekaj kapelj v krožnik vroče vode in se para globoko vdihava skozi usta in nos. • Pri pokvarjenem želodcu, bolečinah v želodcu, vzdigovanju in krčih vzamemo 3 kaplje na sladkorju. • Pri zobobolu treba bolna mesta dobro natreti. • Pri revmi, protinu, zbadanju, bolečinah v križu, trganju v sklepah dobro trenje takoj ublaži bolečine. • 3 kaplje v kozarcu vode dajo izborna osvežujočo vodo za izpiranje ust in grla.

Originalna (prava) BILJNA ROSA se prodaja samo v zakonito zavarovanih zelenih stekleničkah po ceni Din 12— za izvod. Ne dopustite, da Vam mesto BILJNE ROSE podtaknejo kako manjvredno potvorbo

se dobiva v lekarnah, drogerijah in .boljših trgovinah, ali pa se Vam dološlje naravnost, če se obrnete z navadno dopisnico na naslov:

100-LETNA LEKARNA, BAČ
(Dunavska banovina)

Po pošti pošljemo 4 originalne steklenice s poštno vred za Din 52—, 8 originalnih steklenic pa za Din 96— franko — franko, to je poštno stroške nosimo sami — Male poskusne stekleničke pošljemo po želji brezplačno in to brez vsake nadaljne obveze za prejemnika. Zadostuje ena sama dopisnica.

iznad slovenske ravni in zaklical v svoji »Zdravljici«:

Živé naj vsi naródi,
ki hrepené dočákat' dán,
de, kóder sónce hódi,
prepír iz svéta bó pregnan,
de roják
prost bo vsák,
ne vrág, le sósed bo meják!

To je bil odmev borbe evropskih ljudstev, ki so 1848. znova završela. Niti veliki Goethe ga ni zmožel v taki preprosti in jasni besedi. Življenska radost, borbenost in zdrava ljudskost živita v Prešernovi »Zdravljici«, ki se ji čuti ob vsakem stihu, kako je pesnik rasel iz ljudstva in ustvarjal svojo pesem prav tako ob domači ljudski pesmi kakor ob umetni evropski.

Kulturna moč naroda se ne šteje po njegovi številčnosti, še manj po njegovi fevdalni preteklosti, kajti če narod nima srednjeveške fevdalne preteklosti, si more in mora ustvariti sedanost in bodočnost. Malodušje naših rodoljubnih prednikov, ki so si z umetnimi idoli hoteli ustvariti tradicijo, je bila zmota in hlapčevstvo. Nihče ne more vzeti narodu samozavesti, če veruje v svojo moč in v svojo rast. Tudi v zadnjih dvajsetih letih je bilo veliko dvomljivcev in omahljivcev, ki so mislili, da je treba slovenski kulturni živelj speljati v druge struge, ker si svoje struge ne bo mogel več kopati sam. To so bile poslednje trhle veje preteklosti, ki odpadajo in morajo odpasti. Slovensko ljudstvo mora verovati vase, če hoče, da bo živelo in ustvarjalo. Od Trubarja mimo Prešerna in Levstika do Cankarja pelje sklenjena veriga, ki so jo skovali večji kovači, da je ni mogoče razbiti, saj je eno samo veliko delo vere v ljudstvo in v njegovo moč. Neusahljiv vrelec življenja so odkrili narodni geniji in ljudstvo se naj zateka k njim in naj živi po njih, kajti potem bo tudi ono zaživelo po sebi.

Klavrna navada je videti v slovenski književnosti le liriko in govoriti le o nekem liričnem slovenskem značaju, ker se velikokrat skriva za tako zagovarjano liriko le solzavost in jecljavost, za slovenskim liričnim značajem pa nemožatost in kaj žalostno opravičevanje in zagovarjanje pomehkuženosti in omahljivosti, predvsem pa nesposobnost nekaternikov za borbenost, ki nam je danes najmanj toliko potrebna ko v preteklosti. Treba je zbirati med knjigami in ločiti knjigo od knjige, kakor je danes pisateljeva dolžnost, da vestno skrbi, kaj bo povedal. Odgovornost pred delom je danes večja kakor kdajkoli. Beseda je izgubila na svoji vrednosti, vest je opešala in odpoveduje, resnico skuša prekriti laž, s vpitjem pozivajo krivi preroki k lažnim ciljem in slepe ljudstva, toda prav zato je treba poguma odkrivati in braniti resnico, ki je ni mogoče ločiti od pravice. Na laži in prevarah zgrajena pravica ni pravica. Bolj ko kdajkoli potrebuje človekovo duševno življenje zdravja, toda zdravje se ne pribori z mehko in prilagodljivostjo, temveč z odločnostjo in možatostjo, ki pa ju je treba ločiti od kričavosti in navidezne vseznalosti.

Ljudstvo mora tudi samo skrbeti, da se bo kulturno dvignilo, kakor hitro je spoznalo, da je premalo, če čaka na razmere, ki bodo »vse« napravile. Za človeka se v življenju nič ne zgodi — brez človeka. Njegova rešitev je v njegovi smotrno usmerjeni dejavnosti. Nobene prave borbe ni le zaradi vsakdanjih potreb, temveč zaradi cilja. Ljudstvo mora svoji družbeni zapostavljenosti postaviti nasproti svojo borbenost in dejavnost. Če ve, da mu družba premissljeno noče nuditi toliko izobrazbe, kolikor bi je bilo zanj potrebno, mora najti pota in načine, da si potrebno izobrazbo prilasti samo. Pri borbi za kruh ne sme ljudstvo nikoli

pozabiti na borbo za knjigo, ki je pisana zanj in ki ga usmerja, kakor ne sme pozabiti na pesem, ki požlahtnuje človekovo notranjost. Ne gre le za leposlovno knjigo, temveč za knjigo sploh. Čim višja je kulturna stopnja ljudskih množic, tem večja je njegova udarna sila. Vstran malodušnost in lagodnost, ki prihajata velikokrat iz ljubljanskih kavarn; kdor hoče doseči svoj cilj, se ne utegne ustavljati v kavarnah in oštarijah, temveč koraka z odločno vzravnanom glavo naprej.

Slovensko ljudstvo, globoko preizkušeno v preteklosti in sedanosti, ne sme nikoli pozabiti, da ni mogoče kulture oddeliti od politične in strokovne borbe, temveč da je vse nedeljivo povezano med seboj, čeprav ni vez vedno vidna in za roke otipljiva. Veliko napora tirja sedanost, toda nobene velike stvari ni mogoče doseči brez velikih žrtev. Ljudstvo, ki veruje vase, veruje v svojo bodočnost. Na poti k njej stane knjiga in pesem neločljiva in najzvestejša sodruga.

IVAN VUK

»ZASEJAN«

(Zgodba iz minulih dni.)

Arni Kečko ni bil domačin. Doma je bil tam nekje na severnem koncu fare Sv. Martina. Ko se je priženil v Mačkovce, so si hudomušni domačini izmislili, da je v resnici iz vasi Zasejanov, ker je malo »zasejan«.

Pri tem izrazu so vselej napravili z roko tisto pomenljivo kretnjo nad čelom.

No, moža so sodili po krivici, kakor je to že navada v človeškem življenju. Arni Kečko je bil namreč osem mesecev vojak in se je pri tej priložnosti naučil nekaj nemških besed, kakor na primer: jesti — fressen, spat — schlafen, miza — Tisch, riba — Fisch, jaz — ich, ti — du . . ., znanje, ki ga je še razširil vsako drugo leto na enomesečnih orožnih vajah še z drugimi vsakdanjimi, v človeškem in zlasti v vojaškem življenju prepotrebni besedami. Kot pristen Slovenec se je Arni Kečko kaj rad ponašal s svojim znanjem nemškega jezika.

A ljudje so tako čudni in so mu

zaradi tega pravili, da je »zasejan«. Iz zgolj nevoščljivosti, seveda, zakaj ljudje nočejo in nočejo priznati človeku izobrazbe in ga temu primerno uvaževati.

Ko se je ženil, je kupil za svoj denar in za doto neveste tisto zidano hišo na vzhodnem bregu Ženika, ki je bil meja med vasjo Trioglovo in »vulgo« Zajčevci. Ta hiša je namreč še zdaj najlepša na tistem bregu, ker je gosposko z opeko krita in z zidarskim čopičem pobeljena ter ima krasen razgled na vas Trioglovo, »vulgo« Zajčevce in še dalje po fari tja na lepo Muropolje. Tak razgled so imele sicer tudi druge hiše na tistem bregu, toda niso bile zidane in gosposko pokrite in pobeljene.

Ko je bila njegova žena še dekle, so ji močno odsvetovali možitev z Arnom Kečkom. Pa komu ljudje ne odsvetujejo? Vsi veste, kako je. Tudi Barba — tako ji je bilo ime — je vedela in — ga je vzela.

In tu je zdaj začetek te zgodbe.

I.

Od časa, ko sta se vzela, pa dotlej, ko se je v zakonskem življenju Kečka in Barbe primerila ta zgodba, je preteklo dokaj let. Trikrat sta že dala pobeliti svojo hišo, odkar sta se poročila. Če se pomisli, da se take hiše belijo vsako četrto ali peto leto, je to že lepa doba zakonskega življenja, ki sta ga preživela na tem bregu v zidani hiši. Med tem časom je Kečko tudi povečal svoj vinograd, kupil še eno njivo in v hlevu priredil dve glavi živine.

Redko, redkokdaj je šel Arni Kečko v mesto. Davek je navadno hodila plačevat žena, tožil se ni z nikomer in tako za nepotrebne poti in stroške ni bilo vzroka. Zakaj, iti v mesto, pomeni vselej stroške. Radgona ni bila nič posebnega. Ptuj se mu je zdel premajhen za pet ur hoda in še nezanimiv. Samo v Maribor ga je vlekle. Bral je, da imajo Slovenci tam lepo hišo, kakršne ni v vsem Mariboru in da ji pravijo »Narodni dom«. Tudi časnik, ki si ga je bil Kečko naročil, je zelo priporočal Slovencem, ki prihajajo v Maribor, naj si ogledajo to prekrasno stavbo.

Arni Kečko je premišljeval, kako bi si ogledal to hišo. V Mariboru še ni bil nikdar in razen Celja tudi ni videl nobenega večjega mesta. Pa Celje samo kot vojak, to pa seveda ni tako, kakor če ga vidi civilist, ki hodi po ulicah brez strahu mimo oficirjev.

Toda vsaka želja, vsako hrepenenje, ki je močno in izvira naravnost iz srca, se človeku izpolni ob svojem času. Tudi Kečku se je izpolnila želja, da bi videl Maribor.

Neko jesen, ko je zelo dobro prodal vinski mošt in še vola ter ni bilo posebnega dela, je rekla Barba:

»Dobro gospodarimo, hvala Bogu!«

»Dobro, Barba,« se je nasmehnil Kečko z usti in z očmi.

Barba je za trenutek molčala. Kečko pa je čakal, kaj pride iz tega

začetka. Saj pride iz vsakega začetka nekaj, če ne drugega, vsaj konec.

»Kakšno zimsko obleko bi bilo treba kupiti,« je spet spregovorila Barba.

»Potrebno bi bilo, da.«

»Takšno, za kmeta primerno.«

»Takšno, takšno,« je poudaril Kečko. »Želarske nosijo Mačkovčani.«

»A trgovci v Zajčevcih nimajo nič primerne. Vse vrhovško.«

»Da, da, samo za ‚Vrhovce‘.«

»Tudi v Ljutomeru ni nič videti.«

»To je samo trg, Barba, trg.«

»Da, Arni, trg, in še drag povrhu.«

»Kaj pa Radgona?« je nato dodal. Barba je mahnila z roko.

»Ne bo kaj posebnega!«

Tedaj se je Arni ojunačil.

»Veš kaj, Barba?... V Maribor pojdem! Časnik piše, da je tam mnogo dobrih trgovcev.«

Kečko je segel za ogledalo, razgrnil pred Barbo časnik in pokazal na oglase.

Barba je čitala priporočila za razne sorte blaga, naštete v tistih oglasih in na obraz ji je legla zadovoljnost.

»To je dober časopis!«

»Dober. Vse se v njem najde,« je potrdil Kečko.

»Kdaj pa misliš iti?«

Kečko se je v srcu vzradostil tega vprašanja. Vendar je radost spretno skrnil.

»Dela zdaj ni bogve kakšnega. Kaj bi ne kazalo kar jutri?«

»Pa pojdi,« je pokimala Barba. »Klobaso skuham, pa nekaj mesa. Belega kruha spečem, da ne boš lačen.«

Nato je naročevala, kakšno blago naj bo za njo in kakšno naj kupi za sebe.

»Za božič bo treba sešiti,« je končala naštevanje. »Časa je še dovolj, da se lahko dobro in lepo napravi... In pa, Arni, na židano ruto ne pozabi, če boš videl kakšno lepo. Tako z lepimi rožami in ne preveč kričečo.«

»Prinesem,« je rekel Kečko. »Vse leto sva delala, lahko si kaj privoščiva.«

»Saj sva kmeta,« je rekla Barba. »Kaj bova škrtala.«

»Kmeta, da,« je vzbočil Kečko svoja prsa, ne bog ve kako široka. »Otrok Bog ni dal, da bi škrtala za nje. Da bi pa za sorodnike? ... Ti se bodo še tako topli za to, kar bo ostalo.«

Obema se je dobro zdelo, da se razumeta in da sta zmerom enakih misli.

*

Ko se je drugi dan Kečko odpravljaj v Maribor, je vtaknil v torbo lepo, dolgo klobaso, kos svinjskega mesa in primeren kolač belega kruha, na mleku pečenega, da bi ne stradal v velikem mestu.

Popil je skodelico kave z belim kruhom in obesil napolnjeno torbo čez pleča. Ogleдал si je čevlje na biks*), ki jih je včeraj očistil, da bi se prepričal, ali podplati drže, in si jih obesil čez ramo. Pred mariborskimi vrati jih obuje, zakaj po mestu

*) Čevlje »na biks« imenujejo Trioglovčani čevlje z golenicami ali škornje, ki se morajo biksati in se potem svetijo kakor biks. Beseda »biks« mi je delala preglavice v tej zgodbi, ker nisem vedel, ali jo lahko zapišem slovenski. Ko sem povedal Kečku, da bo treba izpustiti pri poročilu te zgodbe »čevlje na biks« in obuti druge, se je začudil, da ga hočem bosega pošiljati po Mariboru. Da bi obul kakšne druge, pa ne more, ker drugih, kakor »na biks« nima. Rekel je, da je »biks« tudi po slovensko »biks«, ker drugače bi ljudje ne govorili »biks« »biks«. Na Kranjskem, ko je bil na manevrih, je na primer slišal peti neko pesem, ki se je pa zdaj spominja le še po vrstici: na sredi: »biksane čevljičke...« Potem je slišal v neki hiši, da je mati zmerjala otroka, ki je jokal in mu grozila: »če ne boš tiho, te bom tak' nabiksala...« Kečko sicer ne ve, ali so Kranjci vzeli ta »biks« Trioglovčanom ali Trioglovčani Kranjcem. Je pa malenkost; glavno je, da je »biks« »biks« po kranjski in po trioglovski. In če smejo Kranjci peti »biksane čevljičke« in matere »biksati« svoje otroke, smejo Trioglovčani nositi »čevlje na biks«, Saj so Kranjci tudi Slovenci, kakor Trioglovčani.

se ne spodobi hoditi bos. Nato je vzel iz kota pri vratih dežnik in rekel:

»Tako! Bog in sveti križ božji mi pomagaj! — Daleč je!«

»Glej, da se ne prehladiš,« je rekla Barba in mu podvihnila hlače.

»Ne boj se, Barba!«

Kečko se je prijel za lice.

»Arni! Nič se nisi obril?!«

»Mhe... Saj ne grem snubit.«

Potipal je v žep, da bi videl, ali ima denar, robec, rožni venec, brez katerega naš Trioglovčan ne gre nikamor, in se obrnil k Barbi.

»Tako, zdaj grem!«

Poškropil se je z blagoslovljeno vodo iz porcelanastega kropilnika pri vratih in stopil na cesto.

»Glej, da ne boš hodil ponoči,« je zaklicala s praga za njim.

»Bom spešil, Barba,« jo je pomiril Kečko in njegovi koraki so odmevali po izvoženi občinski cesti.

Barba se je ozrla na nebo, ko je bilo še vse v mraku mladega jutra, in nato proti vzhodu, kjer je bilo vse obzorje zagrnjeno s tanko, belkasti tkanini podobno meglo, ter zaprla vrata...

*

Ko je z brega pred svetim Petrom pri Mariboru zagledal Arni Kečko mesto Maribor na ravnini pod zelenim Pohorjem, tako lepo od sonca razsvetljeno, bi bil skoraj pokleknil, kakor romar, ko zagleda od daleč romarsko cerkev presvete Trojice v Slovenskih goricah.

A spomnil se je ob pravem času, da to ni presveta Trojica in si je klobuk spet posadil na glavo.

»To ni presveta Trojica, to je Maribor,« je rekel.

Vendar je na njegove prsi leglo nekaj tako svetega, da se je po njih potipal.

»Čeprav ni presveta Trojica, mi je vendar tako, kakor bi gledal njeno cerkev. Resnično, ko sem šel mimo presvete Trojice, mi ni bilo tako svečano, kakor mi je zdaj.«

Obul si je »čevlje na biks« in popravil zavihane hlače.

Ko je stopil v mesto, je šel mimo prvih, še skromnih predmestnih hiš in gledal ravne ceste, visoke domove z glatkimi podstenjami (trotoarji), je kimal z glavo in govoril:

»Ali vidiš, Kečko?... Kaj je Triglova? Nič. Kaj je Ljutomer? Nič... Celo podstenje imajo tukaj iz kamna brušeno, ne pa kakor v Triglovi, kjer je iz zemlje, pa še ni ravno.«

Korakal je po sredini ceste z dolgimi, važnimi koraki kmeta, ki se sicer čudi mestu, a zato vse eno ne pozabi sebe.

Po podstenjah so hodili ljudje, vsi lepo oblečeni.

»V mestu je pač vsak dan nedelja, ne pa kakor pri nas v Triglovi samo enkrat v tednu.«

Nasproti po cesti so dirjali izvoščiki in škripali težki vozovi. Med njimi je pozvanjal kolesar.

»Na spoved,« je prisluhnil Kečko in se ogledoval.

Ko je zagledal kolesarja, je zmajal z glavo in rekel:

»Šmentano, kaj se vse ne godi na svetu.«

Spomnil se je, da bo treba pogledati Narodni dom. Ustavil se je sredi ceste in se oziral po strehah palač.

»Kje bi človek našel tisto hišo, ko pa jih je toliko?«

Spomnil se je, da lepa beseda lepo mesto najde. Če je tako, bo lepa beseda najlaže našla hišo, kakor je Narodni dom.

Nameril se je na prvega policajca, ki ga je srečal, zakaj vojaškim ljudem je najbolj zaupal.

»Gospod,« se je ustavil in snel klobuk. »Gospod, kje pa je tisti Narodni dom, o katerem sem čital v časniku, da je v Mariboru in ki je tako lep?... Prosim...«

Policaj ga je gledal.

Kečko se je spomnil, da ga je nekoč pri vojakihi tudi tako gledal go-

spod stotnik, ko se je pri ekserciranju nekaj pregrešil.

»Ich verstehe nicht,« je osorno odgovoril policaj in šel dalje.

Kečko je ves zavzet gledal za njim.

»Šmenta, če ni to tisti gospod stotnik! Najbrž me je spoznal.«

Mimo je šla kmečka ženska z jerbason na glavi.

»No, pa to vprašam,« je pomislil in pozdravil:

»Ali je težko, kaj?... Iščem hišo, ki ji pravijo Narodni dom, pa ne vem, kje je.«

Ženica je prišla za jerbason in mu obrazložila, kako naj gre, da ga najde.

»Tako je vidi, da velja v resnici geslo ‚svoji k svojim‘. Civilist je prijaznejši kakor vojak. No, seveda, vojska ne sme biti prijazna, drugače ni vojska.«

Kečko je našel Narodni dom. Stopil je v prvo sobo, kjer je bilo nad vrati z okrašenimi črkami zapisano »Gostilnica«, to je komaj razbral. Obstal je sredi sobe in se ogledal.

»Šmenta, lepo je,« je zašepetal in sedel za mizo. »Lepše kakor v naši cerkvi.«

Čez trenotek pa je dodal:

»Tiho pa tudi kakor v naši cerkvi ob delavnikih.«

Kečko je sedel in čakal. Čital je z dopadenjem napise o starčku, majoliki in zahotelo se mu je piti.

A nikogar ni bilo.

»Bodo že prišli,« je potolažil samega sebe. »Gotovo imajo kakšno nujno delo. V taki lepi in velikanski hiši je mnogo dela.«

Iz vlekel je klobaso, meso in bel kruh. Razgrnil je po mizi svoj robec, da ne pomaže lepih pisanih prtov, s katerimi so bile pogrnjene mize, in jel zadovoljno jesti.

»To je gostilna, to,« je ponavljal med jedjo. »Kaj tiste v Zajčevcih. Še ene muhe ni videti. V Zajčevcih pa jih je vse polno.«

Klobasa je šla h koncu, kolač kruha se je zmanjšal za polovico. Kečka je začelo žejati.

»Šmentano, polič bi ga pa le rad spil, če bi ga prinesli.«

Prisluhnil je, ali se morda ne sliši kje kakšen glas ali stopinja.

A vse je bilo tiho.

Zdaj mu je šnila v glavo misel:

»Aha... Najbrž ob delavnikih ne točijo. To bo samo ob nedeljah, ko se gospodje Slovenci malo snidejo tu v gostilni. Ob delavnikih pa je odprto samo zato, da kmetje Slovenci, ki pridejo v Maribor, lahko sedejo za mizo in použijejo, kar si prinesejo.«

Pri tem se je pogladil po trebuhu in se spomnil Barbe.

»Jaz sem se nasitil, hvala Bogu in moji Barbi.«

Vstal je od mize z globokim čustvom hvaležnosti v srcu, hvaležnosti do svoje Barbe in do mariborskega Narodnega doma.

Ker so bila v drugo sobo vrata nekoliko odprta, ga je mikalo, da bi vanjo pogledal. Pokukal je in se začudil.

»Šmentano, še škof nima v svoji cerkvi tako lepo, kakor je tu.«

Zmeden od vsega, kar je videl, je rekel sam pri sebi:

»Pa da imajo vse tako odprto!... Da se ne bojijo tatov!«

Ves ganjen je zapustil Narodni dom. Pri »Grozdu«, v znani gostilni, si je ohladil žejo po klobasi s poličem vina.

Tako nasičen in napojen je korakal po ulicah in z zanimanjem čital napise na hišah in tiste na lepakih, ki so bili največji.

»Pozna se, da je veliko mesto,« je dejal. »Nobenega slovenskega napisu ni videti.«

Spomnil se je svoje nemščine. Jel je prevajati posamezne besede in dobro se mu je zdelo, če se mu je posrečilo.

»Schuhmachermeister'. — Mhm. Schuh, to so čevlji. Meister pa je

mojster. Aha, tu imajo najbrž za čevlje mojstre. Tega v Trioglovi ni. Mi imamo samo čevljarja, ki pa tudi sešije. Še za študente dela. No, da, Trioglova ni mesto. Kakšen pa je razloček?»

Kečko se je postavil pred izložbo.

»Oboje je enako. Čevlji našega čevljarja ali čevlji mariborskega schuhmachermojstra.«

Zraven, pri drugi izložbi je stalo na deski z velikimi črkami:

»Bäckerei«.

Kečko je zamahnil z roko.

»Pek. Tega imamo tudi v Zajčevcih. Samo žemlje peče nekoliko večje, kakor so te tukaj... Kaj pa je to?»

Kečko je gledal in bral:

»Konditorei«.

»Čudna beseda. Gotovo kakšna nova beseda. »Ei« pomeni jajce, to razumem. A kaj je »konditor'?«

Zmajal je z ramami.

»Najbrž je kakšna nova vrsta kokoši? Poglejmo, no, kakšna so jajca?»

Gleda v izložbo.

»Šmentano... Same sladkarije imajo, samo jajc ni videti. Čudni ljudje. Pišejo o jajcih, kažejo pa sladkarije.«

Zamišljen v to nenavadnost, se je zadel s pleči ob mimoidočo damo.

Nejevoljno ga je pogledala in se otrla z roko po obleki, kakor bi se je bilo kaj prišlo. Zamrmrala je s stisnjenimi zobmi:

»Bauer.«

Kečko je snel klobuk, zakaj razumel je to besedo.

»Iz Trioglove,« je rekel.

Dama pa se ni več zmenila za Kečka in je šla dalje.

Osuplo je Kečko pogledal za njo.

»Zakaj me je neki poklicala ta gosposka stvar, če noče počakati?»

Po cesti je pridirjala baronska kočija. Šest konj je bilo vpreženih vanjo. Kečko je naglo pozabil »gosposko stvar« in se nanovo začudil.

»Šmentano! Kaj je tisti človek v kočiji tako težak, da ga mora šest konj vleči? Ni mu videti. Pri nas s tremi konji peljejo poln voz gnoja, pa ga speljejo. Tu pa vleče šest konj enega človeka.«

Kečko je stal in gledal za kočijo s šestimi konji še potem, ko se je že skrila njegovim očem.

»Kaj človek vse ne vidi, če kam gre,« je zmajal z glavo in se zagledal v napis na nasprotni strani ulice, kjer se je nad vrati v lahnem vetru majala velika, žolta, uri podobna reč.

Počasi je čital. To bo frizer, britec.

»Kosmat sem, pa da se malo očedim, morda bodo potem ljudje iz mesta malo prijaznejši z menoj.«

Ko je Kečko odprl vrata, bi se bil skoraj prekrižal. V ogledalih, velikih in svetlih, postavljenih ob stenah, je zagledal samega sebe vse do kolena, kakor se še nikdar ni videl. Poleg ogledal so bile majhne kamenite mizice, kjer so bili postavljeni stoli s čudnimi pripravami zadaj.

»Tu je pa imenitno,« mu je šinilo po možganih.

Na klopi je sedel mlad gospod v suknji, ki je bila kakor sneg bela, a nekoliko prekratka in igral na kitaro.

Ko je zagledal Kečka, je odložil kitaro in vstal.

»Guten Tag,« je glasno rekel.

No, Kečko se je ogledoval v ogledalu in ni slišal pozdrava. Le, ko se

mu je mladi gospod približal, se je zdrznil in rekel:

»Bitte, Herr, ali brijete pri vas?«

»To pa, očka,« je rekel mladi gospod in pripravil stol pri ogledalu. »Sedite in še čutili ne boste, da vas brijem, pa boste že obriti.«

Kečko je bilo močno všeč, da je v ogledalu vse lepo videl, kako ga brije mladi gospod. Čudil se je, kako da ni prav nič čutil britve. Ko pa se doma brije s svojo britvijo, mu je prav tako, kakor bi kožo rezal.

»Britev imate, britev,« je z občudovanjem rekel, ko se je ogledal, kako je obril. Tako je rezala kakor kosa na travniku, če je dobro sklepana. Ej, in kako je obrito! Kakor sploh ne bi bilo nič raslo.«

»Kaj vaša ne brije tako?« je vprašal mladi gospod.

»Šmenta brije! Kakor bi pulil travo, tako brije.«

Oči so se mu ustavile v žepu na prsni, kjer je imel mladi gospod zataknjeno britev. Rekel je:

Zanemarljen prehlad ima često najslabše posledice. Kot staro preizkušeno sredstvo proti kašlju, prehladu dihalnih organov, hripavosti in zasluženju so znane skoro po vsem svetu **Kaiser jeve prsne karamele** in se dobijo sedaj v originalni kakovosti v lekarnah, drogerijah in kjer so vidni plakati. V interesu konzumentov je, da izrečno zahtevajo originalno kakovost (cena din 5.— za vrečico ali din 12.— za pločevinasto škatlo), ker se nahajajo v prometu ničeve potvorbe, ki zdravju prej škodijo kot koristi.

Prava blagodat za delavce je:

Točilnica

P. MATKOVIĆ

v Celju, Gosposka ulica šte. 3

Shajališče delavcev

Veliko izbiro Češkega in Angleškega blaga po najnižjih cenah dobite samo v

Češkem Magazinu

Maribor, Ulica X. oktobra

Krojaške potrebščine!

»Ali mi je ne bi hoteli pokazati?«

»O, zakaj ne. Izvolite.«

Kečko je ogledoval britev. Bila je ozka in močno obrušena.

»Ta, da tako brije?« se je v novič začudil, poskušajoč ostrino na nohtu. »Ne verjel bi, če me ne bi bili z njo obrili!

Mladi gospod je z nasmehom gledal Kečka. Ta pa je vzkliknil:

»Prodajte mi jo, gospod!«

»Škoda bi je bilo!«

»Kaj škoda?!... Drugo kupite, ker ste v Mariboru. Za koliko jo daste?«

»Draga je, očka,« se je mladi gospod nasmehnil.

»No, koliko?«

»Pet kron.«

»Šmentano,« je vzkliknil Kečko. »Res je draga. Ves mesec ne zaslužim sedem kron... Zelo je izbrušena. Malo manj že lahko zahtevate zanjo.«

»Brije pa izborno,« je važno rekel mladi gospod.

»Tega pa ne tajim,« je Kečko potrdil. »Vendar pa je pet kron vzlic temu preveč. Veste kaj?... Tri krome vam dam, kaj?«

»Ne, pet, očka.«

»Ne bodite trdi, gospod. Štiri.«

»Pet.«

Kečko je vnovič pogledal britev.

»Veste, kaj?... Naj ne bo ne po mojem in ne po vašem. Tri krome.«

Mladi gospod je pogledal v tla, kakor bi se globoko zamislil. Nato pa je rekel:

»Naj bo, ker ste vi, štiri krome.«

Kečko se je počesal po tilniku, potem pa je veselo spravil britev in nerad odštel štiri srebrne krome. Naštel jih je na kamenito mizo, da so zazvene in ga gledale iz ogledala.

»Sicer pa štiri krome tudi niso mačje solze,« je dodal in potipal britev v žepu.

Mladi gospod je spravil srebrne krome. Kečko pa je odprl vrata, da bi stopil na ulico. Med vrati se je iznenada ustavil in vprašal:

»Nenavadne besede imate v Mariboru na tablah napisane. Povejte mi no, kaj pomeni pravzaprav tisto ‚fri-seur‘?«

»Frizer, to pomeni, da pri nas izmenjavamo tudi obraze.«

»Šmenta, kaj ne poveste,« je dejal Kečko in se pogledal v ogledalo, ali že nima morda zamenjanega. Mladi gospod pa je nadaljeval:

»Kdor hoče biti mlajši in lepši, pride sem, sede na stol in napravimo mu vse po njegovi želji. Kdor hoče biti starejši, mu tudi ugodimo.«

»No, takšnih bo pač malo, da bi bili rajši starejši.«

»O, najdejo se.«

»Verjamem,« je pokimal Kečko.

»V Mariboru je vse mogoče.«

Mladi gospod je vabil:

»Kaj, ali bi si vi ne dali spremeniti obraza?«

Kečko ga je pogledal s široko odprtimi očmi in spomnil se je Barbe.

»Šmentano, to bi Barba gledala.«

»To bi vas ljubila.«

Kečko se je bojeval sam s seboj.

»Koliko bi stalo?«

»Vam, očka, bi napravil zastonj.«

»Pa napravite,« je rekel kratko Kečko in sedel na stol. A hitro je v skrbeh vprašal:

»Ali boli?«

»Boli pa,« je rekel mladi gospod, ko je videl, da postaja stvar resna... V glavo mu je šinila rešilna misel. Pristopil je, kakor da hoče začeti. Pa se je spomnil in vprašal skrbeče:

»Ali imate dovoljenje?«

»Kakšno dovoljenje?«

»Dovoljenje od politične oblasti. Brez dovoljenja seveda ne smemo izpreminjati obrazov.«

»A, šmentano? Ali je tudi za to treba dovoljenja?«

»O, seveda... Oblast mora vendar vedeti, kdo ste. Pomislite, če bi vas z novim obrazom več ne spoznali?«

Kečko je rekel, da bi bilo to povsem dobro, ker ne bi vedeli, od koga naj pobirajo davek. Ker pa ni

imel dovoljenja, ki je bilo potrebno, se je pač zahvalil za dobro voljo.

Vstal je in se poslovil.

»Pa drugikrat,« je rekel mladi gospod.

»Ali spreminjate obraze tudi ženskam?« je vprašal.

»Ženske si jih pa same znajo,« je odgovoril mladi gospod.

»Ali si jih nočejo pri vas?«

»O, hotele bi si že. Toda imeti bi morale dovoljenje, ne samo od politične oblasti, ampak tudi od cerkvene. Tisto prošnjo mora podpisati mož, tega pa ne dela nobeden rad. Zato si obraze rajši same na skrivaj izpreminjajo.«

»O, verjamem,« je rekel Kečko. »Kdo bo pa sitnaril okoli tolikih gosposk za takšna dovoljenja!« ...

Mladi gospod je Kečku prijateljsko stisnil roko in mu z vljudnim poklonom odprl vrata.

II.

Zvečer je stopil Kečko v svojo belo hišo na bregu Ženiku v Trioglovi.

Barba ga je že čakala z večerjo in gledala v njegov zadovoljni obraz.

»No, Barba, kaj porečeš? Ali ti je všeč ta-le ruta? Poskusi, kako je težka. Prava žida.«

A Barba je še zmerom gledala v Arnov obraz.

»Arni, ti si obril,« je rekla vsa zavzeta.

»A tako,« se je nasmejaj Kečko in si pogladil obrito lice. Pa še kako obril, Barba! — Poglej!«

Nagnil je svoj obraz bližje k nji.

»Kje si se bril?«

»Nisem se sam, Barba. Drugi so me brili. V Mariboru, Barba.«

Na tihem pa je rekel:

»Kako me gleda! Kako bi pa šele gledala, če bi prišel z drugim obrazom!«

»Kaj imaš toliko denarja?«

Kečko je hotel povedati, da ni bilo drago, tedaj pa se je še spomnil, da za britje sploh nič ni plačal. Ves ve-

sel, da je potegnil tistega mladega gospoda, je rekel:

»Zastonj je bilo, Barba. Niti vinarja me ni stalo. O, prijazni so gospodje v Mariboru.«

»Zastonj?« je ponovila Barba.

»Prav zastonj,« je potrdil Kečko. Segel je v žep in položil britev na mizo.

»Kaj misliš, koliko sem dal za njo?«

»Britev si kupil?«

»Britev in še tisto, ki me je z njo gosposki človek obril.«

»To te je potegnil, Arni!«

Kečko se je samozavestno nasmejal.

»Barba!... Potegnil? Jaz sem njega, veš. Pomisli, britve, ki brije, da človek niti ne čuti, ne najdeš vsak dan. Poleg tega pa je pozabil zaračunati britje... Kaj misliš, koliko sem dal za njo?«

Kečko je za trenotek pomolčal, da vidi, ali bo Barba katero rekla. Ker pa je Barba molčala in še zmerom gledala britev, je nadaljeval:

»Štiri krone sem dal za njo. Pet jo je pa cenil,«

»Štiri krone... Draga je.«

»Kaj, draga?... Poglej, moja, ki je skoraj nova, stane res tudi štiri krone. Toda, kako me brije? Da bi se zjokal.«

Barba se je naposled le sprijaznila z britvijo, zlasti, ker ji je bila židana ruta zelo všeč.

Kečko je jel pripovedovati, kako strašno veliko mesto je tisti Maribor, da ga ni mogel vsega prehoditi, in kaj se vse vidi. Zlasti je hvalil Narodni dom, le to je obžaloval, da tudi ob delavnikih ne točijo vina. Omenil je tudi bogastvo v trgovinah in rekel, da so izložbena okna večja kakor vrata cerkve Sv. Martina in da je v enem oknu več raznovrstnega blaga, kakor v vseh štacunalah zajčevskih trgovcev. Tistemu »težkem« človeku, ki so ga peljali v kočiji s šestimi konji, se je celo Barba ne-

NOVA MEHANIČNA TKALNICA

TEKSTILNA ZADRUGA R. Z. Z O. Z. - OTOČE NA GORENJSKEM

Izdeluje po najnižjih cenah molino, oksford; brisače in modro platno za delavne obleke itd. — Sprejema tudi naročila drugih vrst blaga. — Za cenjena naročila se priporoča

TEKSTILNA ZADRUGA R. Z. Z O. Z., OTOČE

FRANC ERJAVEC & Co.

»PRI ZLATI LOPATI« - TRGOVINA Z ŽELEZNINO

priporoča vsakovrstno železnino po najnižjih cenah

LJUBLJANA

WOLFOVA ULICA ŠT. 12 - TELEFON INTERURBAN ŠT. 44-43

izmerno čudila. Omenil je tudi tistega jeznega stotnika, ki se je obregnil obenj in tisto damo, ki ga je poklicala, pa sam ni vedel, zakaj. O izpreminjevanju obrazov je že hotel izreči besedo, a se je pravočasno spomnil, da bi ji to utegnilo biti v kvar.

»Ker je ženska, bi si morda hotela izpremeniti obraz,« je pomislil. »In kdo bi imel pota in sitnosti, da bi dobil dovoljenje? Jaz! Zato je bolje molčati.«

Glasno pa je nadaljeval:

»Človek se pač mnogo, mnogo nauči in vidi, če tako malo pogleda v svet,« je zaključil svoje pripovedovanje in jel razgrinjati blago, ki ga je nakupil.

»Ni čudno, da je mestna gospoda tako učena,« je pristavila Barba.

»In ‚kunštna‘, Barba, ‚kunštna‘. Res, da rajši govorijo nemški kakor

slovenski, ampak več, tisti gosposki človek me je tako bril, da sem mislil, da me boža, pa me je le bril!« ...

*

Glejte, in tega Arna Kečka so Trioglovčani sumničili, da je »zasejan«.

Cenjene čitatelje našega koledarja posebno opozarjamo na že več kot 50 let poznana in priljubljena zdravilna proizvoda THIERRY-BALZAM in THIERRY-jevo CENTIFOLIJSKO MAZILLO ZA RANE.

Natančnejše podatke zveste iz oglasa, ki je priložen v našem koledarju, kjer so točno objavljeni tudi zaščitni znaki, ki so zakonito zavarovani.

Thierry-jevi zdravilni izdelki (Thierry-Balzam in Centifolijsko mazilo se dobe tudi v lekarnah, vendar morate pri nakupu vedno paziti na zaščitne znake in odklonite odločno ničevredne posnemke.

Direktna naročila naslovite vedno točno na: Lekarna pri »Angelu Varuhu«, Adolf-a pl. Thierry-a nasl., PREGRADA, številka 182 — Banovina Hrvatska — Jugoslavija.

Mlada Peruanka

Mož in žena

P. MULFORD

Prefinjeni element v naravi je ženski, večja konstruktivna moč je moška. Jasnejše v gledanju je bistvo žene, spretnější za uresničenje videnega je mož. Duhovno oko žene vidi vedno dalje od moža, večja pa je duhovna moč moža, da ustvari tisto, kar žena vidi. Med ženskami je več jasnih pogledov. Ženska spoznava neposredno brez trudapolnega razumskega razvijanja vzroka in posledic, ona takorekoč resnico zagradi.

Na vseh stopnjah duhovne rasti bo pogled žene jasnejši kakor pri možu — toda mož bo vedno sposobnejši, da uresniči to, kar mu ženska duša pokaže. In za posebne sposobnosti nekega moža je vedno določen ženski ostri vid, ki spozna, kako in kdaj se te sposobnosti najbolje razvijejo. Žena in mož sta kakor oko in roka v pravem zakonu.

Ženski duh je potreben, nepogrešljiv del moškega duha. Za vsakega moža je ustvarjena tudi ena žena, ki je zanj in samo zanj. Če se dva taka združita, bosta vedno srečna. Medsebojni duhovni vpliv da novo enoto, novo življenje, ki ga tvorita, ne otroci, ki jih telesno rodita. Žena more s svojo finejšo organizacijo duševnosti sprejemati misli in intuicije višje stopnje. On pa ima močnejši razum, da v surovem življenju uresniči intuicije žene. Za vsemi velikimi možmi, na vsaki stopnji razvoja, za vsakim njihovim uspehom in podjetjem stoji vedno nekje, vidno ali nevidno, žena, ki je vplivala na nje.

Žena ima danes več moči in uveljavlja več moči, kakor sama misli. Povsod delujejo njene inspiracije. Mož jih sprejema, ne da bi slutil, da je ona tista, ki ga je z njimi obda-

rovala, in ona daje, ne da bi vedela, da daje. Kar imenujemo njene »fantazije«, njene »gradove v oblakih«, to so plodovita tla, iz katerih pogajna setev resničnosti. Resnica je, da se morejo dragocene ideje podariti drugemu človeku molče — brez ene same besede.

Žena ni slabša, temveč samo bolj fina posoda, ki ima v sebi vino duševnosti. Ali, ona je možu to, kar je magnetna igla kompasa za ladjino krmilo. Ker je ona finejši instrument, jo je treba bolj varovati, kakor mornar varuje svoj kompas. Drugače se instrument pokvari, izgubi občutljivost in ne more več zanesljivo kazati poti. Ako mož ne more ali noče spoznati tega razmerja do svoje prave žene, je podoben mornarju, ki ne mara rabiti kompasa. Ako neprestano zasmehuje njene ideje ali vtise ali čustva, bo sčasoma po njegovi krivdi postal njen intelekt bolj top, intuicija bolj hroma in studenci inspiracij se posušé. S tem spodkoplje njeno in svojo srečo, oškoduje njen in svoj intelekt in se poniža v bolj surove plasti življenja. Kajti mož in žena sta dela in sili, ki tvorita celoto.

REŠITELJ V NESREČI! Pogosto se pripeti, da postane človeku nenadoma in brez vidnega vzroka slabo. Za take slučaje je potrebno, zlasti ako ni na razpolago zadostne in hitre zdravniške pomoči, imeti pri rokah kakšno preizkušeno zdravilno sredstvo. Tako sredstvo je v mestih, kakor po vaseh že mnogo let zares zelo priljubljeno zdravilo THIERRY-BALZAM z zavarovalno znamko »zelena nuna«. To zdravilo je zelo uspešno pri notranji ali zunanji uporabi. Natančen opis je razviden iz oglasa, ki je priobčen v našem koledarju.

THIERRY-BALZAM naročajte naravnost od: Lekarne pri Angelu Varuhu, ADOLF-a pl. THIERRY-ja nasl., PREGRADA, št. 182 — Banovina Hrvatska — Jugoslavija.

Žena, ki se zaveda svojega pravega razmerja do moža, ima dolžnost, da zahteva tudi priznanje svoje vrednosti, ne z jezo kot zlobna baba, temveč kot ljubeča žena. Ako sama sebe ne ceni in dovoli, da se z njo kot z manj vredno ravna, je prav tako odgovorna za vse trpljenje, ki iz tega nastane za oba. Vsak mora sam uveljaviti svojo vrednost. Kakor hitro spoznamo jasno svojo vrednost za druge, moramo gledati, da tudi ti drugi priznajo to vrednost. Ako je ne vidijo, ne smemo dajati, dokler je ne bodo spoznali. Ako dajemo še naprej, čeprav se naša vrednost omalovažuje, smo mi večji grešniki.

Simpatija je moč. Ako visok duh mnogo misli na manj vrednega človeka, mu daje del svoje moči, inspi-

racije in energije. Ker pa nikdar ne prejme enakovrednega nazaj, je oškodovan na svojem duhu. Daje zlato, prejema pa železo. Mož in žena začenjata razumevati pravo vrednost svoje združitve, ako se družita v želji, da medsebojno skrbita za boljše duševno zdravje, za duševno vedrost, za skupen cilj, ki izpolnjuje njuno življenje. Spoznala bosta, da je vsaka nizkotna, surova ali malenkostna misel oškodovanje tudi za drugega in da taka misel lahko postane pogubna za oba, ako se nadaljuje. Ako mož vidi, kako ga ženski duh oploja z novimi mislimi in plemenitostjo, ako se žena zave neskončne moči v njegovem ustvarjanju — potem je to pravi zakon. Potem sta drug drugemu zdravnik in vodnika.

Srečanje z Aškercem

T O N E M A Č E K

Tisto jesen je bilo ljubljansko ozračje kakor zelektrizirano, duhovi so bili razdraženi, zdelo se je, da nekaj visi v zraku, kar lahko vsak čas pade med preplašene množice obljudenih ulic. Če se je kje kaka stara ženica, ki se je vračala iz cerkve, na ledenem pločniku spodrsnila in padla, takoj se je zbralo okrog nje nekaj ducatov ljudi, ki so jo glasno pomilovali in protestirali proti občinski upravi, deželni vladi in proti samemu Dunaju. Zadostovalo je že, da sta se dva kje na vogalu živahno razgovarjala, takoj se je našel tretji, ki je poslušal, in pristopil je četrti, ki se je vmešal v pogovor in ustavil se je peti, da izpove svoje politično mišljenje. Kjer pa se jih je zbralo pet, jih je bilo kmalu deset in petnajst in najbližji policaj, s »kifeljčkom« pod vratom, je postal

na skupino pozoren. Z dostojanstvenimi koraki se je približal skupini in jo pozval:

»Gospoda moja, zbiranje v gruče je prepovedano. Prosim, da se razidete!«

Navadno so se ljudje mirno razšli, včasih so pa nekateri ugovarjali in se začeli s stražnikom prepirati. Ta je zabrlizgal na svojo piščal in pozval na pomoč bližnjega tovariša. To je bil signal ljubljanski mulariji, ki je oprezovala za vsakim vogalom, ne bi li bilo zopet kje kaj »heca«, kakor tiste septemberske večere, ko so žvenketale šipe in pokale salve. In že so spet stekli po bližnjih ulicah in kričali:

»Demonstracija-a!«

Začelo se je tekanje, žvižganje in klicanje in ljudje so vreli od vseh strani na ogroženo mesto. Tu se je

Ti ne znaš čistiti čevljev!

1. Nikdar ne smeš obeh čevljev naenkrat namazati, temveč vedno le enega in ga takoj krtaciti.
2. Nato moraš gladiti čevljev z mehko in suho krpo, da dobi sijaj.
3. Predvsem uporabljaj vedno le **ŠMOL-PASTO**, s katero čistijo čevlje milijoni ljudi. **ŠMOL PASTA** čisti, barva in daje najlepši sijaj.

S Šmol-pasto se čistijo tudi galoše, lakasti čevlji, vse usnjene torbice, usnjeno in polirano pohištvo, avtomobili, konjska oprava in celo igralne karte!

bil pa medtem klopčič že razvil in domovina ni bila več v nevarnosti. Razočarana se je navdušena rodoljubna mladež zopet razšla oprezovat drugam, kje bi mogla kakega osamljenega »kanalčka« preteptati.

Saj pa je bilo tisto leto povoda dovolj za razburjenje; pomladi je dunajska vlada proglasila aneksijo Bosne in Hercegovine, ki jo je trideset let upravljala samo kot mandatarina oblast. Završalo je med evropsko diplomacijo in zadišalo je po vojni, »Hej-slovani« so upirali oči v Rusijo, od katere so pričakovali, da bo s svojim mečem presekala gordijski voz vprašanj avstrijskih in balkanskih Slovanov. Od takrat poteka tudi znani srbski pregovor: »Nas i Rusa ima dve stotine milijuna.« A za kulisami se je diplomacija nekako pobotala, priznala molče izvršeno dejstvo in duhovi so se polagoma pomirili, kakor smo tudi pozneje videli. Za Jugoslovane je pa to

bila vendar prehuda preizkušnja, da bi jo mogli tako lahko preboleti. Med Slovenci je bil tisti del, ki mu je bila Avstrija mila mati in legendarni stari Franc Jožef dobri oče, ki bi si kvečjemu želel nekako narodnostno avtonomijo v okviru obstoječih avstrijskih mej, kar nekako zadovoljen z nastalim položajem, češ, zdaj bomo imeli Slovani vsaj preves v dunajskem parlamentu. Zato pa je narodnostno bolj zaveden in jugoslovansko usmerjen del našega izobraženstva vedno bolj odkrito izražal svoje nezadovoljstvo in tkal gosto mrežo stikov z jugoslovanskim Piemontom, kraljevino Srbijo.

Po vseh večjih mestih Slovenije so takrat že obstojala sokolska društva, v katerih se je gojila jugoslovanska zavest. Po spodnještajerskih mestih so ta društva bila v neprestanih konfliktih z nemškutarskim meščanstvom. Začetkom septembra je sokolsko društvo v Ptujju priredilo neko proslavo z javnim nastopom. Na to proslavo so se pripeljali tudi sokoli od drugod. A že na kolo-

ZAKAJ VEDNO VEČ NAROČIL?! Že več kot pol veka obstoja izdelek, ki si je v tem času pridobil vedno več simpatij med narodom. Prodaja tega izdelka raste od dneva do dneva.

Ta porast naročil je posledica dovršenosti tega izdelka. Vsi tisti, ki so trpeli na svežih ali zastaranih ranah, kakor tudi gnojnih ranah in raznih turih in so uporabljali Thierry-jevo CENTIFOLIJSKO MAZILO, ne iščejo v slučaju potrebe drugih zdravil, marveč uporabljajo edino le naša izvrstna zdravila, s katerimi dosežejo omiljenje bolečin in čiščenje rane. Nesporno je Thierry-jevo Centifolijsko mazilo eno najboljših sredstev na vsem svetu, ki se rabijo v te svrhe.

Oglejte si oglaš v našem koledarju, iz katerega so razvidni podrobni podatki.

Naročite to mazilo naravnost od: Lekarne pri Angelu Varuhu, **Adolf a pl. Thierry-ja** nasl., PREGRADA, štev. 182 — Banovina Hrvatska — Jugoslavija.

2 lončka z omotom in poštnino din 28.—, 4 lončki din 48.—.

dvoru so jih nemški burševci, ki so v ta namen prišli skupaj iz Celja, Maribora in iz Gradca, pričakali s palicami in kamenjem, jim trgali zastave in jih mnogo ranili. Poulična fakinaža je razbijala izložbe slovenskih trgovin, ne samo v Ptujju, ampak tudi v Mariboru in Celju.

V slovenski javnosti je završalo, ogorčenje je z vsakim novim poročilom iz Štajerske naraščalo in nekega večera so v Ljubljani izbruhnile hrupne demonstracije. Ulice so bile preplavljene z masami demonstrantov, ki so vzklikali proti Avstriji in proti nemštvu in razbijali nemške napise nad trgovinami. Demonstracije so trajale tri dni in so dosegle 20. septembra svoj višek, ko je stotinja v Ljubljani nastanjenega graškega 27. pešpolka (te vojake smo radi rumenih našivov imenovali »kanalčke«), pod poveljstvom poročnika Müllerja prikorakala po Starem trgu demonstrantom nasproti in izstrelila v gosto maso ljudi smrtonosno salvo. Obležala sta dva mrtva in mnogo ranjenih.

Ti dogodki so metali kaj čudno luč na urejenost razmer in toliko poudarjamo lojalnost narodov v avstrijski monarhiji, zlasti v trenutku, ko so se vršile priprave za čim slovesnejšo proslavo 2. decembra šestdesetletnice vladanja Franca Jožefa.

Služil sem takrat kot točaj v restavraciji hotela »pri Maliču«, (bivši »Stadt Wien«) v Ljubljani, na vogalu nasproti glavne pošte, hotela »Slona« in bivšega vojaškega skladišča. (Na tem mestu gradijo sedaj palačo Bat'a.) Gostilna se je nahajala na vogalu, v večji dvorani v pritličju, ob Šelenburgovi ulici, kjer je bila do sedaj banka, je pa Italijan Morterra vzdrževal plesno šolo. V pritličju ob Franz-Josef Strasse (sedaj Aleksandrova cesta), se je pa tam, kjer je bil kino, nahajal širok uvoz na dvorišče in dalmatinska ljudska klet, ki jo je imel v najemu

neki v Ljubljani zaostali rumunski artist, ki je bil sicer brez sredstev, a jo je dobil v najem, kakor so pravili, od lastnika hotela Deghenghija, radi črnih oči njegove hčere. Hotelško restavracijo samo pa je imel v najemu puljski Italijan Rissmondo, ki je imel čudovito lepo ženo. Radi nje in radi izbornega italijanskega vina, ki se je tu točilo, so ljubljanski sladokusci radi prihajali ob večerih sem.

Plačilna natararica je bila Minka, prebrisano in odločno dekle, okroglih oblik, ki ji je bilo že okrog trideset let. Imela je bleščeče-bele zobe, radi katerih sem ji nekoč izrazil svoje občudovanje. Ona je pa na to s palcem in kazalcem svoje desne roke segla v usta in mi je celo svojo gornjo čeljust pomolila pod nos in se zarežala s svojimi brezzobimi dlesni. Moje občudovanje je bilo pri kraju.

Minka je že prej bila dosti po svetu; služila je kot natararica že v Trstu in na Dunaju. Tam je videla po kabarejih artiste, pevce in plesalce, naučila se par nemških pouličnih popevk in sodobnih šlagerjev in zvečer, ko so gostje v posebni so-

To je varstvena znamka edino pristinega THIERRY-BALZAMA.

Varujte se ponarejanja!

To je varstvena znamka edino pristinega THIERRY-JEVA CENTIFOLIJSKE MASTI!

Varujte se ponarejanja!

Veliki cenik, poučno brošuro, koledar 1940 pošljem na zahtevo brezplačno.

THIERRY^{JEV} BALZAM

Edino pristen samo z zakonom varstvenim žigom »Zelena nuna« in imenom »Thierry«

Uporablja se pri motnih prebave, hlipkanju, kolcanju, želodčnih bolečinah, pomanjkanju teka, želodčnih krčih, črevesnih boleznih in driski. — Nadalje pri oslabeledosti, onemoglosti, nezavesti, proti zobobolu, pri boleznih ust in grla za grgranje ter kot blažilno sredstvo bolečin in trganja udov.

Oglas po uver. min. zdravja in soc. pol. S. br. 12.947 od 7. V., 1934

THIERRY^{JEVO} CENTIFOLIJSKO MAZILO

(mast za rane) edino pristno samo z zakonom varstvenim znakom križa z ovito kačo in s centifolijsko rožo

Thierry-jeva mast iz centifolije ublažuje bolečine, izvleče iz rane nesnago, pospešuje zdravljenje rane, ublažuje obolenja, ter se gorko priporoča pri različnih svežih in zastaranih, kakor tudi gnojnih ranah in turih, ker je razkuževalno sredstvo, poznano v tu- in inozemstvu. **Thierryjevi zdravilni izdelki** (Thierry-Balzam in Centifolijska mast) se dobivajo v lekarnah, a kjer jih ne dobite z zgoraj omenjenimi zavarovalnimi znamkami, jih naročite naravnost od:

Lekarna pri „Angelu Varuhu“, **Adolf-a pl. Thierry-ja nasl.**

Pregrada štev. 182 Banovina Hrvatska.

Cene Thierry-Balzama skupaj s pakovanjem in poštnino: 6 steklenic 60 din, 1 velika specialna steklenica 55 din.

Cene centifolijske masti skupaj s pakovanjem in poštnino: 2 lončka 28 din, 4 lončki 48 din, 6 lončkov 66 din.

PRI VEČJIH NAROČILIH ZNATEN POPUST!

Pošilja se po povzetju ali pa se denar pošlje vnaprej.

Oglas po uver. min. nar. zdravja in soc. pol. S. br. 12-948 od 7. VI-1934

bi povečerjali, je prišla v točilnico in mi rekla:

»Anton, daj mi štamperl!«

Natočil sem ji šilce slivovke, poplaknila si je usta s požirkom vode, potem pa se je vrnila noter h gostom, potrepljala starega plesnega učitelja po rami in mu rekla:

»Signor Morterra, zaigrajte!«

Stari je pokazal pod belimi brki svoje črne zobe in sedel h klavirju. Minka se je postavila v prešer-

no pozo, privzdignila krilo, da so se videle bele čipke spodnjih kril in je zapela s še precej prijetnim glasom: »Heut' geh ich in's Maksim...« ali pa »Ich bin eine Witve, eine kleine Witve...« ali kako podobno; pri tem se je smehljala, izzivalno mežikala s črnimi očmi, pozibavala se v bokih in se zdaj pa zdaj zavrtela, da so zašumele naškrobljene čipke. Ko je končala, so ji gostje ploskali in ona se jim je ljubeznjivo klanjala.

Zgodilo se je pa včasih, da je med tem, ko je ona plesala in pela, vstopil v točilnico njen oboževatelj, neki tridesetletni, rdečelasi policijski uradnik v uniformi. Ko jo je slišal, so mu brki začeli vztrepetavati kakor mačku, ki voha pečenko. Ko se je vrnila v točilnico, jo je nahrulil:

»Si spet pijana? Si spet plesala?«
In že so tleskale zaušnice po njenem licu.

»Saj so me gostje prosili,« se je opravičevala. »Moram skrbeti za malo zabave.«

»Kolikokrat sem ti že rekel, da tega ne trpim! Moja izvoljenka se ne sme producirati pred tujimi ljudmi.«

»Kdo mi more to braniti? Morda ti? Ha, ha! Kako pravico pa imaš do mene? Jaz lahko delam, kar hočem. Da veš!«

To je bilo čudno ljubavno razmerje: on je bil kuhan in pečen pri Maliču, včasih v uniformi, včasih v civilu. Včasih sta se obkladala z najbolj prostaškimi priimki, včasih pa sta se same ljubezni kar topila in se vpričo gostov poljubovala. Opazil sem, da ga ona namenoma draži; kadar je bil navzoč, je bila nalašč po-

Modna trgovina

Anton Paš

Maribor

Slovenska ulica števil. 4

sebeno ljubeznjiva s kakim gostom. On pa je kar pihal v svoji ljubosumnosti. Neki večer je prišel v civilu, s palico v roki. Ona je notri spet pela. Ko se je vrnila v točilnico s praznimi kozarci v rokah, je dvignil palico in jo lopnil po hrbtu. Zavreščala je, spustila kozarce, da so zažvenketali po tleh, zbežala nazaj v sobe in kričala:

»Pomagajte! Ubiti me hoče!«

Skočil je za njo in še parkrat zamahnil. Gostje pokoncu in nastala je zmešnjava in prerivanje, v katerem je Minka izgubila umetni lasni vložek iz svoje frizure. Jaz sem medtem skočil pred pošto, kjer je stal stražnik in sem ga pozval, da napravi red. Ko pa je zagledal v lokalu svojega predstojnika, je ponižno salutiral in izginil.

Uradniku je bilo neprijetno, da ga je stražnik videl v takem položaju, in je osorno vprašal:

»Kdo se je drznil poklicati stražnika?«

»Jaz,« sem se oglasil brez oklevanja.

A že je bila tudi Minka na njegovi strani.

»Zakaj? Saj vam ni nihče naročil!«

»Kot uslužbenec svojega gospodarja moram čuvati njegov ugled in ga varovati škode,« sem odgovoril. »Tega bi se morali tudi vi zavdati.«

Nič nista dalje rekla, a od tega dne sta me gledala po strani.

Zgodaj zjutraj, po tem škandalu, sem pa videl Minkinega ljubčka, kako se je po prstih iztihotal iz nje-ne sobe, tiho odšel po stopnicah, odprl hišna vrata s ključem in izginil. Odslej nisem nič več veroval njuni komediji. Vpraševal sem se samo, se bo li iz tega razmerja kedaj porodila zakonska zveza. Ko pa sem se nekoč po svetovni vojni slučajno mudil v Ljubljani, sem srečal na cesti eleganten starejši par, ki je šel roko v roki; v njem sem spoznal Minko in njenega nekdanjega oboževatelja, ki je dosegel medtem visok upravni položaj. Takrat sem jima tudi jaz dal v duhu svoj blagoslov.

Najemniku Rissmodu ti večni škandali v njegovi gostilni niso bili všeč in on bi bil Minko že davno naglal, a bal se je njenega ljubčka, ki je bil pri policiji vplivna oseba. Zato je napravil konec na ta način, da je gostilno opustil z zadnjim decembrom 1908. leta. Lastnik hotela »Pri Maliču«, g. Deghenghi, pa ni maral več gostilne v vogalnih lokalih, ampak jih je dal v najem modni trgovini Magdič. Jaz sem ostal v hiši kot hotelski sluga.

Tu v tej gostilni sem osebno spoznal pesnika Antona Aškerc, ki je hodil sem na hrano. Ime Aškerc mi je bilo že davno znano, saj smo čitali njegovo pesem »Mejnik« že v četrti ljudskošolski čitanki in pozneje sem večkrat v »Ljubljanskem zvonu«, ki sem si ga izposodil pri učitelju, našel pesmi s podpisom Gorazd, čeprav še nisem vedel, da je tudi to bil Aškerc. Ko sem prišel v Ljubljano, sem v vseh knjigarniških izložbah videl njegove pesmi. Začel sem se zanj bolj zanimati in

sem kmalu spoznal glavne poteze njegovega življenja. Zanimal sem se zanj še posebno, ker sva bila takorekoč rojaka: moja rojstna vas, Modrič v laški župniji, je oddaljena komaj pol ure hoda od Globokega, kjer je bil rojen Aškerc. Spomnil sem se tudi preplašenih obrazov kmečkih ženjc, ko sem še hodil v šolo, takrat, ko se je raznesel glas, da je bivši šmarješki župnik g. Aškerc, obesil duhovniško suknjo na klin.

»Jej, jej, kdo bi si to mislil!«

»Pa tako dober gospod so bili. Kako lepo so znali pridigovati!«

»Jaz sem bila pri Sveti Marjeti še pri njihovi novi maši.«

»Kaj jih je le obsedlo?«

»Naš gospod župnik so rekli, da so se Aškerc antikristu zapisali.«

»Beži, beži,« je rekla žena nekega rudarja. »tudi duhovniki so iz mesa in krvi, bog pa je ustvaril poleg moških tudi ženske. Aškerc najbrž ne mara biti hinavec.«

»To je pa tudi res; pomisli, kaj govore o župniku pri sv. Jederti.«

»Jej, jej, kaki časi! Zato nam je letos poslal Bog točo. In na treh krajih je strela udarila.«

Na mojo otroško, po gorečem kaplanu oblikovano versko domišljijo, je to govorjenje strašno delovalo; spomnil sem se vsega, kar sem slišal o takih pregrešnih duhovnikih: v cerkvi se jim izpod plašča med povzdigovanjem reži hudič, med pridigo se jim jezik zapleta in nehote govore krive nauke, njihove odveze nič ne veljajo, njihove kuharice so že žive pogubljene in pri vsakem obhajilu napravijo nov božji rop. Kadar tak duhovnik umre, postane njegovo truplo čisto črno, kadar ga pokopavajo, lije z neba v curkih in strele se užigajo, tako, da morajo

Gospodinja! Ali že kuhaš s plinom?

krsto pogreziniti v vodo in ko ga zagrebejo, se pokaže iz groba njegova grešna roka, ki je tolikokrat nevredno držala Najsvetejše in je nikakor ne morejo spraviti nazaj v zemljo. Šele ko jo nedolžen otrok sedemkrat udari z blagoslovljeno leskovo šibo, se dá pokopati. Nehote sem se tudi spomnil slike v hiši svoje tete, ki sem jo tolikokrat s strahom opazoval: predstavljala je smrt grešnika, od katerega se spovednik in angel jokaje odvrčata, hudiči pa z velikim veseljem vlečejo rjuho izpod njega.

Tako je ime Aškerc bilo v moji rani domišljiji zvezano z nečem neprijetnim, strašnim, kar je izginilo šele pozneje, ko sem prišel med svet in sem več čital.

Ko sem prišel k Maliču, sem imel za seboj že marsikako izkušnjo, tudi tri leta rudarskega življenja. Nekaj dni po mojem prihodu sem v pričakovanju opoldanskih gostov zrl skozi okno tja pred pošto, kjer so se preHITEVALI ljudje vse križem. Naenkrat vzklikne Minka:

»Aškerc že gre! Fanika, pojdi v kuhinjo po juho.«

Pri meni je naročila zanj osminko cvička. Vprašal sem jo:

»Mar je to Aškerc, pesnik in bivši duhovnik?«

»Da, tisti.«

Pri vratih na vogalu sem videl vstopiti v sosedno sobo starejšega moža, nizke, čokate rasti, s topim nosom na širokem obrazu in z bujno do prs segajočo brado, ki mu je že precej osivela. Nosil je suknjo, palico in mehak klobuk. Bil je redkobeseden, malokdaj se je nasmejal, samo pokimal je v pozdrav. Minka ga je ogovarjala z »gospod arhivar«. Zvečer, ko so ostali redni gostje po večerji v sosedni sobi postajali navadno precej glasni in so se njih glasovi dobro slišali v točilnico, ni bilo Aškerčevega glasu skoraj nikdar slišati.

Moje zanimanje zanj je rastlo; zdel se mi je zagoneten. Ob prvi priliki sem šel k Schwentnerju in sem si za ves denar, kar sem ga takrat imel, kupil njegove »Balade in romance«, »Lirske in epske poezije«, »Jadranske bisere«, »Akropolis in piramide«, ki sem jih sedaj prvič z razumevanjem in užitkom čital.

Tuhtal sem, kako bi mogel doseči, da bi vsaj besedico z menoj spregovoril. V posebno sobo si nisem upal, kadar so bili gostje tam, ker nisem imel tam ničesar opraviti, Aškerc pa ni nikdar šel skozi točilnico v hotelsko vežo, ampak je prihajal in odhajal vedno le skozi vrata na vogalu. Po kosilu je vedno takoj odhajal domov, zvečer pa je po večerji še malo posedel, a je točno ob desetih vedno odšel.

Še kot šolarček sem skušal zlagati pesmi, predvsem rodoljubne, ker je bila narodna zavest med šolarji slovenske šole v Laškem, ki so sleherni dan uprizarjali poulične bitke z izzivači iz nemške šole, precej razvita. Tu pri Maliču sem ob dolgočasnih jesenskih popoldnevih, ko sem pospravil točilnico in klet in pomil stekleno posodo, in če ni bilo gostov, zapadel v melanholično nastrojenje. Tedaj se mi je porodila tale, za dvajsetletnega fanta malo nenavadna pesmica:

Skoz' okno zrem v ta mračni zimski dan,
zrem padajoče snežne te kosmiče,
ki zagrinjajo v odejo belo griče.
Tam na smreki kroka lačni vran.

In misel se otožna mi pojavi:
saj tudi zame bodo prišli dnövi,
ko pomlad življenja od mene se poslövi
in pade sneg po moji stari glavi.

Zložil sem še eno pesem »Deseti brat«, ki pa sem jo izgubil. Spominjam se le, da je v nji tožil nesrečnik, da se mora potikati po svetu iz kraja v kraj, »ko da bi rojen bil kot brat deseti«, in da zaman išče dobrega srca, zveste duše, ki bi ga po-

milovala in sprejela v svoj topli objem. Najbrž jo je rodila neutešena ljubezen. Imela pa je dvanajst kitic.

Te dve pesmi sem lepo prepisal na bel papir, ki sem ga zvečer po večerji dal Minki in sem jo prosil:

»Tole sem jaz napisal. Bodite tako dobri in dajte to gospodu Aškercu, da prečita. In pazite, kaj bo rekel.«

Stal sem za točilnico ko na žerjavici. Že mi je bilo žal svoje drznosti, a bilo je že prepozno. Minka mi je rekla:

»Dala sem mu. Že čita.«

Kar se prej ni nikdar zgodilo, tisti večer se je: Aškerc je odhajal skozi točilnico. V rokah je držal moje pesmi. Minka je pokazala name:

»Tale je.«

Aškerc, ki je gledal na svojo okolico nekako zviška in ki se mu ni bilo lahko približati, se je z dobrodušnim smehljajem, skritim v njegovi gosti bradi, ustavil pred menoj in mi izročil papir.

»Torej vi ste to napisali? Koliko razredov srednje šole pa imate?«

Ko sem mu v zadregi, ves rdeč v obraz, odgovoril, da nobenega, se je malo začudil.

»No, v tem slučaju ni čisto slabo. Ampak, vi ste vendar mlad fant, ste komaj pričeli živeti, pa imate že tako žalostne in obupne misli. Morate biti bolj veseli in korajžni!«

Pokimal je v pozdrav in odšel.

Najrajši bi se bil v zemljo vdrl od sramu. Natararice in gostje so hoteli videti, kaj sem napisal, jaz pa sem papir zmečkal in vtaknil za srajco.

To je bil moj prvi in zadnji poskus, da bi se približal pravemu pesniku. Aškerca pozneje ni bilo več v točilnico. Kmalu potem so gostilno opu-

stili. Še enkrat sem ga imel priliko slišati; to je bilo 2. decembra, ko so slavili 60 letnico vladanja cesarja Franca Jožefa I. Aškerc je prišel zvečer precej zgodaj in je čakal na večerjo. Tedaj pa se privali mimo pošte v Šelenburgovo ulico sprevod z vojaško godbo in bakljami, ki je vzklikal Avstriji in pel cesarsko himno. Za godbo so šli častniki in četa vojakov, za njimi pa študentarija in druga mladež, ki mora biti povsod zraven. Sprevod je bil precej kratek, meščanstva ni bilo v njem; to je na pločnikih stalo v redkem šparlirju in molčalo.

Ko je godba igrala mimo »O du mein Oesterreich...«, sta obe natararici hiteli pred vrata zijala prodajat. Stali sta med odprtimi vrati. Tedaj se je iz druge sobe Aškerc ježno zadržal:

»Zaprta vrata! Mraz gre noter!«

Dekleti sta preplašeni odskočili in zaprli. Potem ju je ošteval:

»Le kaj je na tem tako zanimivega? Takih parad smo že dosti imeli. Sta že pozabili na september?«

Zelo je laskalo mojemu samoljubju, da sem imel srečo, da me je ta veliki pesnik, ki sem ga oboževal, vsaj enkrat osebno nagovoril, a čisto na dnu duše me je bolelo, da je bilo to srečanje tako kratko in suhoparno. Mladi ljudje, zlasti če menijo, da so pesniško navdahnjeni, so navadno silno domišljavi, in mislijo, da se mora ves svet le okrog njih sukati. Tudi jaz sem na tihem pričakoval, da se bo Aškerc kaj več zanimal za moje pesmi, jih analiziral, mi dal nasvete in vzpodbudil k nadaljnjemu delu. Njegove besede so pa delovale name kot poliv z mrzlo vodo in pesnikovanje mi pozneje skoraj deset let ni več prihajalo na um.

Plin, aparati, koks, katran, benzol - Mestna plinarna - Tel. 43-27

Danes vem, kako je s to rečjo: gotovo nisem bil jaz edini, ki je Aškerc na podoben način nadlegoval: kam pa bi bil prišel, če bi se z vsakim podrobno bavil. Pesniki se ne ustvarjajo s pohvalami.

Ko je g. Deghenghi oddal restavracijske prostore v najem trgovcu Magdiču, sem zamenjal beli jopič točaja z livrejo hotelskega sluga. Hotel pri Maliču, ali kakor so ga večinoma imenovali, »Stadt Wien«, je imel približno 30 sob. Najcenejše so čez zimo zasedli gledališki igralci nemškega gledališča, ki je v deželnem gledališču (sedanji operi), igralo tri večere v tednu. Tu sem imel priliko videti težko in skromno življenje teh ljudi, ki sem jih prvič videl v vsem sijaju in razkošju na odru. Tam lepi, mladi, gibčni in strumni, tu doma umazani, nepočesani, posvalkani, v pošvedranih copatah, prepirljivi, vedno lačni, v večni skrbi, kje bi še napumpali kako kronico, da bi se pretokli do konca meseca. Mene, hišnega sluga, so često titulirali s »Herr Anton«, če so slutili, da imam kaj okroglega v žepu. Po njih zasedene sobe sem računal med izgubo, ker od njih ni bilo pričakovati nabitnine; stregli so si sami, tudi čevlje so si sami snažili, seve, kar v sobah. Ko so se izselili, sem moral z lopato strgati blato s parketov. Tu sem spoznal, da ni vse zlato, kar se sveti.

Hotel je imel v bivšo Franz-Jozef

Strasse široka uvozna vrata. Na širokem dvorišču je stal prostorni hotelski omnibus, ki ga je par konj vozilo k vsakemu osebnemu vlaku na kolodvor, in ki sem ga vsakokrat moral spremljati. Sličen omnibus je imel tudi hotel »Slon« in hotel »Union«. V hudi zimi, če nisem vozil nobenega gosta, sem sedel v omnibus na mehke blazine. Če pa sem imel gosta, sem sedel na kozlu poleg kočijaža. Ob neki taki priliki so mi zmrznili uhlji, ki se mi še sedaj vsako zimo vnamejo.

Pomladi, ko so na dvorišču ozeleleneli kostanji, so postavili zvečertja mize in stole, na visokem zidu, ki je zapiral dvorišče z zapadne strani, so velik kvadrat belo prepleskali in tu na tem vrtu so bile vsak večer kino predstave pri pogrnenih mizah in pivu. V kotu je cigutala neka godba, po pobeljenem zidu pa je skakala senca Maksa Linderja.

Da bi razširil dalmatinsko gostilno v krilu ob Franz Josef Strasse, je dal lastnik zazidati široki uvoz. Pozneje se je tu sem preselil z Dunajske ceste kino »Ideal«. Ko pa so uvoz zazidavali, so pozabili na dvorišču omnibus, ki so ga morali pozneje razdejati, da so ga spravili ven. Tudi hotel so opustili; sobe so oddali v najem stalnim strankam. Jaz pa sem šel kot sluga v Mikličev hotel »Südbahnhof« v Kolodvorski ulici, kjer sem spet doživel marsikaj. O tem pa drugič.

MAMICA JOČE

Kar lo Horvat

O, mamica naša zlata,
zakaj ti solzé se oči?
Saj mi smo pridni otroci,
ubogamo vendar te mi!

Zakaj se jočeš, mamica?
Mogoče si lačna ti?
Tam je še kruha v predalu,
pojej ga — mi siti smo vsi!

Mar jočeš za ljubim atekom,
ki iz jame ni nikdar prišel?
(lu ravno tistega dne je
nam čevljičko kupiti hitel!)

Mi smo že jedli, mamica,
(a to je še včera bil!)
A ona nas tesno objame
in solza rosi ji oko.

Cerkve po slovenskih hribih in gričih

Tujcu, ki hodi po naših krajih, takoj padejo v oči številne cerkvice na najbolj strmih hribih. Slovenec, ki se pelje ven v svet, opazi, da ni nikjer toliko teh hribovskih cerkvâ kakor pri nas, posebno na Kranjskem. Človek se vpraša, zakaj so jih pri nas toliko zgradili in v katerih časih. Kakor zgodovina naših krajev in ljudi v marsičem šele čaka na pravega, svobododnega zgodovinarja, ki ne obdeluje ali predeluje zgodovine po kakršnemkoli predsodku ali stališču, vendar je to poglavje deloma še precej pojasnjeno.

Več podatkov hrani narodni muzej v Ljubljani, pisali pa so doslej o tem Primož Trubar, August Dimitz, Simon Rutar, dr. Josip Gruden, dr. Ivan Grafenauer i. dr.

Nastanek teh cerkvâ in cerkvic je združen z imeni »štiftarji«, »bičarji«, »skakači« in »zamaknenci«.

Kakšni ljudje so bili to?

Simon Rutar je napisal o tem v »Ljubljanskem Zvonu« l. 1882. krajšo razpravo, v kateri beremo:

»Kadar se začne človeška fantazija z verskimi stvarmi pečati, zabrede prerada v take špekulacije, katerim se morajo vsi pametno misleči smejeti. Zgodovina nam pripoveduje v vseh stoletjih o »sanjarskih ljudeh«, ki so mislili, da so od svetega duha prešinjeni ter poklicani sveto pismo razlagati. krščansko vero ponravljati in zboljševati. Naiplodnejše za take špekulacije pa je bilo XIII. stoletje, v katerem se nam prikazuje veliko število čudnih ljudi. Med te spadajo tudi bičarji ali flagefanti.

Za splošno omiko in obćim razsvetljenjem XII. in XIII. stoletja... prišli sta dve stoletji velike nevednosti in mračnjaštva. Neki notranji nemir polotil se je bil ljudij in tega so se skušali iznebiti z neprimernimi sredstvi. Mislili so, da svojo vest najlože s tem upokojijo, ako se bičajo...

Anonymus Leobienensis (za Štajersko predelana kronika Martina Polona) opisuje bičarske procesije tako-le: Od cerkve do cerkve, od mesta do mesta potovala je velika množina ljudij brez razločka spola, starosti in premoženja; mladeniči in starci, siromaki in bogati, ministrijali in vitezi. Vsi ti so bili do pasa popolnoma goli, samo glavo so zavijali z belim platnenim prtom. Nosili so zastave, baklje, goreče sveče in biče, s katerimi so se do krvi topli. Med tem so prepevali psalme in spokorne pesmi. Mnogi, ki so to videli, bili so tako pretreseni, da so se tudi oni nagi s celim telesom na tla vrgli, v največje blato, kakor tudi v sneg po zimi. Tako pokorjenje nadaljevali so neprenehoma skozi 33 dnij in sicer vsak dan dvakrat, zjutraj in zvečer.

Še čudnejša je bila sekta skakačev, ki se je bila v XVI. stoletju tudi na Slovenskem prikazala. Vsakemu je znano, da je ples verskega izvira in da so vsi stari narodje plesali na čast svojih bogov... V XIII. in XIV. stoletju postal je bil ples bolezen, katero Nemci »Veitzanz« imenujejo. Stare in mlade napadlo je neko zamaknenje, neko trepetanje po vsem životu, ki jih je sililo gibati se in plesati. Na stotine ljudij potovalo

Cenen in dober koks kupite v plinarni!

je od kraja do kraja plesoč in prepevajoč svete pesmi. Mnogi so mislili, da so take plesne procesije Bogu posebno dopadljivo delo... L. 1374. napadla je bila ta bolezen prebivalce ob Renu, Mozli in Eiflu. Kogar je prišla, vrgla ga je kakor božjastnega na tla. Ali na jedenkrat je bolnik poskočil in začel neprenehoma plesati, da si je vse čevlje raztrgal in da so mu začele noge krvaveti. Mnogi so celo pomrli od prevelikega truda in napora. Navadno so dobili vsi navzočni jednako bolezen od samega gledanja.

Še dandanes nahajajo se v katoliški cerkvi sledovi božje službe, združene s plesom. V K o t o r u plešó na čast sv. Tripuna (Trifone) poseben, zmerom hitrejši in hitrejši ples, ki se po omenjenem svetniku imenuje.«

Rutar navaja nato poročilo bačenskega župnika Sove o skakačih 1584. leta pri sv. Luciji blizu Tolmina:

»Ljudje obojega spola tekajo tja in sem, letajo po vaséh od cerkve do cerkve in se vedó kakor obsedeni ali brezumni. Delali so se, kakor bi jih bil sv. Duh navdihnil, tresli so se po vsem životu, delali so se boječe in plašljive, tolkli so močno z rokami in valjali so se okolo cerkve nekateri po trebuhu, drugi po hrbtu.«

O skakačih na Štajerskem poroča Simon Rutar:

»Tudi po Slovenskih goricah uganjali so skakači svoje komedije. Njih glavne cerkve so bile v S o b o t i, cerkev sv. Primoža pri s v. D u h u v L o č a h in cerkev sv. groba pri s v. L e n a r t u. Pri svoji božji službi zvijali in pregibali so se na čuden način, skakali in premetavali se na vse pretege. Utrujeni so potem trdno zaspali in kadar so se vzbudili, pripovedovali so čudne sanje, da so videli Boga sedeti na prestolu in božjega Sina na njegovi desnici; da se jim je prikazal Kristus, Mati božja in vsi apostoli, ki so jim zapovedali, naj pridigajo svetu ter mu oznanju-

jejo pogin in vse nesreče, ako bi ne hotel sezidati cerkve na onem mestu, kjer oni skačejo in se premetavajo.«

Početja skakačev so se zdela preveč še nemškemu škofu Martinu Brennerju, ki je imel Štajersko pod seboj. Ta je rekel, kakor poroča Jos. Gruden v svoji zgodovini slovenskega naroda:

»Težnje in hrepenenje na gorah in v gozdnih samotah staviti cerkve, izvira le od potepuhov, ogljarjev in popolnoma surovih ljudi, ki ničesar nimajo in si po nepoštenih potih iščejo zaslužka. Zločinci, sanjači, obsedenci, goljufi in lenuhi, ki so zreli za galejo (prisilni veslači na ladjah, op.), si na gorah, v gozdovih ali v dolinah med grmovjem izbirajo pripravne kraje, in ljudstvo tja zvabijo, češ da se gode čudeži.«

Toda to skakaštvo, šiftarstvo in postavljanje cerkev se je nadaljevalo.

Primož Trubar pojasnjuje vzroke tega gibanja v svojem pismu, ki ga je pisal cesarju Maksimilijanu 12. januarja 1562. leta. Tam pravi:

»Preprosto ljudstvo slovenskih dežel je dobro, dostojno, zvesto, resnicoljubno, pokorno, gostoljubno in milo ljudstvo; vede se prijazno in lepo do vseh tujcev in do vsakogar. Toda preveč in premočno je p r a z n o v e r n o, kajti kranjsko in slovensko dobrosrčno ljudstvo hoče vse svoje zadeve pri Bogu, pri Devici Mariji in pri svetnikih urediti samo s pogostnim branjem in ustanavljanjem maš, z biljami, z darovanjem, z rožnimi vencí, z ognjem, s prižiganjem sveč, s procesijami, z blagoslovljeno vodo, soljo, palmami, s kajenjem in kropljenjem; z daljnim romanjem in z z i d a n j e m n o v i h c e r k v â. S tem hoče odvrniti tudi vse nesreče, vse božje kazni, razne bolezni, draginje, vojske in nevihte, odgnati hudiča iz oblakov, s polja, z dvorišča, od živine, iz hiše in od po-

stelje in tako doseči dobro letino, mnogo žita, vina, živine, mir pred Turki in dolgo življenje.

In če kdo v hiši zboli, napravi bolnik ali kdo drugi namesto njega zaobljubo, da hoče prinesiti in dati darilo Devici Mariji ali kateremu drugemu svetniku v tej ali oni cerkvi, bodisi govedo, vola, tele, ovco, nekaj funtov voska, oziroma ustrezajočo vsoto denarja itd.

... Sezidali so in še zidajo poleg svojih farnih cerkvâ skoraj po vseh posestvih, hribih in lepih ravninah, v gozdovih in šumah velike cerkve, včasih po dve skupaj, tako da je v mnogih župnijah sezidanih po 24 in več postranskih cerkvâ in kapel, in vsak dan se še nove gradé. In tolikšno pogansko in nepotrebno zidanje

uganjajo samo na prigovarjanje in povelje lahkomišelnih, norih in nepoštenih ljudi, ki jim namreč trdijo in pravijo, da se jim je prikazala v sanjah, v snu ali sploh ponoči Devica Marija ali tudi kak drug svetnik ali svetnica.«

V »Katehizmu z dvejma izlagama« Primož Trubar še bolj pojasnjuje ta pojav:

»Natu, vi muji lubi Krajnci inu Sloveni, vas zvejstu opominam inu na božjim mejstu prosim, spumnite inu vprašajte, skuzi koga, koku inu kedaj so le-te ene nove cerkve v naših deželah per naših časih inu pumnenu gori prišle, so sezidane inu k nim tulikajn blaga prišlu inu perneslu, koker na tej Gori per Gorici, per Gornim gradu, pod Gradcom nad Lub-

Testenine „Oki“

boljše so ko cmoki,
pri kosilu al' večerji „Oki“
vedno bodo naj pri roki.
„Oki“ s solato, golažem,
teknejo prav vsem ljudem,
Če pa zraven je fazan
ne pozab' na parmezan,
zato le „Oki“ dober tek!
za želodec so najboljši lek.

„Oki“ JAJČNE
DOMAČE
TESTENINE
Ljubljana - Šiška 232
TELEFON INTERURBAN št. 30-83

*Vse vrste tiskovine Vam
izdeluje čedno in lično
po solidni ceni*

TISKARNA

JEREB FRANJO

*Ljubljana, Celovška cesta 14
(Nasproti velesejma) | Telefon 35-52*

Zahtevajte proračune!

Plin — kurivo sodobnosti!

lana (to je Dobrova, op.), na Silevici, nad Laškim, na Bruniki, na Kumi inu drugdi. Neso li vse te iste cerkve le od tih hudičevih, ležnivih bab, kurb inu hudih ljudi gori prišle? H timu so ti farji, menihi, cehmoštri (= cerkveni ključarji) inu mežnarji za volonih trebuha redle (= krepko) pomagali s temi ležnivimi cajhni (= čudeži), kir so pravili inu falš pričovali, kir bi se per tacih cerkvah bili sturili...«

Primož Trubar podrobno opisuje postanek posameznih cerkvá, tako n. pr. o cerkvi Matere božje na Vel. Slevici nad Vel. Laščami:

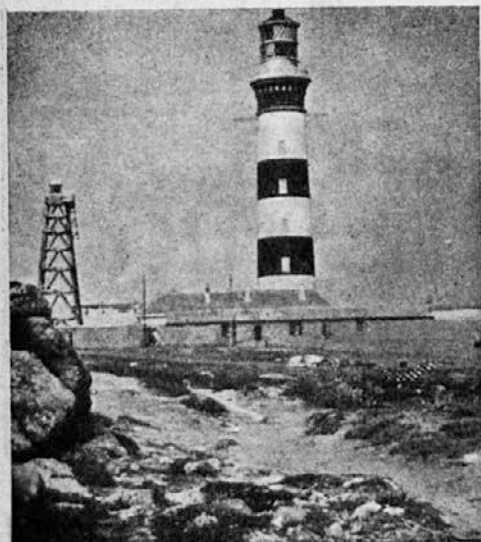
»Blizi mujga rojeniga domu per Rastčici je ena cerkov Divice Marije, kir se pravi na Silevici. Undu se je tudi ena vsem ludem vejdeša kurba, tej so djal Šavlčca Katerina, inu ena vdova Margeta Hudakončevka inu en muj stric Gregor Trubar ma-

linar — le-ti tri so se tudi veden svetili (= svete delali) inu pravili, koku se nim Divica Marija perkazuje inu hoče imejti, de se na Silevici en nunski klošter sezida. S tejm pravlenem so tudi h ti cerkvi dosti gvanta inu živine perpravili. Od tiga so farji inu cehmoštri dobru lebali (= živeli) inu per tim hud konec vzeli: farmošter te iste cerkve je od sujga svaka ubijen, cehmoštre so Turki ujeli, mujga strica Gregorja je enu drivu ubilu, Hudakončevka je v Ah (= Aachen ob Renu) hodejoč — ničče ne vej, kej oli koku — umrla.

Glih taku ta cerkov na Sveti gori per Gorici je tudi od ene zludjeve babe gori prišla inu te druge cerkve na gorah skoraj vse.«

Že iz nekaj naštetih primerov vidimo, koliko zanimive zgodovine se skriva za cerkvami in cerkvicami po naših gričih in hribih.

Otok brez moških

Morski svetilnik na otoku d' Ouessant

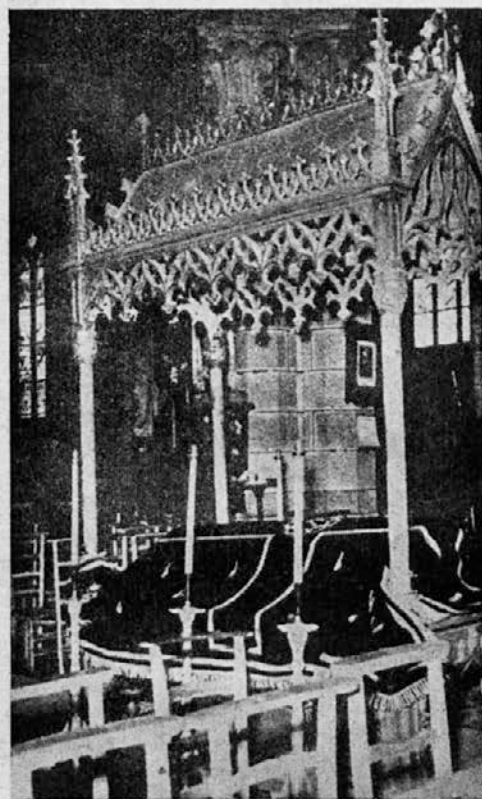
35 milj od Bresta leži 8 km dolg in 5 km širok otok d' Ouessant (izgovori: dvesán). To je zadnja parcela francoske zemlje pred Ameriko. — Otok leži na važnem križišču, kjer se križajo pota proti Ameriki, Afriki, Rokavskem prelivu in Oceanu. Skozi vse čase je bil nevaren za ladje in mornarji se mu še danes boje približati se. Manj nevarne so postale njegove pečine, odkar ima pet svetilnikov, od katerih stoje trije v morju in osvetljujejo nevarna mesta.

Otok ima eno samo mestece Lampaul (izgovori: Lanpó) z 260 prebivalci. Na otoku pridelujejo krompir, ječmen in goje mnogo ovc in pitanih koštrunov.

Posebnost d' Ouessanta je, da so njegovi prebivalci skoro same žen-

Lampaul — »glavno« in edino mesto na otoku

Katafalk stalno stoji v cerkvi. Vsak trenutek lahko kdo najde smrt na morju... Ko pride vest o smrti, postavijo križ »Proëlla« na črno pregrinjalo

Kapelica na pokopališču. Napis pove: Tu postavljamo svoj križ v spomin naših mornarjev, ki umirajo daleč od svojega rodnega kraja v bojih, boleznih in brodolomih

ske. Od 2500 ljudi, ki jih je na otoku, ni moških niti 600 in ti večinoma križarijo po morju na trgovskih ladjah ali vojnih edinicah. Ženske obdelujejo skopo zemljo, pasejo ovce, vzgajajo otroke. Z drugim svetom jih veže parnik, ki pristane na otoku dvakrat na teden.

Okrog otoka divjajo viharji in marsikatera ladja se razbije ali po-

Praktična in mirna gospodinja uporablja za kuho plin!

A. ŠARABON

Uvoz kolonijalne robe
Veletrgovina s špecerijo
Velepražarna za kavo
Mlini za dišave
Glavna zaloga rudninskih vodá

LJUBLJANA

Brzojavni naslov: Šarabon Ljubljana
Telefon interurban šte. 26-66

USTANOVLJENO LETA 1886

Dekle bere pismo fanta, ki je daleč na morju

*Čuvaj v svetilniku
na
„otoku brez moških“*

škoduje ob njegovih pečinah. Na leto pride poprečno 30 brodolomov, v januarju 1939 jih je bilo na en sam dan devet. Največja nesreča doslej je doletela ladjo Drumond-Castle, tedaj je bilo dvesto mrtvih. Ob nesrečah ženske rešujejo brodolomce, ki jih potem pokopavajo na otoku.

Od 5 svetilnikov, ki so na otoku

in okrog otoka je najmočnejši svetilnik »Creach«, ki ima žarnice s 3 kilovati, 5 milijoni sveč, ki svetijo na daljavo 30 morskih milj. Poleg tega ima svetilnik radio, ki oddaja v gotovih presledkih črko C.

Slike, ki jih objavljamo, vam bodo nazorno prikazale ta čudni otok.

Božične želje

Karlo Horvat

Božiček, prinesi mi konjička, sabljo in svetlo puško,
snuči, drsalke — meni punčko in urne sani

.....
Mi radi bi belega kruha, kave, oblekco, čevljičke,
kažti mi smo lačni, raztrgani, bosí smo mi!

.....
V razkošni topli sobani sveti božično drevo,
pod drevesom je vse polno lepih, bogatih darov

.....
V mrzli in mokri kleti jočejo štirje malčki,
očeta prinesli so iz jame — mrtvega domov.

Kaj nam pove bitje žile?

Zdravnik, ki ga pokličejo k bolniku, začne navadno svojo preiskavo s tem, da prime bolnikovo zapestje in s srednjimi tremi prsti na spodnji strani roke otiplje bitje »glavne žile«. Že ta priprosta preiskava mu navadno mnogo razodene o bolnikovem stanju, posebno mu pokaže življenjsko energijo in odporno moč pacientovo. Kažti energija in odpornost sta v velikí meri odvisni

od moči srca. Bitje žile izraža delovanje srca.

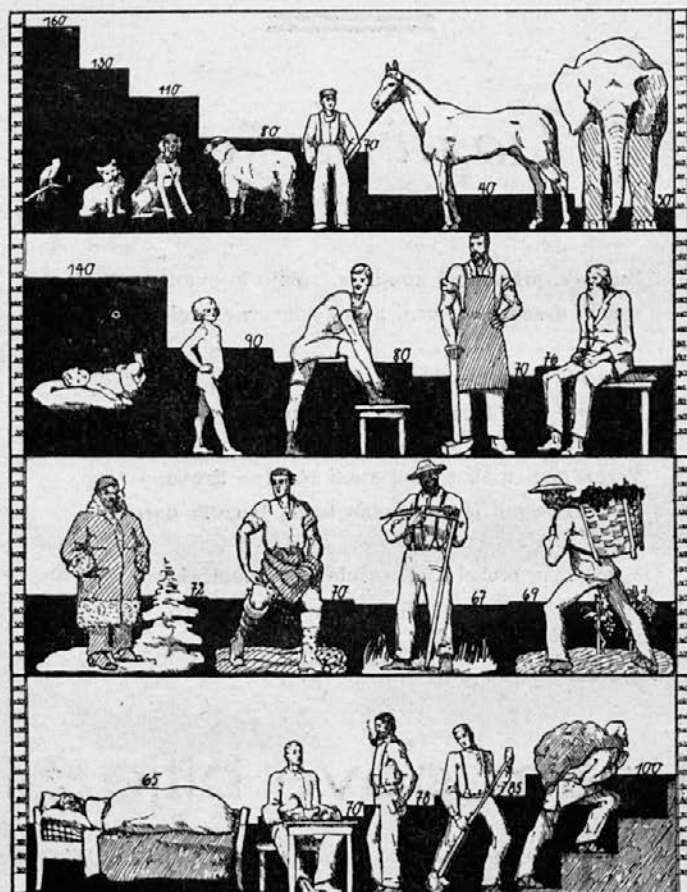
Pri človeku bije žila normalno 60—80 krat, poprečno 72 krat na minuto; to število se spreminja z načinom dela, s starostjo, da celo z letnim časom. Po matematičnem zakonu izgublja vsako telo na svoji površini toliko več toplote, kolikor manjše je. Tako znaša bitje žile, kakor vidite iz

V vsako kuhinjo — plin!

priložene slike, pri pticah 160, pri zajčkah 140, pri mački 130, pri psu 110, pri ovci 80, pri goveji živini 35—42, pri konju 30 in 40, pri slonu samo 25 do 30.

Enako razmerje med bitjem žile in velikostjo telesa je pri človeka, kakor nam kaže slika v drugi vrsti od zgoraj. Pri novorojenčku, ki mora ustvarjati veliko imoži-

V drugi vrsti od spodaj vidimo, da zavisi bitje žile tudi od letnih časov, od menjajoče se zunanje temperature. Ako se zunanja toplota dviga, pada število utripov žile in obratno, tako da znaša bitje poprečno v zimskem času 72, pomladi 70, polet 67 in jeseni 69. Končno zavisi bitje žile od zaposlenosti telesa; v spanju lahko pade za

Prva vrsta zgoraj: Bitje žile pri različnih bitjih; druga: po starostnih dobah; tretja: v raznih letnih časih; četrta: po opravilih

no vročine, bije žila 110 do 170 krat na minuto, poprečno 140 krat. V začetku drugega leta starosti znaša bitje žile 110 do 120, v 3. letu 100, potem pade na 90, pri fantu na 80, pri zrelem možu na 72, pri ženski za 5 do 10 utripov več. Pri starčku se radi skrčenja telesa bitje spet dvigne.

20 utripov, pri sedenju se dvigne na normalno poprečje, pri stoji znaša navadno že 78, pri lahkem delu 85, po dolgem sprehodu ali pri vzpenjanju 100, po daljšem hitrem korakanju 140 in po hitrem teku 150.

To fiziološko spreminjanje bitja pri zdravem človeku mora biti poznano tistemu, ki

hoče iz utripanja žile sklepati na bolezen.

Število utripov se dvigne pri vsakem duševnem razburjenju, pa tudi po zaužitju hrane, posebno po uživanju pijač, ki vsebujejo alkohol, kofein i. p.; bitje žile se nadalje poveča skoro pri vsakem mrzličnem stanju in sicer se za vsako stopinjo Celzija povišane temperature zviša bitje za 8 utripov. Kolikor hitreje bije, toliko resnejše je stanje; ako je utripanje zelo slabotno, da se komaj čuti, in pri tem zelo hitro, ali če postane celo neredno ali da tudi zastaja, potem pomeni to, da je srce zelo oslabiljeno in izčrpano. Ako pade tudi krvni pritisk, kar se navadno zgodi pri težjih kužnih obolenjih, pri zastrupitvah in večjih izgubah krvi, potem grozi kolaps, to je, da se človek zgrudi. Ako ob taki resni priliki ni takoj zdravnik pri roki, se da dotičniku do zdravnikovega prihoda za oživiljenje srca močne črne kave, čaja z rumom ali konjakom in vroče obkladke nad srce in na ude. Toda tudi to pravilo ni brez važnih izjem: trebušni tifus na primer se začne z veliko vročino in z očitno počasnim utripanjem žile. Močno zvišano bitje žile brez vročine pa je pri Bazedovovi bolezni. Tudi v stanju splošne telesne slabosti, malokrvnosti, v času okrevanja je zvišano utripanje žile, prav tako pri obolenjih srca.

Bitje žile je počasnejše po prestani krizi mrzličnih obolenj kakor pri pljučnici

in hripi. Pri motnjah v prebavi, tako pri bruhanju in močnem zaprtju prav tako pade bitje žile. Na 50 in še manj utripov pade pri zlatenici, pri povečanem možganskem pritisku, pri tuberkuloznem obolenju možganske mreže i. p., pri zamaščenosti srca in poapnenju žil. Pri arteriosklerozi bitje žile ne samo pade, temveč postane tudi trdo in neredno.

Treba je dolge vaje in izkušenosti, da si po bitju žile ustvariš zanesljivo sodbo o zdravstvenem stanju; omenim naj samo še to, da je močno in polno bitje, ki ga razločno in brez truda otipaš, znamenje rednega in izdatnega delovanja srca, dočim pomeni slabotno, komaj čutljivo utripanje — kar opažamo posebno pri ženskah — zamaščenost okrog srca, utrujeno srce.

Število utripov je treba šteti eno minuto in potem še enkrat celo minuto in število utripov v drugi minuti je merodajno.

Po nešteto poskusih smo dognali, da se je utripanje žile v našem času poprečno sploh dvignilo. To dognanje se ujema z ugotovitvijo, da se je tudi poprečna temperatura človekova v novešem času dvignila. Pospešen ritem in tempo življenja, stalno draženje živčnega sistema vpliva torej ne samo na duhovno razpoloženje, temveč tudi na splošne telesne funkcije.

Dr. G. V.

Nekaj važnih nasvetov, pojasnil in navodil

V koledarju čomo objavljali izvlečke zakonitih določb, ki bodo prišli prav v vsakdanjem življenju delavcev, kmetov, nameščencev in obrtnikov.

Siromašna pravica — Ubožna spričevala

Sodišče sme priznati siromašno pravico oni stranki, ki ne zmore pravih stroškov brez škode za vzdrževanje samega sebe in svoje družine.

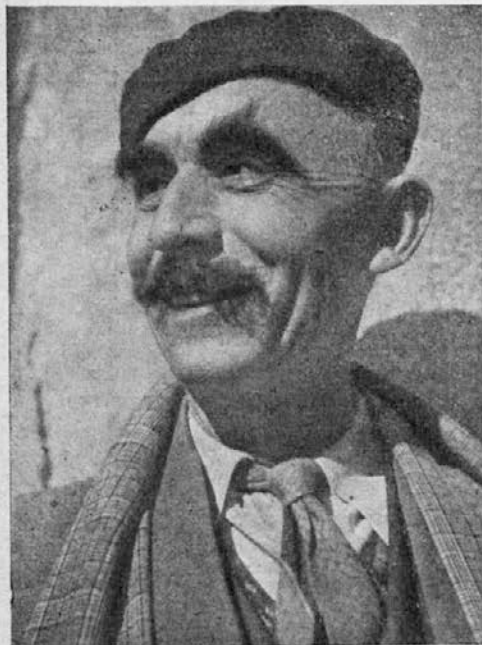
Siromašno pravico dobi stranka na podlagi posebne prošnje, ki jo vloži pisмено ali pa da na zapisnik pri sodišču I. stopnje, kjer se vodi pravda, odnosno pri onem okrajnem sodišču, kjer siromašna stranka prebiva. V prošnji se mora navesti (ali dati na zapisnik) pravna stvar, za katero se prosi priznanje siromašne pravice in se mora priložiti tudi potrdilo o imovinskih razmerah prošilca (ubožno spričevalo).

Potrdila o imovinskih razmerah (ubož-

Kupujte visokovreden koks ljubljanske mestne plinarne!

no spričevalo) mora izdati brezplačno vsaki stranki občinsko oblastvo one občine, v kateri stranka prebiva. Potrditi ga pa morata davčna uprava in sresko načelstvo.

Ako vložijo stranka pri okrajnem sodišču spisano tožbo, mora priložiti tožbi tudi ubožno spričevalo in koncem tožbe zaprositi, da se ji na podlagi priloženega ubožnega spričevala pripozna siromašna pravica.

Francoz

Kakšne ugodnosti nudi priznana siromašna pravica?

1. Začasno oprostitev od plačevanja taks in drugih državnih pristojbin, ki bi se morale plačati za določeno pravdo.

2. Oprostitev od polga varščine za pravdne stroške.

3. Pravico zahtevati postavitev advokata, ki naj vodi začasno pravdo brezplačno, vendar le v onih primerih, kadar je za pravdo predpisano zastopanje z advokati.

4. Pravico, da sme podati v sporu, za katerega ni predpisano zastopanje z odvetnikom, v katerem pa mora vložiti tožbo pri sodišču izven svojega stalnega stanovanja, pri okrajnem sodišču, ki je pristojno za kraj njegovega stanovanja, na zapisnik. Nadalje lahko zahteva, da se mu postavi pri sodišču, ki bo njegovo tožbo obravnavalo, zastopnika, ki ga bo zastopal v pravdi brez-

plačno. Za take zastopnike se postavijo navadno uradniki dotičnega sodišča.

5. Začasno oprostitev plačevanja pristojbin, potnih stroškov, dnevnice za odposlane sodne uradnike in služitelje, izvršilne organe, priče, izvedence in tudi potrebnih stroškov v gotovini, ki jih izdajajo od sodišča postavljeni zastopniki in odvetniki. Ti stroški se izplačujejo začasno iz državne blagajne.

Advokata si siromašna stranka ne more izbrati sama, marveč ga določi sodišče sporazumno z odvetniško zbornico.

S priznanjem siromašne pravice pa še ni rečeno, da dotičnemu ne bo treba plačati nastalih stroškov, ako pravdo izgubi ter zamore postavljeni advokat izterjati nastale stroške, ako se ugotovi, da je plačila zmožen.

Kateri spori spadajo pred okrajno sodišče?

Neglede na vrednost spornega predmeta spadajo v pristojnost okrajnih sodišč:

1. Spori o očetovstvu nezakonskega otroka in o obveznostih, ki jih ima po zakonu nezakonski oče proti materi in otroku.

2. Spori o določitvi ali popravi mej nepremičnin, spori o služnosti stanovanja in o zadržanem prevžitku.

3. Spori, ki izvirajo iz zakupne ali najemne pogodbe; dalje spori o odpovedi, o izročitvi ali prevzemu stvari, danih v zakup ali v najem, poleg tega spori o zadržanju premečnih stvari, ki jih je vnesel najemnik ali zakupnik, ali ki sicer jamčijo za zavarovanje zakupnine onemu, ki daje stvar v zakup.

4. Spori radi motenja posesti.

5. Spori med lastniki ladij, brodniki, splavarji, vozniki in njih naročitelji (delodajalci), dalje med gostilničarji in gosti o obveznostih, ki izvirajo iz teh razmerij.

6. Spori o poljskih služnostih in hib na živini.

7. Tožbe o delitvi zapuščin.

8. Predlogi v zavarovanje dokazov, predno se pravda začne in v nujnih primerih sploh.

9. Sprejem tožbe siromašne stranke in sprejem prošnje za podelitev siromašne pravice na zapisnik.

10. Razpravljanje o vseh sporih, ki nastanejo ob izvršilnem postopku in zaradi njega.

Poleg tega spadajo v pristojnost okrajnih sodišč tudi

spori iz službenega razmerja

in sicer:

1. Spori, ki izvirajo iz službenega razmerja med služboдавci in služabništvom (hlap-

NOVA KNJIGOVEZNICA

(Preje produkt. zadruga knjigovezov) / Kartonažna in galanterijska delavnica
LJUBLJANA, Gosposvetska c. 13 • Telefon 39 43

*Se priporoča za vezavo usakovrstnih knjig, brošur, poslovnih knjig itd. / Izdelujemo vse vrste koledarjev, različne etuije za jedilno orodje ter vsa v stroko spadajoča dela
Skrbna izvršitev / Cene solidne*

ci, dekle, služkinje) ali drugimi osebami, ki so v služabnem razmerju in žive v službo-davčevem gospodarstvu.

2. Spori med hišnimi lastniki in hišnimi čuvaji.

3. Spori med zemljiškimi in gospodarski-mi posestniki ter njih pomožnimi delavci in dninarji.

4. Spori med posestniki rudnikov in vse-mi ostalimi službodavci in pri njih zaposle-nimi mojstri, pomočniki, delavci in vajenci.

Spori delavcev in vajencev z delo-dajalci

Vsi spori delavcev in vajencev iz službe-nega razmerja, nastali na območju dravske banovine, se rešujejo neoziraje se na viš-no zahtevka, ki ga ima delavec proti delo-dajalcu, pred **pristojnim okrajnim sodiščem**.

Edina izjema velja za spore iz službene-ga razmerja delavcev in vajencev, ki so nastali na območju ljubljanskega okrajnega sodišča. Za te spore je pristojno, ako ne presegajo zneska din 12.000.—, obrtno so-dišče v Ljubljani. Če pa presegajo ta zne-sek, je pristojno okrajno sodišče. Ista izje-ma velja tudi za spore **navadnih** trgovskih pomočnikov, ki vrše v trgovini le podreje-ne in manj važne posle.

Obrtni zakon našteva, da spadajo pred obrtno odnosno okrajno sodišče zlasti:

1. Spori radi plače, začetka in konca služ-benega razmerja, odpovedi, nadur ter vaje-niškega in delovnega odnošaja sploh.

2. Spori glede izdajanja in vpisovanja v poselske knjižice, spričevala ter škode, ki bi nastala iz teh naslovov.

3. Spori glede odpovedi in izpraznitve stan-ovanja ter drugih predmetov, ki jih dobiva delavec od delodajalca brezplačno ali proti odškodnini v zvezi z njegovo službo.

Spori nameščencev z delodajalci

Spori med **trgovci** in njih prokuristi, na-meščenci v trgovskem obratu, trgovskimi

pomočniki (v kolikor vrše ti odgovornejšo službo) spadajo, ako ne presegajo din 12.000.— pred **okrajno sodišče**, če pa prese-gajo din 12.000.— spadajo pred **trgovinski senat okrožnega sodišča**.

Spori med vsemi ostalimi zasebnimi na-meščenci v pisarnah, obrti in industriji in njih delodajalci spadajo, ako ne presegajo vrednosti din 12.000.—, pred **pristojno okraj-no sodišče**. Če pa gre za zneske nad din 12.000.— pa je pristojno za razsojanje **okrožno sodišče**.

Kakšno je območje obrtnega sodišča v Ljubljani?

Obrtno sodišče v Ljubljani se razteza na območje ljubljanskega okrajnega sodišča, torej obsega skoro ves ljubljanski srez z izjemo dela Notranjske, ki spada pod Vrhniko. Delokrog obrtnega sodišča obsega to-rej kraje, ki leže med mejo litijskega, ko-čevskega in kamniškega sreza od Dola ob Savi preko Javorja, Satre vasi, Mlačevega, Lipljan, Želimlja, Iga, Notranjih Goric, Loga, Sv. Katarine, Medvod, Šmarne gore, pod Rašico in pod Trzinom. Kraji Drenov grič, Podpeč, Preserje, Borovnica itd. spa-dajo pod Vrhniko, Smlodnik pod Kranj, Rašica, Trzin, Domžale pod Kamnik, Žalna pod Višnjo goro, Turjak pod Velike Lašče. Za te kraje obrtno sodišče ni pristojno.

Pri katerem okrajnem sodišču se vloži tožba?

Tožba se mora vložiti vedno pri **pristoj-nem** sodišču. Pristojno za razsojanje je ono, kjer je **sedež** obrata, odnosno, kjer je dotič-na **tvrdka protokolirana**. Poleg tega je pri-stojno tudi ono sodišče, na katerega ob-močju se je dejansko vršilo delo in izpla-čevala mezda. Ako je sedež tvrdke v No-vem mestu, delo pa se vrši v Kočevju, lah-ko toži delavec pri okrajnem sodišču v No-vem mestu, ali pa v Kočevju.

Glede **stanovanjskih in najemniških** tožb je vedno pristojno ono sodišče, na katere-ga območju se nahaja dotična hiša.

Glede zemljiških tožb je pristojno sodišče, na katerega območju se nahaja dotično zemljišče.

Glede očetovstva odnosno vzdrževalnine za otroka je pristojno okrajno sodišče, v čigar okolišju ima toženec stalno bivališče.

Glede ostalih dolgov (posojil itd.) velja istotako, da je treba tožiti tam, kjer ima dolжник svoje stalno bivališče, v kolikor ni dolжник izrecno pisмено pristal na pristojnost kakega drugega sodišča.

Za **delovne spore** delavcev na območju ljubljanskega okrajnega sodišča pa se vložijo tožbe pri obrtnem sodišču.

Kako vložim tožbo pri okrajnem sodišču?

Ako je za moj spor pristojno okrajno sodišče, se javim pri tem sodišču ter dam moj zahtevek na zapisnik. Pri okrajnem sodišču sodi sodnik poedinec, ki poizkusi enako najprvo poravnavo in sprejema ugovore (nedopustnost pravdne poti, tožba v istem sporu že teče, spor je že pravomočno razsojen, itd.). Ako ta prvi narok ne uspe, razpiše ustno razpravo. Pri okrajnem sodišču lahko zastopa delavca advokat.

Kdaj se lahko pritožim proti sodbi okrajnega sodišča?

V roku 15 dni od dneva dostavljene sodbe. Okrajno sodišče razsoja spore do 500 dinarjev končno veljavno ter je možna le pritožba iz razlogov ničnosti, v sporih od din 501 do din 5000 je možna pritožba na okrajno sodišče. Ako tudi okrajno sodišče potrdi razsodbo okrajnega sodišča, postane s tem razsodba pravomočna. Ako pa izreče okrajno sodišče drugačno razsodbo, potem je možna še pritožba na Stal sedmorice. V sporih preko din 5000 pa je v vsakem primeru možna pritožba na Stal sedmorice.

Kolik je pritožni rok v najemninških zadevah?

Za najemninške zadeve znaša pritožni rok 8 dni od dneva izrečene odnosno, če je ena stranka odsotna, od dneva dostavljene razsodbe.

Zastopanje v prizivnem postopanju

V prizivnem postopanju morajo biti stranke zastopane z odvetnikom. Če pa v kraju sodišča, kjer je tekla pravda, ni vsaj dveh odvetnikov, se lahko dasta pri tem sodišču priziv in odgovor nasprotne stranke na priziv na sodni zapisnik. Le tedaj v primeru priziva sodelovanje odvetnika ni potrebno.

Kakšni so izjemni predpisi za služničad in viničarje?

Hišni posli se morajo v slučaju spora najprej obrniti za poravnavo na »Občinski posredovalni urad« in šele po neuspeli poravnavi vložijo tožbo na okrajno sodišče.

Viničarji se morajo najprvo obrniti na »Viničarsko komisijo« in šele potem in to v roku 60 dni po izreku viničarske komisije na pristojno okrajno sodišče.

Kdaj zastarajo zahtevki iz službenega razmerja?

Zahtevki iz službenega razmerja zastarajo normalno v **treh letih** od dneva, ko so nastali. Le zahtevki iz naslova odpovednega roka (odpust brez odpovedi), zastarajo že v 6 mesecih. V teh rokih se mora vložiti tožba. Ako se vložijo kasneje, jo sodišče kot prekasno vloženo zavrne in mora nositi tožnik še stroške.

K sodišču se mora priti pravočasno

Kdor ima opravka s sodiščem mora paziti, da pride na sodišče **točno ob določeni uri**, ker drugače lahko predlaga nasprotna stranka zamudno sodbo.

V življenju je predvsem potreben pogum!

P. Mulford

Pogum in prisotnost duha je eno in isto.

Tudi plašnost in neobvladanje samega sebe sta identični.

Plašnost izvira iz presenečenja, iz pomanjkanja miru.

Vse stopnje in vsi načini vsakršnega uspeha slone na pogumu telesa in duha. Neuspeh se družijo s splešenostjo. Ob vsaki uri se da gojiti pogum, z vsako uro ga lahko dvigaš in imaš dvojno zadoščenje s tem,

kar si napravil. To se doseže s kultiviranjem premissljenosti (ne zamenjavati s komodnostjo ali počasnostjo!)

Kjer je nekaj naglice, je vedno tudi nekaj strahu. Kdor hiti na vlak, hiti iz strahu, da ga bo zamudil. Kdor teče v neko družbo, na neki sestanek, teče iz strahu pred posledici

prišel pravočasno avtobus, ki naj ga pripelje na kolodvor, ta bo bistveno mnogo bolj sprejemljiv za navadne motnje ali ovire, ki ga morda na potovanju čakajo, in pri pravi nesreči — na primer pri trčenju vlaka — ne bo našel prisotnosti duha.

Pogum gojiš in utrjuješ z negovanjem premissljenosti v najmanjših

Pristanišče Kantona, milijonskega glavnega mesta pokrajine Kuangtung

cami zamude. Te majhne bojzani lahko tako vplivajo polagoma na duha, da se tak človek povsod in ob vsakem času boji neke izgube, čeprav mu nobena ne grozi.

Strah je samo drugo ime za nesposobnost obvladanja misli. In človek potem podzavestno strah še trenira in pada v velike in majhne panike pri najmanjših povodih in sluti sama razočaranja, ki jih ni. Kdor strah v sebi na katerikoli način goji, kultivira, ustvarja v sebi izvožene tire, po katerih tudi zavozí, ko pride prava nesreča. Kdor se da zapeljati, da pol ure s strahom čaka, ali bo

vsakdanjostih. Pogum in premissljenost sta tako tesno združena kakor strah in naglica. Kdor se ne vadi v obvladanju svojih moči in gibov pri najmanjših stvareh, se tudi pri velikih ne bo obvladal.

Nekoga čaka na primer neprijeten razgovor, ki se ga boji. Vse mogoče težave in neprijetnosti predvideva v svoji domišljiji. Že zgodaj zjutraj morda je mislil na ta razgovor — ko bi vendar tedaj moral misliti samo na to, da se obleče in dobro obleče, kar je dober korak za ta razgovor! Morda so ga plašne misli nadlegovale še med jedjo, ko je bila ven-

dar takrat edina njegova naloga, da uživa, da zaužije čim več užitka iz jedi. Kolikor bolj mirno zaužiješ jedi, toliko pravilneje kroži kri. Mor-da je potem mislil na mučnost pogo-vora tudi takrat, ko je šel na pogo-vor, namesto da bi takrat posvetil vso pažnjo hoji in iz nje črpal vse užitke, ki ti jih pravilna hoja da. Ta-ko je v svoji zaskrbljenosti že pred pogovorom napravil več napak. Na ta pogovor bi moral iti s prijetno zu-nanostjo, sit, telesno zadovoljen po dobrem sprehodu, samozavesten.

Kdor je pri jedi, oblačenju, hoji s svojimi mislimi drugod, napravi iz obedovanja, oblačenja, sprehajanja same motnje, neprijetnosti in konč-no mu postane neprijetno vse. Vsi ljudje stremimo vendar po sreči — sreča pa je, a k o z n a š u s t v a r i t i r a z p o l o ž e n j e — da si prost gos-podar svojih misli vselej in po-vsod. Da se pa to doseči samo s tre-ningom v najmanjših zadevah. Vsak vojak mora strumno izvajati vse majhne gibe samo zato, da more vsa armada izvajati velike manevre. Sa-mo prisotnost znanja je znanje — samo prisotnost sposobnosti je sposobnost. Ako mi pride nekaj na misel samo v sredo zjutraj, potrebujem pa tisto nepričakovano v torek, je to toliko, kakor da tega ne vem. Živ-ljenje sestoji iz samih nepričakova-sti in v njih se moraš izkazati. Kdor nima prisotnosti duha, sploh ne ve, kaj je sreča: da čutiš svojo življenj-skost, da se izkažeš v vsakem trenutku, na vsakem mestu! Zato ni umestno, ako zavezuješ čevelj, s svojimi mislimi si pa kilometer da-leč, ali da ostriš svinčnik, z mislimi pa blodiš v jutrišnjih skrbeh. To po-meni, da se tvoje misli potepajo, to

je miselno vagabundstvo; in to stan-je, »da nisi nikdar pri stvari«, ti ne dovoljuje več obvladanja tvojih mi-sli in načrtov.

Obratno pa lahko z vajo, s tre-ningom intenzivno koncentriráš svo-je misli na neko stvar, dokler se ti ljubi. Tedaj si gospodar vsake mi-sli, gospodar sanjarjenja, gospodar spanja in tudi vse to je le majhen odlomek tega, kar človeški duh lah-ko doseže. Kajti dosežeš lahko vse, kar si izmisli tvoja fantazija. To je moč brez mej in brez konca. Koraki, ki pa vodijo do tega, so pa tako majhni, tako preprosti in relativno tako lahki, da jih preziramo.

Obvladanje misli ti daje pogum. Za uspeh v življenju pa ni nič važ-nejšega kakor pogum in spet pogum. Obvladanje misli pomeni obvladanje položaja. Ako hočeš nekaj dvigniti, se boš pri kili teže drugače lotil de-la kakor pri 50 kg. Vsakemu dejanju dati primerno mero moči, to je skriv-nost življenjskosti, vitalnosti.

Ne samo pogum, tudi takt in spret-nost sta značilnosti življenjske mo-či. To je dalo v državljanski vojni ameriškemur častniku, ki je hipoma videl, da je sam pred britskimi četa-mi, mir, s katerim je vprašal: »Kate-ri polk?« »Royal skots«, je bil odgo-vor. »Royal skots, stojte!« je vzklik-nil in pred presenečenimi četami od-jahal k svojim postojankam.

Dolge navade se seveda ne da zlomiti v enem dnevu, niti v enem letu, tudi duševne posledice se ne dajo brez nadaljnega ozdraviti. Po-lagoma se da odvaditi nečemu.

Kdor je prečital to razpravičo z občutkom, da »je nekaj na niej« — je že na poti k poboljšanju. Prepri-čanje, živo prepričanje more priti le od znotraj in potem ne ugasne več.

**„Konzumno društvo Vič“ je darovalo družbi mesto
oglasa Din 200.—, za kar se mu družba
najiskreneje zahvaljuje.**

Dokler narodi ne spoznajo...

D r. Š t e f a n O s u s k y

Evropa stoji pred nenavadno važnim dejstvom: izgubila je ne samo svojo politično, temveč tudi finančno in gospodarsko premoč. Grozi ji, da kmalu ne bo imela niti sredstev, da prehrani svojih 472 milijonov prebivalcev, niti sredstev, da bi ohranila tisto blagostanje, do katerega se je povzpela. Britanski imperij je sicer močnejši kakor kdajkoli, vendar se politična in gospodarska premoč Londona seli v dominione. Ameriški način proizvodnje je mogoč samo zato, ker trg, ki šteje 135 milijonov konsumentov, dovoljuje Združenim državam, da proizvajajo v velikih količinah in pod pogoji, ki onemogočajo konkurenco Evrope, ki jo deli 26 carinskih mej. Na daljnem vzhodu se živi dnevno za 1 frank; radi tega more Japonska danes ali Kitajska jutri proizvajati za neprimerno nižjo ceno kakor evropska industrija. Tržne cene na Japonskem so dvakrat ali trikrat nižje od cen v zapadnih evropskih deželah. Dodajmo k temu dežele latinske Amerike, ki so se politično osvobodile pred sto leti in ki so se po vojni osvobodile finančno ter so sedaj na poti v novo gospodarsko stanje, ki jim bo jutri dovolilo, da bodo same proizvajale vse, kar bodo potrebovale, a pojutrišnjem že izvažale višek na tuje trge.

Pri tem se spominjam kolonizacije, ki jo je izvedla stara Grčija v davnih stoletjih pred Kristusom na obalah Črnega morja, v Mali Aziji, na Siciliji, v Sardiniji, v Španiji in na južni obali današnje Francije. Ponovno vidim v duhu, kako se je antična Grčija uredila za gospodarsko življenje, ki ji ga njena lastna sredstva niso dopuščala, temveč je dobivala surovine iz koloniziranih dežel.

Polagoma so kolonizirane dežele same postale sposobne za proizvodnjo tistega, kar jim je dotlej prinašala Grčija. In vidim v duhu tudi to, kako sta trgovina in industrija, ki sta bili za Grčijo nekaj stoletij izvor brezmejnega bogastva, spravili to deželo v razredne in osebne boje, ki so povzročili krvave državljanske vojne, katerih končna posledica je bila propadanje državljanov in razdelitev dežele. Tako je padla Grčija po tisoč letih obstoja v večni sen.

Danes ne gre za nič manj kakor za usodo Evrope. Gre za to, da se organizira novo življenje, ki sega na vse strani preko narodnih mej. Ako naša generacija ne bo organizirala tega novega življenja, ako ostanemo eni samo Francozi, drugi Angleži, ali Čehoslovaki, ali pripadniki kateregakoli naroda, ne bo to nikomur koristilo.

Usoda je neizbežna. Moramo — do tega smo neizogibno primorani — organizirati to novo življenje, organizirati celo tudi obstoj Evrope. Edina izbira, ki nam preostane, je, da se to ali brez odlašanja izvrši, dokler imamo še močna sredstva in čvrste sile, ali pa da se lotimo tega posla šele po vojni, ko bomo oslabljeni, osiromašeni, bedni.

Vse zavisi od volje. Dokler narodi ne bodo razumeli, da sega njihov interes preko okvira njihovih mej, dokler ne spoznajo, da njihovi posebni interesi — izven njihovih mej — potrebujejo pravne zaščite, ki jim je sama njihova vlada ne more ne zagotoviti ne nuditi; dokler narodi ne uvidijo, da za pripadnike ene države stvari, kakor so: biti zaposlen, imeti kaj jesti, biti na neki stopnji blagostanja in končno biti srečen, ne

zavisi samo od tega, kaj se dogaja v njihovi deželi, nego tudi od tega, kaj se dogaja v drugih deželah; dokler narodi končno ne bodo razumeli, da je Evropa vsak dan siromašnejša in da jutri ne bo mogla obdržati življenjskega nivoja, ki ga ima danes; tako dolgo, dokler se narodi ne lotijo te velike naloge, da organizirajo svoje življenje med seboj v

Evropi, tako dolgo, dokler ne učvrste Evrope v organskem okvirju svetovnega gospodarstva; dokler se — z eno besedo — narodi ne bodo zavedali položaja, v katerem se nahajajo, tako dolgo, pravim, ni nobena institucija v stanju, da odpravi zlo, pod katerim trpi ta stara celina in ki ogroža same korenine njenežga življenja.

Umrlí so veliki možje

V našem koledarskem letu je leglo v grob več odličnih mož, ki so posvetili vse svoje življenje boju za napredek, pravico in svobodo.

18. oktobra 1938. leta je umrl v Amsterdamu Karl Kautsky, ki je bil rojen 1854. l. v Pragi. Karl Kautsky je za Marxom in Engelsom največ prispeval k utemeljitvi in razčiščenju znanstvenega socializma. Ker je vedno dosledno branil demokratični, človečanski socializem, so ga prenapeteži v povojni dobi psovali z »renegatom«. Kautsky je ostal vzvišen nad vsemi nizkotnimi očitki, ki niso bili dostojni za velikega znanstvenika, in je mirno nadaljeval svoje delo. Po zmagi hitlerizma v Nemčiji je bival v Avstriji in na Češkem, potem pa je kot sivolas starček iskal zavetja na Holandskem. Spisal je nad 50 knjig in od 1883. do 1917. leta urejeval socialistično nemško revijo »Die neue Zeit«. Najpomembnejša njegova dela so: Materialistično pojmovanje zgodovine, Etika in zgodovinski materializem, Agrarno vprašanje, Predhodniki novejšega socializma, Izvor krščanstva, Socialna demokracija in katoliška cerkev i. dr. V slovenskem prevodu imamo žal samo njegov »Erfurtski program«.

27. decembra 1938. je v Brislju umrl predsednik belgijske delavske stranke in socialistične internacionale Emil Vandervelde. Po poklicu vseučiliški profesor je vse svoje moči in veliko znanje posvetil socialističnemu gibanju. Pred veličino tega moža so tudi nasprotniki klomli in spoštovali njegov čist značaj, oster razum in dobro srce.

V noči od 14. na 15. avgusta 1939 je umrl Dragiša Lapčević, skem socialističnem gibanju. O njem najbolj popularna osebnost v srbskoprinašamo posebej spominsko posvetilo s. Živka Topalovića.

O Ernstu Tollerju, ki je izrazit predstavnik vse tragike nemške svobodoljubne emigracije, prinašamo tudi posebej razpravo s. Ivana Nuše.

27. decembra 1938. leta je umrl prijatelj pokojnega Masaryka in eden največjih čeških pisateljev Karl Čapek, ki je uveljavil češko literaturo med vsem kulturnim svetom. Njegova dela so se prevajala in se prevajajo v jezike vseh kulturnih narodov. Tudi slovenskih prevodov je nekaj.

10. novembra 1938. je umrl Kemal Atatürk, ki je energično re-

formiral staro Turčijo, odpravil sultanat in predpravice muslimanskega klera ter povzdignil Turčijo v moderno državo.

18. novembra 1938. je umrl Anton Trumbić, predstavnik dalmatijskih Hrvatov, ki je ves čas ve-

like vojne kot emigrant delal za Jugoslavijo in po njenem vstajenju postal njen prvi zunanji minister.

Junija 1939 je smrt pobrala Joco Jovanovića, najuglednejšega moža med srbskimi zemljoradniki. Bil je vedno demokrat.

Dragiša Lapčević

14. avgusta 1939 je umrl v Beogradu in bil pokopan ob veliki udeležbi delavcev, meščanov in kmetov znani socialistični agitator novinar in borec Dragiša Lapčević. Podružnica zveze grafičnih delavcev v Beogradu je sklenila, da ustavi delo na dan pogreba, in delodajalci se temu niso protivili. To je dokaz, kako zelo je bil v širokih krogih priljubljen ta ljudski tribun. Tudi meščanska javnost je prinesla o njem pohvale kot o človeku, ki predstavlja junaško dobo male predvojne Srbije. Socialistične delavske organizacije so ga pokopale na svoje stroške. Dva delavska zbora iz Beograda sta pela na njegovem pogrebu pesem »Mirno spavaj mili družo naš, večno će te pratiti pesma blagodar-nih drugova«. Predstavniki svobodnih delavskih organizacij in socialističnega gibanja so se toplo poslovili od Lapčevića. Isto so napravili tudi zastopniki kmetov iz rodnega kraja Lapčevićevega.

Lapčević je ena najbolj zanimivih osebnosti srbske kmečke in delavske demokracije. Rojen pred 74. leti kot kmečki otrok je živel v mestecu Požegi in mogel napraviti samo tri razrede ljudske šole. Potem se je učil sam. Naučil se je ruščine. Bil je učenec Svetozara Markovića, ki je prenesel v Srbijo ruski narodnjaški socializem. Marković je oznanjal de-

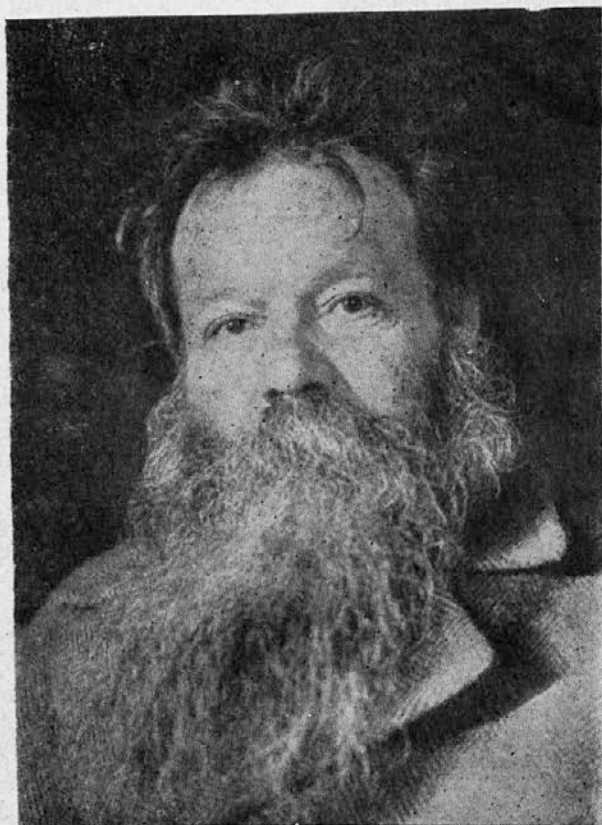
mokracijo in zadružništvo. Ker v Srbiji sredi 19. stoletja ni bilo meznega delavstva, je ustvaril kmečko demokratično gibanje v obliki radikalne stranke, na čelu z Nikolom Pašićem. Tudi Pašić je napravil rusko socialistično šolo in bil celo bakunist, anarhist. Lapčević je bil zelo aktiven borec v radikalni stranki in kot radikal je bil obsojen na 20 let robije. Socialističnemu gibanju se je pridružil, ko so nastale samostojne delavske organizacije okrog 1890. leta. Lapčević sodeluje pri ustvarjanju srbske socialnodemokratične stranke 1904. leta, postane njen predsednik in že 1905. leta je izvoljen na njeni listi za narodnega poslanca, kar je ostal do ustavotvorne narodne skupščine Jugoslavije.

Lapčević ni bil duhovni vodja srbske socialne demokracije. To so bili mlajši marksisti z Dimitrijem Tucovićem na čelu. Toda Lapčević je bil najbolj priljubljen agitator in pravi ljudski tribun. Kot govornik in poslanec si je pridobil veliko priljubljenost. Odlično se je razvil tudi kot časnikar in književnik. Napisal je polno poljudnih brošur za socialistično propagando kakor tudi poučnih brošur za kmete. Ljudje so radi brali njegove spise, ker je pisal v jasnem in preprostem ljudskem jeziku.

Po zedinjenju Jugoslovanov je skupaj z nami obnovil socialdemo-

kratično stranko. Do vukovarskega kongresa 1920 se je trudil, da se ohrani enotnost gibanja in da se ne upropasti z nadvlado komunistov v njem. Ti napori niso uspeli. Socija-

Lapčević ni mogel prenesti tega stanja padanja in notranjega boja. Umaknil se je iz aktivnega političnega dela in se bavil s časnikarstvom in pisanjem knjig. Lotila se

listi skupaj z Lapčevićem so bili izključeni iz stranke, ki so jo prevzeli komunisti. Ustanovili so posebno socialistično stranko Jugoslavije. Večina srbskih delavcev je prešla h komunistom. Ta nova taktika je vodila delavski razred od poraza do poraza in do popolne izgube vseh političnih pravic.

ga je težka bolezen, za katero je trpel 8 let, popolnoma nesposoben za delo. Toda njegova prejšnja aktivnost je bila tako velika, da ni mogel biti pozabljen. Na dostojen način se mu je ob smrti oddolžila vsa srbska kmečka in delavska demokracija.

Živko Topalović.

Postani in ostanl zvest naročnik „VZAJEMNE SVOBODE“, edine delavske, ilustrirane družinske revije! Izhaja mesečno in stane 20· din letno.

Človek Ernst Toller je mrtev

Vilko Ivanuša

Es brennt, es brennt ein tiefes Weh
Verlassenheit.

(Das Schmalbenbuch.)

Kratka je bila vest, ki nam je sporočila, da je za vedno nehalo utripati srce človeka ki je tako ljubilo vse tiste, ki so ponižani, tlačeni in užaljeni, ki je tako ljubilo ljudi, ki ni občutilo samo bolečin preziranega, izmučenega človeka, temveč tudi bolečine oslepljene in ujete ptičke, težino surovosti, storjene lastovkam v njihovem razrušenem gnezdu — da je za vedno prenehalo utripati toplo srce človeka, pesnika in borca Ernsta Tollerja. Izvršil je samomor v New-Yorku, kjer se je obesil v svoji sobi na motvoz suknje. Večkrat je govoril, da bo to storil.

Teh dvajset besed je bilo dovolj, da nam pove, da Ernsta Tollerja ni več, da ni več pesnika človečnosti in pravice in da smo izgubili enega od najiskrenjših pobornikov lepote in resnice. Lepega pomladanskega majniškega dne, ko se je vse razcvetelo v novo življenje, je prestalo življenje enega najsubtilnejših lirikov današnjosti, ki se je ves iskreno postavil na stran tistih, ki se bore za lepše in radostnejše življenje na zemlji, ali kakor to on v neki svoji pesmi pravi: »Mi se ne borimo za nebo, mi se borimo za ta svet, za človeka!«

Po samomoru nesrečnega Sergija Jese-nina je samomorilna vrstica zadržala vrat tudi Ernstu Tollerju. Kdo je tega kriv? Eno je vsekakor jasno: pretežak in presurov je naš čas za občutljive duše, čas, v katerem je človek samo številka in figura na šahovski deski življenja, ko je morala vržena v areno politične demagogije in šarlatanstva in ko poštenost za mnoge predstavlja zasmehovani balast. In baš zato se bosta takoj po smrti Ernsta Tollerja pojavili kakor dve hijeni dve hinavščini: eni ga bodo objokovali iz vpljudnosti in z občutkom dolžnosti, drugi ga pa bodo poskušali tudi mrtvega še hlatiti, češ da je bil malomeščanski slabič, bolen egocentrist, prena-

pet individualist, živčna razvalina itd. In vse to, — žal — v imenu tiste velike ideje, za katero se je Toller vse življenje boril in potegoval. Da, tako bo! In to treba danes povedati in to tem bolje, ker se je cela leta vztrajno pljuvalo po Ernstu Tollerju, tako s skrajne desnice, kakor s skrajne leve, do njegove tragične smrti. Za tiste na skrajni desnici je bil Toller agent boljše vizma, — akoravno ni bil član komunistične, temveč neodvisne socialistične stranke v Nemčiji — rdeča krvoločna bestija, on, ki so ga vlačili po pruskih ječah, ki je prosil za usodo lastovk v celicah ječe. A »levi« so ga večno napadali in zasmehovali kot malomeščanskega individualista, domišljavega subjektivista, včasih tudi kot izdajalca. Če bi še dalje živel, kdo ve, kaj vse bi si še izmislili ti novodobni skolastiki, ki jim razen njih samih ni nikdo dovolj borben in na pravi liniji, samo da umažejo ime takega človeka in sodruga, kakor je bil Ernst Toller. Toller se je čutil vedno bolj osamljenega. In tako je v njem rastle tragika, ki je našla svoj končni in obupen konec dne 22. maja 1939.

Življenje Ernsta Tollerja ni bilo rožnato. Bilo je polno trpljenja in razočaranja, kar ga je naposled spravilo v grob. Toller se namreč ni mogel navaditi današnjemu svinjskemu času, v katerem moramo živeti in v katerem ni človeka in njegovega dostojanstva. Zakaj je omahnila glava pesnika »Knjige lastovk«? Ni je zlomila vojna, ne zadušena revolucija Bavarske, ne progoni, ne pruske ječe. Ni je zlomilo izgnanstvo, saj je itak lep kos svojega življenja prebil takorekoč na potovanju po zemeljski obli. Taka misel je zelo dvomljiva, akoravno je tudi to del težine pod katero je klonil Ernst Toller. No, bolj kot težina samega izgnanstva, je Tollerja vsekakor ubilo nerazumevanje v lastnih vrstah. Ni strojna puška vedno tisto sredstvo, ki lahko nepoučenega človeka odpravi na drugi svet... Če čitamo njegove drame, njegova pisma, članke in eseje, povsod diha iz njih njego-

va bol in njegov odpor zoper fanatično sektantstvo, zoper razdor v pokretu, kateremu je pripadal, zoper teptanje človeške osebnosti. In baš te komponente ne smemo pustiti iz vidika, če hočemo prodreti v lirično dušo Ernsta Tollerja, globoko po svoji miselnosti in subjektivni občutljivosti. Človek, ki je tako globoko in intenzivno doživel svetovno vojsko, bavarsko revolucijo in njen zlom, ki je tako globoko doživel progone in vsa dolgoletna ponižanja, naj bi klonil pod težino izgnanstva? Ne! Tu so bili vsekakor globlji in složnejši motivi, radi katerih se je Toller ubil, kakor pa izgon, sežiganje njegovih knjig na grmadi, izguba državljanstva. Te motive je mogoče doznati v njem, v njegovih delih, v katerih je razkril vso svojo notranjost in srce. Vzemimo samo v roke njegovo dramo: »Hopla, mi živimo!« In zamislite se samo malo, zakaj se tam glavna oseba te drame, Karl Thomas ubije na način, kakor se je zdaj Ernst Toller? In vse vam bo jasno: Karla Thomasa ne ubije težina življenja, ne progoni nasprotnika, ampak n e r a z u m e v a n j e lastnih sodrugov!...

Tistemu, ki ne pozna Tollerja, njegovih del in njegovega naziranja, se bo na prvi pogled vse to zdelo nekaka pretežka in premela obtožba tiste sredine, v kateri se je oblikovala osebnost Ernsta Tollerja. Ali kdor dobro pozna Tollerjeva dela in tisto duhovno občutljivost ter človečnost, katero dihajo ta dela, bo lahko razumel, da drugače pač ni moglo biti. Ernst Toller ni bil duhovno uniformiran levičar, človek linije in kasarniške strankarske discipline z vedno pripravljeno dozo službenega optimizma ter globokega prezira vseh tistih, ki nimajo »prave linije«. Njegova duša je bila preveč odlična, da bi prenesla nekaj takega. In baš radi tega so pljuvali po njem tako fašisti kakor »levi«, dasiravno je bil Toller revolucionarni socialist. Težko je vplival nanj zlom demokratične republike v Nemčiji, potem v Avstriji, okrvavljena Španija, nešteti procesi in streljanja v Moskvi, okrvavljena Kitajska, Abesinija, Čehoslovaška, itd. Vse sami porazi in porazi, vse sama razočaranja. Pod težino vsega tega je Toller omahnil. Ni bil to trenutek slabosti, ampak tiho spoznanje položaja, kateremu ni

videl izhoda. In to je delovalo nanj tem bolj, ker je bil Toller v svojem bistvu neomejena in nezavarovana krhka duša.

Marsikaj se je zgodilo med 1. decembrom 1893, ko se je v Samočinu pri Poznanju rodil židovskemu trgovcu Maksu Tollerju in njegovi ženi Idi, rojeni Kohn, sinko Ernst z velikimi, temnimi očmi, in 22. majem 1939, ko je v sobi ogromnega Newyorka bilo najdeno obešeno telo slavnega nemškega književnika, pesnika in publicista Ernsta Tollerja. O vsem tem, kar se je dogajalo v teh 46 letih, govore Tollerjeve knjige, pesmi in eseji, akoravno je vsebina njegovih dram iz življenja proletariata in vseh tistih, ki se bore za človečnost. (Toller je napisal štiri zbirke pesmi: »Jutranji svet«, »Pobratimstvo«, »Knjiga o lastovkah« in »Pesmi jetnika«, avtobiografski roman »Ena mladost v Nemčiji«, rotopis Moskva-Newyork-Madrid). Te so prevedene tudi v srbohrvaščino, nekatere v slovenščino. V Londonu so izšla njegova »Pisma iz ječe«. Od dram so posebno znane: »Hinkemann«, »Hopla, mi živimo«, »Preobraženje«, »Rušilci strojev«, »Množica-Človek«, »Ogenj iz kotlov« ter »Slepa boginja«. Svoje spomine iz ječe in političnega izgnanstva je opisal v knjigi »Pravica«, a knjiga »Prerez« ima vrsto esejev in člankov o književnih in kulturnih problemih današnjosti.

Njegovo stališče napram sodobnim dogodkom poznamo ne samo iz njegovih knjig, ampak tudi iz njegovih govorov na kongresih Pen-kluba v Budimpešti in v Dubrovniku. In tragika Tollerjeva ni samo v njegovem življenju in smrti, ampak tudi v tem, ker ga bodo zdaj, kakor sem že omenil, mnogi lažnjivo objokovali. In to baš tisti, proti katerim se je boril. Skrunili ga pa bodo in njegov spomin zopet baš tisti, katere je v resnici ljubil in za katere se je boril.

Zakaj na tak tragičen način končujejo sodobni socialni pesniki, najiskrenejši ljudje našega časa? To je problem, nad katerim se je treba zamisliti. Aleksander Blok, Sergej Jesenin, Vladimir Majakovski, Oskar Kanehl — sedaj pa še Ernst Toller... Vsi ti so prišli v gibanje, aktivno v njem sodelovali — in se ubili! Blok in Majakovski sta se ustrelila, Kanehl se je strmoglavil s tretjega nadstropja na tlak neke berlinske

ulice, a Jesenin in Toller sta se obesila... Leži mar krivda za njihovo tragiko v njih samih? Tragedija Ernsta Tollerja bi morala biti poslednji memento, da ni dovolj samo boj za kruh in za gospodarsko in politično osvoboditev, ampak da gre tudi za človeka in za njegovo do sedaj od vsch teptano dostojanstvo.

Razumemo Tollerja kot človeka, popolnoma ga razumemo. Vsaj mi, ki smo ga toliko ljubili in katerim je bil vedno velik in nedosegljiv ideal! Grozne so morale biti tiste ure, v katerih se je odločil na tako težko reč — na samomor! Mislil je, da je sam in da je že vsega dovolj! Samo v tem se je

zmotil. Ni bil sam! Mnogo oči se je zasolilo, ko smo zvedeli, da je človek Ernst Toller mrtev! Ali v naših srcih bo živel še dalje, naš sodrug, pesnik človečnosti, pravice in resnice, prijatelj naš do poslednjega diha!

Človek Ernst Toller je mrtev!

Pesnik človečnosti in borec za socialne pravice, Ernst Toller, živi v nas dalje!

Čeprav je trpel zapuščen, Ernst Toller, vendar ni bil zapuščen. Samo tega se vedno ni zavedal in ni vedel — in v tem je njegova tragika.

In naša, ki smo ga izgubili!

Najmarljivejši zaupniki Cankarjeve družbe

Naša Cankarjeva družba sloni v glavnem na zaupnikih, ki od osebe do osebe opozarjajo ljudi na njene lepe knjige, jih pridobivajo za čla-

ne in jim dostavljajo knjige. Vsem tem številnim zaupnikom širom naše zemlje izrekamo najtoplejšo zahvalo in priznanje.

Bahun Andrej,
železničar v pokoju in star
borec za železničarske in
delav. pravice v Mariboru

Bajd Karl,
naš najmarljivejši zaupnik
v Kranju

Božič Alojz,
trgovec in agilen član naše
kulturne organizacije v
Celju

Gabriel Franc,
uradnik OUZD in požrtvovalen naš funkcionar v Ptuju

Hribernik Ivan,
rudar in agilen član naših organizacij v Žerjavu — Črni

Korinšek Tine,
občinski tajnik in neumoren kulturni delavec v Trbovljah

Tiste, ki so nabrali največ članov, smo zaprosili, naj nam pošljejo slike. Od vseh jih nismo dobili. Zato moremo seveda objaviti samo slike zaupnikov, ki so ustregli tej naši želji.

V naslednjem navajamo po abecednem redu imena najboljših delavcev za Cankarjevo družbo.

Bahun Andrej, železničar v pokoju v Mariboru je pridobil 160 naročnikov.

Bajd Karl, zadružni funkcionar v Kranju je nabral 110 članov.

Božič Alojz, trgovec v Celju je nabral 120 članov.

Gabrijel Franc, uradnik OUZD v Ptuju je zbral 100 članov.

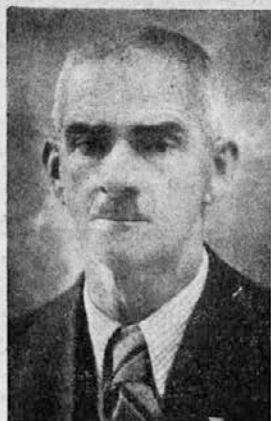
Kosmos Joško,
zadružnik in vnet kulturni delavec v Hrastniku

Noč Anton,
kovinar in vztrajen delavec na polju naše kulture na Javorniku

Selan Micka,
uradnica Strokovne komisije in neutrudljiva volonterka v naših delavskih društvih

Ule Anton,
upokojen rudar in agilen
funkcionar delavskih orga-
nizacij v Zagorju

Vuk Viktor,
predilničar in vodilni funk-
cionar vseh delavskih or-
ganizacij v Litiji

Zupanc Ivan II.,
rudar, strokovni, združni
in kulturni del. zaupnik v
Grizah pri Celju

Hribernik Ivan, rudar v Žerjavu pri Črni 115.

Janko Fric, delavec iz Ruš 59.

Jurca Franc, uradnik OUZD v Ljubljani 71.

Koren Rudi iz Šoštanja 61.

Korimšek Tine, tajnik občine v Trbovljah 127.

Kosmos Joško, združni funkcionar v Hrastniku 140.

Krištof Rezka, knjižničarka v Mariboru 230.

Mrzlikar Franc, kovinar pri »Saturnusu« v Mostah 50.

Noč Anton, kovinar pri KID na Javorniku 100.

Pečar Maks, mizar iz Črnuč pri Ljubljani 60.

Podružnica kovinarjev (SMRJ) v Celju 125.

Selan Mica, uradnica Strokovne komisije v Ljubljani 106.

Stražišar Viktor, kovinar na Jesenicah 100.

Ule Anton, upokojen rudar v Zagorju 110.

Vuk Viktor, predilničar v Litiji 125 in

Zupanc Ivan II., rudar v Grizah pri Celju 120 članov.

Naj bodo ti sodrugi vzgled vsem drugim in naj bi se letos omrežje naših zaupnikov še bolj razširilo, da bi prišle Cankarjeve knjige čim bolj med ljudstvo.

KAKOR V STARIH DOBRIH ČASIH tako se posveča tudi dandanes domači hišni zabavi vedno večja pozornost. Veliki in mali, stari in mladi, nočejo več samo poslušati, temveč želi vsakdo tudi sodelovati pri glasbi, kajti naj si bo že kakršnakoli prireditev, to je hišne zabave, ali izlet — ni si mogoče istih zamisliti brez lastnega sodelovanja pri glasbi. Pri tem pa vsak občuduje in zavida onim ljudem, ki znajo igrati na kakršnemkoli glasbilu. Tudi Vi se zamožete naučiti igrati na vsakem glasbilu brez učitelja, ako se obrnete na svetovnoznano tvornico glasbenih instrumentov Meinel & Herold, ki daje svojim strankam brezplačen, tudi otroku razumljiv pouk v igranju. Pri tem pa morate imeti seveda dobra glasbila s čistim in polnim zvokom. Ista dobite res poceni pri tvornici glasbenih instrumentov Meinel & Herold, jugoslovanska prodajna centrala Maribor št. 282. ker jih ta pošila naravnost s tvorniškega skladišča. Zahtevajte še danes brezplačen lepo ilustriran cenik!

Delovna prava v obletnem zakonu

Vidovdanska ustava je predvidela, da se mora v naši državi izvesti enotna delavska zaščitna zakonodaja. V izvrševanju te odredbe je izšel leta 1931 obrtni zakon, ki predvideva v svojem drugem delu važne predpise v službenem razmerju delodajalcev in delavcev in to enotno za vso državo.

V kratkem izvlečku objavimo glavne predpise:

Za katere delavce velja obrtni zakon?

Obrtni zakon velja za vse pomožno osebje brez razlike starosti in spola, torej tudi za vajence, navadne delavce in profesioniste, kakor tudi za trgovsko osebje, z izjemo višjih nameščencev: prokuristov in pooblaščenecv. Pogoj je, da se pomožno osebje bavi z dotičnim delom kot glavnim poklicem.

Pod določbo obrtnega zakona ne spadajo hišni posli, poljski delavci, dalje je izvzeto rudarstvo, državni monopoli, pomorska plovba, železniška podjetja, izvzemši male in industrijske železnice, domača obrt, advokati, notarji, arhitekti, inženjerji, zdravniki, zobotelniki, porodnišnice, lekarne, bolnice, izdajanje periodičnega časopisja, vojaški zavodi in delavnice.

Vendar predvideva § 433, da se odredbe obrtnega zakona uporabljajo tudi za osebje, ki je zaposleno pri zemljedelskih pridobitnih poslih, rudarstvu, pomorski plovbi, zračnem prometu, železniških podjetjih, v zasebnih šolah, cirkusih, pri odvetnikih, notarjih, inženjerjih, zdravnikih, zobotelnikih, bolnicah in lekarnah. Enako veljajo predpisi obrtnega zakona tudi za uslužbenca zadrug, raznih društev, nameščence gospodarskih in stanovskih zbornic.

Kaj odreja obrtni zakon glede službenega razmerja?

Službeni odnošaji se urejajo s službenimi pogodbami, ki mora dogovarjati obstoječi zakonodaji. Le za pomožno osebje pri javnih ustanovah velja obrtni zakon le tedaj, če sloni službeno razmerje na posebni pogodbi in ne na pragmatiki dotične javnopravne ustanove.

Poleg tega predvideva urejanje službenih razmer tudi s kolektivno pogodbo. V tem primeru velja individualna pogodba le, ako je boljša od kolektivne.

Kaj predvideva obrtni zakon glede mezd?

V kolikor v pogodbi ni predvidena mezda, se mora izplačati krajevnim običajem in iz-

vršenemu delu primerna mezda. Mezda se mora izplačati najkasneje koncem vsakega koledarskega meseca, ako pa je dogovorjena urna plača, ali plača od komada, pa se moša izplačati že koncem tedna vsa odgovarjajoča mezda. Plača se mora izplačevati v dinarski vrednosti. Mezda ne sme biti v nobenem primeru manjša od z banovo uredbo predpisana minimalna mezda.

Ali je dovoljeno dajanje blaga, živil, alkohola na up?

Obrtni zakon prepoveduje dajanje blaga na kredit, kakor tudi, da bi delodajalec primoral delavca, da kupuje blago v njegovi trgovini. Dovoljeno je dajati delavstvu življenjske potrebščine in hrano, stanovanje, kurjavo, razsvetlavo ali zemljišče, vendar za povprečno lastno ceno brez dobička. Prepovedano je dajati na račun plače alkoholne pijače ter se plača ne sme izplačevati v lokalih, kjer se toči alkoholne pijače. Te omejitve ne veljajo samo za lastnika obrata, marveč tudi za njegove rodbinske člane ter nadzorno osebje.

Delodajalec ne more iztožiti in tudi ne iztirjati od delavstva, enako ne sme odtegniti od plače zneskov za blago, ki bi ga delavcu vsilil ali dal na up preko gornjih določb.

Kaj predvideva obrtni zakon za delavca, ki je brez lastne krivde zadržan od dela?

1. Ako je v službi že najmanj 14 dni in je zadržan od dela radi bolezni ali nezgode, ki jo ni zakrivil namenoma ali z veliko malomarnostjo, mu mora delodajalec izplačati za prvi teden zadržanosti od dela celo mezdo brez vsakega odbitka. Poleg tega dobi seveda od Okrožnega urada pripadajočo hranarino. Le za delavstvo, ki je zavarovano pri Bratovskih skladnicah, velja § 1154-b obč. drž. zak., po katerem zamore delodajalec odtegniti od mezde hranarino.

2. Enako ima delavec pravico do nezmanjšane mezde za razmeroma kratek čas, a največ za en teden, ako je bil zadržan od dela brez lastne krivde radi drugih važnih razlogov, ki se tičejo njegove osebe. (Na pr.: pričevanje pri sodišču, naglo in težje obolenje ali nezgoda v družini ali porod, poleg tega smrt žene, staršev, otrok, sorodnikov, ki žive z njim v skupnem gospodinjstvu, pogreb, selitev, poziv k uradom in oblastem itd.). Pogoj za izplačilo pripadajoče mezde je, da mora zadržek od službe takoj javiti delodajalcu in na njegovo zahtevo predložiti tozadevno potrdilo.

Kdaj še lahko zahteva delavec mezdo, čeprav ne dela?

Delavec lahko zahteva mezdo tudi za čas, ko je prišel na delo, pa istega ni mogel izvršiti po krivdi delodajalca. (Na pr.: zmanjka pogonskih sredstev, surovin, pokvarijo se stroji, pomanjkanje orodja, pomanjkanje naročil itd.). Pod to določbo spadajo tudi brezplačni dopusti, ako delavec ni na tak brezplačen dopust izrecno pristal ter kasneje zopet nastopil delo. V teh primerih ni časovno omejeno, za koliko časa sme zahtevati mezdo in jo torej lahko zahteva za ves čas, dokler je bil po krivdi delodajalca zadržan od dela odnosno, dokler je službeno razmerje trajalo. Te obveze se delodajalec lahko reši le, ako dokaže, da ni njegova krivda, marveč višja sila ali pa da službo pravočasno odpove.

Od pripadajoče mezde pa sme delodajalec odtegniti oni znesek, ki si ga je delavec v tem času prihranil ali ga kje drugje zaslужil.

Kakšne pravice ima delavec, ki živi v hišni skupnosti z delodajalcem?

Delavec, ki ni bil sprejet samo za gotovo prehodno delo, pa tudi ta, ako je delal že en mesec, ostali delavci pa že po 14 dneh, imajo v slučaju bolezni pravico poleg plače tudi še na hrano, zdravljenje in zdravila za 14 dni, če pa so bili v službi že 6 mesecev, za največ 4 tedne. Delavec, ki je zavarovan pri OUZD seveda ne more zahtevati od delodajalca zdravljenja in zdravil, ker mu jih da OUZD.

Kakšne so pravice delavca, ki gre na orožne vaje?

Delavec, ki je vsaj eno leto neprekinjeno delal pri istem delodajalcu, ima za čas orožnih vaj, a največ za 4 tedne, pravico do celotnih prejemkov, ako ne prejema od države odgovarjajoče odškodnine. Ves ta čas traja službeno razmerje. Ako pa gre delavec v kadrovsko službo, mu služba avtomatično prestane.

Ker ne prejemajo podoficirji, kaplarji in redovi na orožnih vajah nikake odškodnine od države, ne sme delodajalec ničesar odtegniti od plače.

Kdaj delavec nima pravice do mezde po § 219, 220 in 221 o. z.?

Čeprav predvideva obrtni zakon točne roke glede delavčeve pravice na mezdo, vendar se delodajalec tej obvezi lahko v celoti ali delno izogne s tem, da delavcu odpove službo ali ako je nastopil kak slučaj, ki da delodajalcu pravico, da delavca takoj odpusti. Isto velja v primeru, da je delavec službo odpovedal in šele zadnje dni zbolel, odnosno šel k vojakom. V tem slučaju mu pripada mezda le do poteka od-

povednega roka. Ako pa izstopi delavec iz službe iz važnega razloga (§ 238) obdrži pravico do plače za prvi teden bolezni odnosno za orožno vajo.

Kakšni so odpovedni roki?

Obrtni zakon predvideva za delavca sledeče možnosti:

1. Služba se sklene za gotovo časovno odrejeno dobo. Ko ta čas preteče, delavec izstopi brez odpovednega roka.

2. Služba se sklene na poizkušno ali samo za prehodno potrebo. Tekom prvega meseca preneha služba brez odpovedi, po enem mesecu pa je obvezna 14-dnevna odpoved.

3. Dogovori se lahko tudi daljši odpovedni rok, ki pa ne sme biti daljši od 6 mesecev in ne krajši od 14 dni.

4. Službo se lahko sklene dosmrtno ali za dalj kot 5 let. Ta pogodba je za delodajalca obvezna, delavec pa lahko po preteku 5 let odpove na 6 mesecev.

5. Noseči ženi se ne sme odpovedati 6 tednov pred ali 6 tednov po porodu ter ne more prenehati službeno razmerje pred potekom 6 tednov po porodu. Ako ženi v tem času odpove, ji teče za odpovedni rok mezda in ji prestane služba šele šesti teden po porodu.

6. Služba se sklene za gotovo delo — zgradbo itd. in prestane avtomatično, ko je delo izvršeno.

Za nameščenca pa veljajo:

1. Dogovor za določeno časovno dobo, po preteku katere služba avtomatično prestane.

2. Služba na poizkušnjo za največ en mesec. V tem času se lahko prekine brez vsakega odpovednega roka.

3. Odpovedni rok se dogovori in sme znašati največ 6 mesecev ter se mora končati koncem koledarskega meseca.

4. Odpovedni roki po obrtnem zakonu:

- a) 6-tedenski, ki se mora končati koncem kvartala,
- b) po 5 letih 3-mesečni,
- c) po 15 letih 4-mesečni,
- d) po 25 letih 5-mesečni.

5. Ako je službeno razmerje dogovorjeno le za čas prehodne potrebe, se sme obojstransko odpovedati na en teden,

6. Ako delodajalec pristane na dosmrtno pogodbo, je ta zanj obvezna, nameščenec pa sme po preteku 5 let odpovedati na 6 mesecev.

Kakšne pravice imam med odpovednim rokom?

Ako živi delavec v skupnem gospodinjstvu z delodajalcem ali če je vsled izvrševanja dela oviran iskati si drugo službo, mu

mora dati delodajalec po odpovedi na njegovo zahtevo primeren čas za iskanje službe. Nameščencu mora dati v to svrhu na razpolago najmanj 8 ur tedensko.

Ali ima delavec in nameščenec pravico na dopust?

Obrtni zakon za delavca ne predvideva pravice na dopust. Edino zakon o zaščiti delavcev predvideva, da mora imeti delavec po 8 urah dela najmanj 1 uro, če pa dela na prostem in v vročini poleti pa najmanj 2 uri odmora. Delo ob nedeljah prepoveduje ter predvideva, da mora trajati nedeljski počitek najmanj 36 ur, ako pa sta dva praznika skupaj, najmanj 60 ur. Če se dela neprekinjeno, torej tudi ob nedeljah, mora imeti delavec vsako tretjo nedeljo prosto, poleg tega pa jim mora dati delodajalec najmanj toliko dni dopusta (zakon ne predvideva, da bi moral biti plačan), kolikor nedelj je med letom delal. Le hišni posli imajo po 2 letih službe pravico na en teden dopusta.

Delavec si zamore pridobiti plačan dopust le s kolektivno pogodbo.

Za nameščence pa je predviden dopust in sicer:

po 6 mesecih	10 dni,
po 5 letih	14 dni,
po 10 letih	21 dni,
po 15 letih	28 dni,
po 25 letih	35 dni.

V tem času ima pravico do plače in ako ima zgovorjeno tudi hrano, dobi tudi odškodnino za hrano.

Kdaj prestane služba brez odpovedi?

Obrtni zakon predvideva v § 238, da prestane delavcu služba brez odpovedi — t. j., da lahko delavec takoj izstopi — v sledečih primerih:

1. če postane delavec za službo nesposoben ali jo ne more vršiti dalje brez škode za svoje zdravje ali nramnost,

2. ako mu delodajalec zaslužek zmanjšuje ali zadržuje,

3. če službodajalec ne izpolnjuje predpisov glede zaščite življenja, zdravja ali morale delavca ali ga skuša zavesti na protizakonita ali nenravna dejanja,

4. ako zagreši delodajalec, njegov zastopnik ali član njegove rodbine proti delavcu žaljenje nramnosti ali znatno žaljenje časti ali ga noče zaščititi pred takim postopanjem,

5. ako ne daje delavcu, ki je plačan od kosa, dovolj dela,

6. ako mora iti delavec v kadrovsko službo.

Te pravice se sme delavec poslužiti v roku 7 dni, od kar je nastal eden gornjih razlogov (izvz. pregreške proti nramnosti), ter ima pravico zahtevati odškodnino za odpovedni rok.

Delodajalec pa sme odpustiti delavca brez odpovednega roka:

1. ako je pri nastopu službe predložil ponarejena spričevala,

2. če je v službi nezvest,

3. ako brez odobrenja zapusti službo,

4. če kljub opominu nepazljivo ravna z ognjem ali drugimi nevarnimi predmeti,

5. če je izdal poslovno tajnost podjetja,

6. če je delodajalca, njegovega zastopnika ali člana rodbine znatno žalil, ga dejansko napadel ali težje poškodoval kakega sodelavca v podjetju,

7. če navaja domačine ali ostale delavce na neposlušnost, k nemoralnim ali protizakonitim dejanjem,

8. če namenoma poškoduje delodajalčeve predmete,

9. če izostane vsled bolezni ali nezgode dalj kot 4 tedne od dela,

10. če je po svoji krivdi zbolel za nalezljivo boleznijo, ki je dokazana z zdravniškim spričevalom,

11. če kljub ponovnemu opominu med delom pijančuje,

12. če je kaznovan od sodišča ali upravne oblasti na kazen daljšo od 14 dni.

Delodajalec se mora te pravice poslužiti tekom sedmih dni.

Kakšne posledice ima neupravičeno predčasno prekinjenje službenega razmerja?

Ako delavec izstopi iz službe brez tehtnega razloga, ne držeč se odpovednega roka, lahko zahteva delodajalec od njega ponovni nastop službe odnosno povrnitev nastale škode.

Če pa zakrivi prekinitev službe brez odpovedi delodajalec, tedaj mora delavcu plačati mezdo do poteka odpovednega roka, a največ za 3 mesece. Če pa je imel delavec pogojeno daljšo odpoved, se sme za čas daljše odpovedi odtegniti oni znesek, ki si ga je delavec z drugim delom zaslužil odnosno prihranil.

Odškodnine iz tega naslova pa zastarajo že v 6. mesecih od dne, ko je nastopil odpust in se mora torej pred potekom 6 mesecev vložiti tožba.

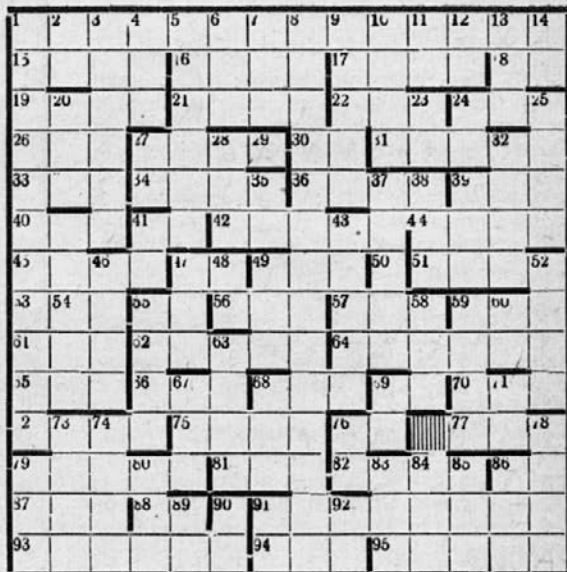
ZA BISTRE GLAVE

Križanka št. 1

Prva vrsta zgoraj vodoravno in 8. vrsta navpično pove naslov najmočnejšega mednarodnega združenja soc. delavstva.

Vodoravno: 1. ime tega medn. združenja; 15. gora na Koroškem; 16. svetopisemska oseba; 17. stvar, brez katere ne pride svetloba v hišo. 18. ploskovna mera; 19. druga beseda za prižnico; 21. najboljša hrana; 22. domača beseda za talent; 24. konica; 26. to, kar ima vsak človek; 27. reka ali cigareta; 30. nemška beseda za on, 31. siromašen okraj na slov.-hrvatski meji; 33. isto kot 22; 34. nemška beseda za nor; 36. tuja beseda za plemo, rod; 39. nemški izraz za planino; 40. pogojni veznik; 41. skrajšana lastnoročno; 42. tuja beseda za čreslovino; 44. žival, ki brez vode ne more živeti; 45. pravo ime »večnega mesta«; 47. veznik; 49. skrajšan naziv telegrafije sov. unije; 50. a; 51. ohromel; 53. neumen; 55. veznik; 56. prve črke abecede; 57. angleški spolnik; 59. to, po čemer vlak vozi; 61. najvažnejše človekovo čutilo; 62. predhodniki Francozov; 64. italijansko mesto; 65. srž; 66. španski izraz za reko ali ime ljubljanskega buffeta; 68. koa; 69. glasova, ki ju daje osel pri riganju; 70. okrajšava za akademski športni klub; 72. reka, ki priteka v Vojvodino iz Madjarske; 75. kjer se melje žito; 76. osebni zaimek; 77. o čemer se že dve leti vsak dan govori v svetovni politiki; 79. simpatična barva; 81. eta; 82. zavesa na valjcih; 86. kazalni zaimek; 87. bog vetrov; 88. zemljepisna označba ali kljun ladje; 90. o; 91. domača beseda za turista; 93. človek, ki skrbi za zabavo in smeh v cirkusu; 94. os. zaimek v množini; 95. domača beseda za saue (fr.).

Navpično: 1. tisto, kar je potrebno delavstvu za uspešen boj; 2. reka v Sibiriji; 3. sloviti starorimski govornik; 4. latinski izraz za jezo; 5. drog, na katerega se pripenjajo jadra; 6. naplačilo; 7. severna žival ali udomačena tujka za srečko, žreb; 8. mednarodna zveza; 9. drobna toča ali babje pšeno; 10. kvalificiran delavec v tekstilni industriji; 11. veznik; 12. primorski izraz; 13. osebni zaimek, množina, 2. sklon; 14. ploskovna mera; 20. lastno žensko ime; 23. egiptčanska boginja; 24. isto kot 2.; 25.

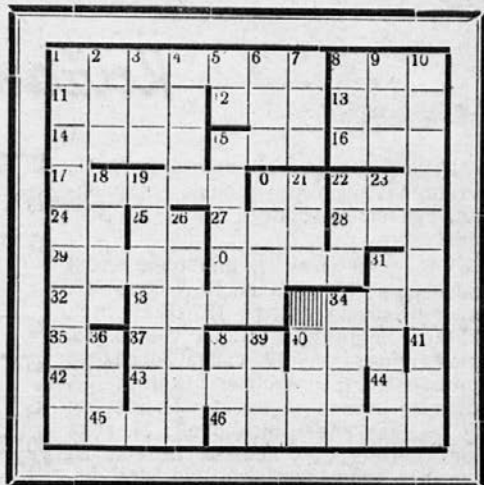
človeška lastnost, ki je včasih škodljiva; 27. it; 28. gotov glas; 29. r; 32. italijansko ime; 34. to, po čemer hodimo; 35. italijanski spolnik žensk. spola; 37. sorodnica; 38. moški priimek, (tajnik zveze rudarjev); 39. francoska beseda za zrak; 41. francoski spolnik žensk. spola; 43. hrv.-slovenska pokrajina izven mej Jugoslavije; 46. morska severna žival; 47. žensko ime; 48. predlog ali ponudba; 49. skrajšana označba tuberkuloze; 52. prehodna stopnja med dnevno svetlobo in temo; 54. barva; 55. razvedrilo za otroke in odrasle; 58. prva ženska na svetu; 59. angleška beseda za športno moštvo; 60. veznik; 63. dobrodušen izraz za prismojenca; 67. isto kakor 26. vodoravno; 68. največji morsk sesalec; 69. veznik; 71. glagol 2. sklon ali italijanska pritrdilnica; 73. tuja beseda za malika; 74. srbska beseda za vas; 76. franc. beseda za zlato; 78. potegavščina ali lažna vest; 78. krajša beseda za pregovor ali domača beseda za aforizem; 80. živalica, ki je skoro v vsakem bitju in stvari; 83. osebni zaimek; 84. klej ali brest; 85. osebni zaimek žensk. spola; 86. športna panoga ali pa domača beseda za apetit; 89. te; 90. osebni zaimek; 91. kratica za naslavljanje v poslovnih dopisih; 92. tega je vsak kvartopirec vesel.

Križanka št. 2

Prva vrsta navpično navzdol, zadnja vrsta spodaj vodoravno in zadnja vrsta navpično navzdol dajo Marxovo geslo, ki bi bilo dobro, da bi se že uresničilo.

Vodoravno: 1. za kar se vsi borimo in vselej zahtevamo; 8. naprava za regulacijo potoka ali reke; 11. žensko pokrivalo; 12. cilj športne igre; 13. angleški izraz za star; 14. nadležen plevel; 15. kratica za bivšo slov. politično stranko; 16. v nubijskem jeziku toliko kakor pokrajina in pride v mnogo krajevnih imenih v Nubiji in Sudanu; po domače tudi darilo; 17. znan slovenski priimek; 20. glina; 22. vzklik ali nemški izraz za sovo; 24. kemični znak za neko snov ali reka na Madjarskem ali nemški osebni zaimsek; 25. zemljepisni pojem; 27. žensko ime; 28. hranivo; 29. grška hetera, po kateri se imenuje tudi neka opera; 30. kar pokriva telo; 31. kemični znak za neko snov; 32. krasen predel v Julijskih Alpah; 33. koža iz morskega psa; 34. to ima vsaka soba, ki ni okrogla; 35. kratica za neko veroizpoved; 37. kratica za titulirani; 38. antično, po vrelcih asfalta slavno mesto ob Evfratu v Babiloniji; 40. neke vrste les, vol, ali madjarska vas ali močan; 41. e; 42. kemični znak ali češki kaj; 43. nasprotno od pismen (pa ne v pomenu analfabetstva); 44. najvišja karta; 45. pojem obsega; 46. drug izraz za države in pokrajine.

Navpično: 1. ljudje, ki tvorijo svoj razred v družbi pri vsakem narodu; 2. pripadnik velikega naroda; 3. oče; 4. sredstvo pri obvezovanju; 5. vas pri Ljubljani; 6. mera, klada, tuj izraz za carino, pa tudi neka

slovenska vas; 7. otok (pravo damsko ime) ob obali Schleswiga, tudi nemška beseda za ko; 8. dobro zdravilo za najrazličnejše primere; 9. žensko ime; 10. poziv iz Marxovega gesla; 15. ptica; 18. azijska dežela; 19. tolažnik vernikov; 20. tuj izraz za malika; 21. nasprotje resnici; 22. časovna mera in važna potrebščina civiliziranega človeka; 23. vzklik; 26. strupena afriška muha; 31. posoda za pijačo; 34. severo-ameriški polarni raziskovalec iz prejšnjega stoletja; 36. kovaško delo, ponekod tudi izraz pa podkev; 38. znana kratica; 39. dovoljenje (glagol).

ODKOD JE NAŠE SADJE?

Jabolka in hruške, kakor jih že dolgo poznamo in uživamo, ni bilo vedno v naših krajih. Marsikatera vrsta našega sadja ima prav čudno zgodovino za seboj. Predzgodovinski človek sploh ni poznal sadnega drevja. Človek je bil najprej lovec, potem nomad, nato poljedelec in šele za tem je začel gojiti sadna drevesa.

Zibelka in domovina sadjarstva je orient s svojim toplim podnebjem.

Iz orient so prenesli razne sadne vrste v Evropo.

Stari Grki so gojili jabolka, hruške, kutne, češnje in češplje. Marelico in breskev so šele kasneje prinesli iz orient. Grški zdravnik Hipokrates, ki je živel okrog l. 400. pred Kristusom, je izumil umetnost cepljenja.

Ko so stari Rimljani prodrli v jutranjo deželo, so našli razvito sadjarstvo posebno v Siriji. Njihov

vojskovodja Lucullus (64. l. pr. Kr.) je dal prenesti v Italijo marelico, breskev in češnjo. Italijo, ki je bila prej gozdnata dežela samo z divjimi drevesi, so v prvem stoletju pr. Kr. zasadili z raznovrstnim sadnim drevjem tako, da je bila en sam sadni vrt, kakor nam poroča Varro. — Umetnost cepljenja, ki so se je naučili pri Grkih, so močno izpopolnili

Namen tega poplemenitjenja je, da se razmnože razne kulture, ki se s sejanjem ne dajo tako množiti, da bi ohranile najboljšo sorto.

Po tem splošnem zgodovinskem pregledu naj podamo rodovnike posameznih vrst.

Jablana, ki rase divje kot lesnika, tudi v divjem stanju ni prvotno rastla v Evropi, temveč so jo kot

Izlet naših kolesarjev v Franciji

in jo prenesli preko Alp v Francijo, Španijo in naše kraje.

S propadom rimske civilizacije in zmago barbarstva je trpelo tudi sadjarstvo. Gojiti so ga začeli v srednjem veku spet samostani. Šele kasneje je sadjarstvo prišlo iz samostanskih rok tudi med navadne smrtnike.

Posebno je vzcvetelo sadjarstvo sredi 19. stoletja (pri nas še kasneje). Prednjačili so Francozi, ki so na prvem mestu še danes. Ti so dlo viška spopolnili umetnost poplemenitjenja posameznih sort in ustvarjanja novih potom cepljenja, ki se vrši na ta način, da se vejice drevesa, ki ga odlikujejo posebne vrline, cepijo na odrezano vejo drugega drevesa. Ta združitev doseže najboljši uspeh, če se cepijo sorodne vrste druga na drugo (jablana z jablano), redko pa uspe križanje različnih vrst (n. pr. hruške s kutno) ali različnih družin.

tako prinesli iz zapadne Azije v Malo Azijo, odkoder so jo Grki prenesli v svojo deželo in od njih so jo prevzeli Rimljani, ki so potom cepljenja vzgojili 600 sort jabolk!

Hruška tudi izvira iz zapadne Azije. Do današnje hruške je prišlo iz križanja orientalske hruške s srčkastimi listi in perzijske hruške, ki sta se potem križali z divjo drobnico, kakor jo poznamo mi še danes. Prvotna hruška je imela v sebi koščico in prav malo mesa. To vidimo še pri današnjih slabih sortah hrušk: če jo prerežemo, vidimo, da ima okrog jedra kot kamen trda zrna, ki so preostanek prvotne hruške. Čim plemenitejša je hruška, tem manj ima teh zrn in tem mehkejša in sočnejša je. Tudi hruška se da oplemenititi samo s cepljenjem. To se vidi iz tega, da zrasedo drevesa samo z manj vrednimi sadeži, ako se hruška samo zaseje.

Kutna izvira iz gozdov severne Perzije pri Kaspiškem morju. Od tam so jo prenesli na grške otoke in kasneje so jo Rimljani razširili po Evropi.

Nešplja ima prav tako svojo domovino v severni Perziji. V Italijo je prišla iz Makedonije po veliki vojni z Makedonci. Rimljani so jo prenesli na germanska tla, kjer je po-

diji, ženi rancoskega kralja Franca I. Ta kraljica se je mnogo ukvarjala s sadjarstvom in ima menda glavno zaslugo za vzgojitev te sorte.

Breskev in marelica sta doma v notranji Aziji, in sicer marelica v vzhodnem Turkestanu in južni Mandžuriji, breskev pa v srednji Kitajski.

Tudi oreh in kostanj sta na-

Naši delavci v Franciji

divjala, kar je nekatere nemške naravoslovce zavedlo v zmotu, da je njena domovina v Nemčiji.

Češnjo je prinesel rimski vojskovodja Lucullus iz mesta Kerasos ob južni obali Črnega morja. Že v 120 letih je prodrla ta češnja do Vel. Britanije.

Sliva in češplja sta otroka zmernega pasu, razširili pa sta se tudi daleč proti severu. Obe sta iz orienta, sliva od Kaspiškega morja, češplja pa s Kavkaza.

Rumeno mirabelo so odkrili Rimljani ob Pompejevih vojnih pohodih po zapadni Aziji. V srednji Evropi se je razvila šele v 16. stoletju.

Reineclaudé (renklod, ali kakor pri nas navadno pravijo ringló) je posebna vrsta, ki je dobila ime po Reine Claude, to je po kraljici Klav-

šla pot do naših krajev iz Azije preko Makedonije, Tesalije in Grčije.

Vinska trta ima svojo prvo domovino na Kavkazu, kjer divja trta posebno bujno uspeva. Gojitev vinske trte so Armenci prenesli v 4. tisočletju pr. Kr. v Babilonijo, Sirijo in Palestino. Feničani so seznanili z vinogradništvom Grke in ti Rimljane. Rimski cesar Probus (276—282) je dal zasaditi boljše trte tudi ob Renu in Moseli. Od tam se je razširilo vinogradništvo tudi v srednjo Nemčijo in Podonavje.

Rdečega grozdčja (ribezen) ne omenja noben staro-grški ali rimski pisatelj. Šele v srednjem veku se zasledi to grozdčje na samostanskih vrtovih in zato so ga dolgo imenovali uva di fratri, to je grozd bratov.

† IVAN VUK

Ob zaključku koledarja nas je zadela žalostna vest, da je umrl Ivan Vuk, v 58. letu starosti. Književnik Ivan Vuk je bil več let predsednik Cankarjeve družbe. Cankarjeva družba je pred leti izdala zbirko njegovih socialnih novel »Zlato tele«, prevod Zoščenka »Tako se Rusija smeje« i. dr. Tudi za ta koledar je že težko bolan napisal zadnjo svojo črtico in prevedel Ivanuševo razpravo o Ernstu Tollerju. Zaradi tehničnih ovir mu moremo v tem koledarju napisati samo nekaj vrstic. Prihodnje leto pa izdamo najbrže knjigo iz njegove še neobjavljene literarne zapuščine.

Večna mu slava!

KROŠNJARJI IN TRGOVCI

Če človek nekritično posluša ali bere večne pritožbe trgovcev nad krošnjarji, mora verjeti, da je to zelo škodljiva, nesolidna vrsta ljudi, ki se je ločila od »poštene« trgovine, da ji na umazan način konkurira. Resnica je pa ta da je bilo krošnjarstvo pred stalno naseljenimi trgovci in da so torej trgovci nastali iz krošnjarjev. V zelo starih knjigah beremo, da so že v srednjem veku potovali po raznih deželah krošnjarji, preden so obstojali trgi in mesta s stalnimi trgovinami. S seboj so nosili in prodajali sukanec, igle, pasove, denarnice, razno drobnarijo, maže, začimbe, vsakovrstno špece-rijsko blago, zdravila, lepotilna sredstva, razne izdelke iz lesa, stekla, železa itd. Obhodili so vse vasi, gradove in kmetije. Nekateri so svojo krošnjo prenašali tudi z osli, konji ali jo prevažali na vozovih, posebno razna živila, postne jedi, prekajene in posušene ribe, sadje, vino, oglje i. dr. Za nameček so prinašali ljudem tudi razne vesti in novice iz raznih krajev sveta. Krošnjar je bil tako živ časopis srednjega veka. Zato je bil tudi duhovni vpliv krošnjarjev zelo velik. Razširjevalci vsakega večjega idejnega gibanja so bili skozi mnoga stoletja ravno krošnjarji. Tudi v dobi protestantizma in reformacije so igrali krošnjarji zelo važ- no vlogo.

Tuj krošnjar je vedno poiskal in obiskal kupca na njegovem domu, domača izmenjava raznega blaga se je pa opravljala na sejmi, ob raznih cerkvenih slavnostih, sodnijskih dnevih itd. Te priložnosti je seveda izkoristil tudi tuj krošnjar, ker je lahko na enem prostoru mnogo več prodal v kratkem času, kakor če bi s svojo krošnjo romal po deželi. Premožnejši so se sčasoma ločili od krošnjarjev. Nič več niso hodili po hišah, naselili so se v kakem dobrem kraju, si nabavili večje zaloge in obiskovali samo še sejme. To so bili sejmarji. Ko pa so se razvijala mesta, so ti sejmarji postali stalni trgovci s svojimi trgovskimi lokali. Tako postane trgovina stalno nastanjena in ti novo pečeni trgovci zavzamejo takoj sovražno stališče proti krošnjarjem in zahtevajo zase razne prednosti pred njimi, včasih celo kar monopolne predprave.

Tuji krošnjar, ta najstarejši trgovec, je sedaj potisnjen ob steno in njegovo delovanje se omeji na specialne predmete, ki jih stalno naseljeni trgovci še niso monopolizirali zase, in še s temi hodijo večji del samo po deželi, ker v mestih opre- zujejo za njimi stalni trgovci. Ponekod so ti trgovci popolnoma izpodrinili krošnjarje. Povsod pa so ostali sejmi in sejem je še vedno odprt krošnjarju.

Venceslav Breznik

TRGOVINA Z ŽELEZNINO

LJUBLJANA — Stritarjeva ulica 7

Se priporoča cenj. čitateljem za nakup potrebnega blaga, spadajočega v mojo stroko. — Cene zelo solidne.

Lepa tiskovina

LJUDSKA TISKARNA

Maribor, Sodna 20 - Telefon int. 20-92

Dobro in solidno oblečena družina pomeni zadovoljstvo!

Kar potrebujete za obleko, perilo in opremo
Vašega doma kupite najcenejše:

Manufaktura Novak

LJUBLJANA, Kongresni trg 15 (pri nunski cerkvi)

Za svoj dober denar zahteva gospodinja tudi dobro blago!

Od peka želite pecivo, ki je visoko, lepo, svetlo in okusno, rahlo ter dobro prebavljivo. Dolžnost prodajalca pa je, da dobavlja peku p imerno moko. Pšenična moka znamke „**Biser Banata**“ in „**Česterek**“ je kvalitetno vedno na višku. Je v vsakem pogledu izdatna in vedno enako dobra. Dobaviti jo zamore vsak čas in po najnižjih cenah.

Veletrgovina moke, žita in poljskih pridelkov

A. VOLK, Ljubljana, Resljeva c. 24

DEPA

PARNA PEKARNA
IN SLAŠČIČARNA

Josip Črnigoj & Ko.

Ljubljana, Postojnska 11
Telefon interurban 31-37

dobavlja kruh vseh
vrst. pecivo, slaščiče,
kekse in biskvite

Posebnost:
Pristno tržaško in
koprsko pecivo

E. Jeras in drug

Ljubljana, Tyrševa c. 33

veležganjarna, tovarna
likerjev in ruma, izdelovanje
brezalkoholnih pijač nudi vse vrste domačega
žganja, fine likerje po nizkih cenah,
pristni malinovec, želodčni
zdravilni liker znamke
"SULIČAR"

„ASTRA“ TOVARNA KISA

E JERAS IN DRUG
izdeluje namizni jedilni in vinski
kis najboljše kakovosti. Moderne
in higijenične naprave

KLIŠEJE

V
CINK
BAKER
ELEKTRON
MEDENINO
FOTO-LITO

IZVRŠUJE

JUGOGRAFIKA

LJUBLJANA
SV. PETRA NASIP 23
TELEF. 24-95

MESARIJA IVAN KRUSIČ

Ljubljana, Šiška
Moste: Prešernova ulica 8
Ljubljana Vil.: Knezova 37
Tel. fon 34-91

*Vedno prvovrstno volovsko, telečje in
svinjsko meso, čista domača svinjska
mast in osi mesni izdelki po najnižjih
cenah — Se priporočam za obisk*

Konzumno društvo za Mežiško dolino

r. z. z. o. z. v Prevaljah

Poštni predal št. 3
Telefon interurban št. 5

Poštni ček. račun 12.048
Brzovjav: Kodes Prevalje

Osrednja pisarna in centralno skladišče v Prevaljah

Podružnice:

Prevalje, Leše, Mežica, Črna I, Črna II, Sv. Helena, Guštanj, Muta, pekarna v Prevaljah ter 7 lastnih združnih domov

Zadruga nudi svojim članom vedno sveže blago po najnižjih cenah. Hranilne vloge sprejema centrala v Prevaljah in njene podružnice ter jih obrestuje po najvišji obrestni meri. Vse nove hranilne vloge se na zahtevo vlagatelja takoj izplačajo. — Prodaja se le članom. Član društva postane lahko vsak. — Delež znaša samo **din 100-**

Delavci in delavke! Kupujte svoje življenske potrebščine le v svojih zadrugah!

V slogi je moč, v delu rešitev!

Najboljša glazbila pri največji

strokovni tvrdki v državi. Danes je ime Schneider pojem kvalitete, kjer kupujejo najboljši godbeniki. Tudi Vi boste najbolje in poceni kupili, ako zahtevate brezplačni **glavni katalog**

Kr. dvorskog dobavljača

F. Schneider

Zagreb, Nikolićeva 10

Dobavitelj prvih glasbenih zavodov in društev v Jugoslaviji

Mr. R. Sušnik

lekarna pri „ZLATEM JELENU“

Ljubljana

Marijin trg

Ustanovljena
pred l. 1619
Telefon 21-15

Poštno-hranilnični račun 10.522

PRODUKTIVNA ZADRUGA

LJUBLJANSKIH MIZARJEV

*prevzame vsakršna s'avbena
in pohištvena mizararska dela
ter jih izvršuje točno, s lidno
in po jako zmernih cenah*

Tovarna na Viču pri Ljubljani

Telefon 24-10 / Čekovni račun 13.997

Priporočamo tvrdko

M. TIČAR

trgovino s papirjem, pisarniškimi in šolskimi potrebščinami, blago te tvrdke je izvrstno in poceni

LJUBLJANA

Šelenburgova 1 / Telef. 29-31 / Sv. Petra c. 36

PREMOG, DRVA, KOKS

D. ČEBIN, LJUBLJANA

WOLFOVA 1 / TELEF. 20-56

F. HREHORIČ

LJUBLJANA, Tirševac 28

Tel. inter. 24-04

Manufaktura na debelo in drobno

Kranjske klobase

vsakovrstni mesni izdelki,
mesne specialitete, suho
meso la, suha slanina itd.

OSENAR JANEZ

LJUBLJANA

TOMŠIČEVA ULICA 3
TELEFON INTERURBAN ŠTEV. 24-30

„JOS“

Pazite na našo znamko!

=====
Jugosvila

d.z.o.z.

=====
Jugotekstil

d.z.o.z.

=====
**Marko
Rosner**

=====
MARIBOR

Ne pozabite!?

=====
da ima
vse električne in
plinske naprave za
*gospodinjstvo,
obet in
industrijo,*

najnoveše izvedbe,
stalno v veliki izbiri

Prodajalna mest. podjetij

MARIBOR, GLAVNI TRG 14
(ROTOVŽ) — TELEFON 25-23

ALIIMATE DAR ZA GLASBO?

Skoraj vsakdo ga ima, samo se tega niti sam ne zaveda. O tem pričajo najboljše neštevilne, tisoče na svetovnoznano tvornico glasbenih instrumentov MEINEL & HEROLD prihajajoče priznanice celo tudi že starejših ljudi, ki so se naučili igrati; potom njenih enostavnih poučnih pisem Knjižico "KAKO POSTANEM DOBER GODBENIK" daje tvrdka vsakomur popolnoma brezplačno.

Prodaja naravnost iz tovarne odn. tvor. skladišča, zato izredno poceni kakor: violine od din 65,-, gitare od din 128,-, tamburice od din 60,-, harmonike od din 59,-, mandoline od din 90,- itd.

Popolna garancija za vsako glasbilo, katero prejmete 8 dni na ogled.

Brezplačno prejmete lepi ilustrirani cenik, zadostuje kartica na:

MEINEL & HEROLD

d.z.o.z. / tovarne glasbil in harm., Maribor št. 282

VELETRGOVINA
S ŠPECERIJSKIM IN KOLONI-
JALNIM BLAGOM

M. OSET
MARIBOR

Direktni uvoz

Moderna pražarna za kavo

Mlini za kavo

Glavna zaloga sladkorja
državnih tovarn

Tel. 21-73 in 27-90

Brzjavni naslov: Oset Maribor

Prodajam

po znižanih cenah krep de chine
po din 8'—, 10' in 12'. Moško
in žensko blago od din 5'— naprej,
volneni rips od din 16— naprej,
svileni robci od din 5'— naprej ter
raznóvrstno blago po jako znižanih
cenah pri

I. IRPINU

Maribor, Vetrinjska ulica 15

Drago Rosina

Zaloga galanterije, ple-
tenin, papirja, vrvarskih
in pletarskih izdelkov

Maribor, Vetrinjska ul. 26

ZA GOSPODE

kangarn in ševiot za športne oble-
ke in plašče, sukno za površnike

ZA DAME

dobro volneno blago za damske o-
bleke in plašče; vse v veliki izbiri
in nizkih cenah dobite v manufak-
turni trgovini

FRANJO MAJER

MARIBOR, GLAVNI TRG ŠTEV. 9

Na drobno!

Na debelo!

Izdelovanje likerjev, dez. vin, sirupov in
žganjarna

Jakob Perhavec

Maribor, Gosposka 2 / Telefon 25 80

Vedno v zalogi najboljša in pristna sli-
vovka, droženka, pristen brinjevec ter
rum in vse vrste likerjev.

Specialiteta: Vermouth-vino in
Grenčak (želodčna grenčica)

Zahtevaj vedno le

FRANZ-OVE

TESTENINE

ker so dobre in poceni!

Obleke, klobuke, perilo, pletenine
itd. nudi ugodno

**KONFEKCIJA
JAKOB LAH**

MARIBOR, GLAVNI TRG 2

P *Priporočamo, da si
ogledate naše dobro
sortirano zalogo,
cene najnižje!*

linter & Lenard

železnina

Maribor, Aleksandrova cesta

Pristopajte k društvu za
vpepeljevanje mrličev

**»OGENJ«
MARIBOR**

Oskrbuje za umrle vpepeljitev v krematoriju v
Gradcu. Sprejemnina, enkratna po starosti in
mesečna članarina 15— dinarjev. Razen tega
nimajo člani s pogrebom nobenih stroškov.

Zahtevajte pravilnik na:

„Ogenj“, Maribor, Koroševa ulica št. 8

To so res trpežni čevlji

KARO
MARIBOR

Posojilnica Narodni dom v Mariboru

Z. Z. O. J. — TELEFON INT. 21-08

Deležna glavnica nad 600.000 din, lastne rezerve 11 milijonov din, hranilne vloge 56 milijonov din / Sprejema hranilne vloge na knjižice in na tekoči račun ter jih obrestuje po 3—5% / Daje posojila na vknjižbo in na menice pod najugodnejšimi pogoji.

Najstarejši slovenski denarni zavod v Mariboru / Vse hranilne vloge so proste in se izplačujejo neomejeno!

HRANILNO IN POSO- JILNO DRUŠTVO DE- LAVCEV V MARIBORU

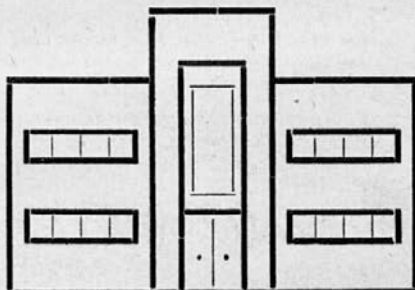
z. z. o. j. / Frankopanova ul. 37
v lastnem posloppju

Ustanovljeno leta 1871

Račun pri poštni hranilnici podružn. Ljubljana 13.143 / telefon 26-35

Sprejema hranilne vloge in jih obrestuje po najboljši obrestni meri / Posojila se dajejo na menice in vknjiženje po ugodnih pogojih

Zadružni delež znaša Din 200.—

INŽ. ARH.
JELENEC
& INŽ.
ŠLAJMER

Gradbeno podjetje in tehnična pisarna

MARIBOR

Pri parku št. 5 — Telefon št. 22-12

Prijatelj za vse živ- ljenje je dobro glasbilo

Vs...do se lahko nauči igrati na kateremkoli instrumentu brez učitelja, ker velika svetovna tovarna MEINEL & HEROLD vsakomur povsem brezplačno pošlje knjižico „Kako postanem dober godbenik?“ Samo glasbilo dobite pri njej izredno poceni, ker tu kupujete naravnost iz tovarnice odnosno tovarniškega skladišča.

Harmonike od Din 59- , gitare od Din 128- ,
violine od Din 65- , tamburice od Din 80- ,
mandoline od Din 90- , klarineti od Din 142-

Popolna garancija
za vsa glasbila,
katero dobite 8 dni
na poskušnjo. Za-
menjava dovoljena.
Brezplačno dobite
ilustrirani cenik. Za-
dostuje dopisnica na:

Verlangten Sie
Kostenvoranschlag
MEINEL & HEROLD 8561
Tovarnice
Glasbala **MARIBOR** Nr. 156
ZAL.

I. Jugoslovanska avtomatična kisarna

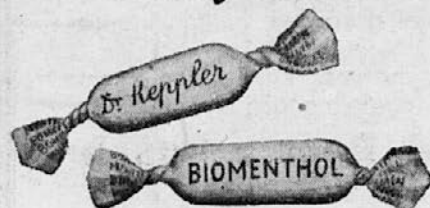
Rum	Kis
Liker	Vinski
Konjak	za
Ver- mouth	vlaganje
Vino	na- vadni
	sadni

Veležganjarna

izdelovanje likerjev in
sadnih sokov.

Za kino, gledališče

Bonboni

v zelenih zavitkih.

Ojačeni Eukalyptusmenthol bon-
boni z okusom poprove mete.

Osvežilni, desinficirajo usta,
krepčajo želodec.

1 vrečica 2 din

Dobivajo se v bufetih, lekarnah,
drogerijah i. t. d.

HOTEL RESTAVRANT

»NOVI SVET«

MARIBOR, JURČIČEVA UL. 7
TELEFON 27-25 — Lastnik: JOSIP POVODNIK

*

Nudi izborno domačo hrano, vedno sveže ribe,
dobra in pristna domača in dalmatinska vina
po zmernih cenah. — Na novo restavrirane sobe
za tuje vedno na razpolago

Za 20- dinarjev

prejemaš celo leto edino
slovensko ilustrirano,
kulturno in družinsko
delavsko revijo

„Vzajemno Svobodo“

BIZJAK - parna pekarna

in prodajalna vseh izdelkov tvornice

V. Bizjak in drug - Zagreb

LJUBLJANA: Gosposvetska c. 7

Podružnice: Prešernova ul. 32, Poljanska c. 25, Cesta 29. oktobra 21

Brez uporabe umetnih gnojil rodi naša slovenska gruda slabo žetev!

Pri istem obdelovanju, setvi ter spravljanju sadežev pa lahko pridelke podvojimo, če gnojimo:

Ozimna žita z nitrofosom,
vinograde in sadonosnike z nitrofoskalam-I,
travnike z apnenim dušikom oz. z nitrofoskalam-I,
krompir z nitrofoskalam-II,
povrtnino z nitrofoskalam-II.

Plevel v oziminah in jarnih uničimo z neoljenim apnenim dušikom, ki uničuje tudi razne škodljivce in golazen (muhe v smetišču in gnojnici) ter pospešuje kompostiranje organskih odpadkov.

Vsa strokovna navodila prejme vsak kmetovalec, ki se zanima za pravilno uporabo umetnih gnojil, pri

Tvornici za dušik d. d. Ruše v Rušah

Pred nakupom oglejte si veliko izbiro po najnižji ceni:

dvokolesa raznih modelov, motorjev več v st, šivalnih strojev najnovejših, otroških vozičkov, športnih vozičkov, igračnih vozičkov, tricikljev, holenderjev, otroških avtomobilov, stolic za učenje hoje, tricikljev za prevoz blaga, dele za vsakovrstne stroje in dvokolesa, pneumatika i. t. d. Ceni ki franko!

„TRIBUNA“ — F. BATJEL, LJUBLJANA

Karlovska cesta št. 4 — Podružnica Maribor, Aleksandrova c. št. 26

Odlična

sta

naša domača

slovenska

izdelka

Perion

pralni prašek, ki je neškodljiv in
odlično opere vsake vrste perilo
in

Hubertus

milo, terpentinovo in navadno,
ki je zelo izdatno in se izbor-
no peni

SLOVENSKA GOSPODINJA!

Če želiš dobro in poceni pralno
sredstvo, ki bo res domače, res,
slovensko, potem si zapomni
dvoje imen:

„Perion“ - „Hubertus“

SCHICHTOV

RADION
pere sam

in -
hitrejše

in -
belejše

in preprosto
kakor A-B-C

A **RAZTOPI**

Radion v mrzli
vodi

B **KUHAJ**

v raztopini perilo
20-30 minut

C **IZPIRAJ**

perilo najprej v gorki,
potem v mrzli vodi

hripavosti, katarju
pomagajo sigurno
Kaiser-jeve
prsne karamele

V lekarnah, drog.
in kjer so vidni plakati.

EUKA MENTOL BONBONI

Eukaliptusovo olje (esenca) je znano kot posebno zdravilno sredstvo zoper **bolezni v vratu**. V zvezi z antiseptičnim, bolj olajšujočim in hladečim mentolom, nudijo radi tega

**EUKALIPTUSOVI
MENTOL BONBONI**
znamka „Bolničarka“

izvrstno pomirjevalno sredstvo zoper **kašelj, hripavost in katar**. Oni osvežujejo in odpravijo obenem tudi neprijeten duh ust, ter se radi tega posebno priporočajo kadilcem, bolnim na želodcu itd.

Priporočamo vsem članom naše družbe, da se naroče na

„DELAJSKO POLITIKO“

oni, ki ne znajo slovenski, pa na

„VOLKSSTIMME“

Oba lista se tiskata v

Ljudski tiskarni

d. d. v Mariboru

ki ima svojo **tiskarno, knjigovz-
nico in trgovino s papirjem**

Je jako poceni in konkurenčna!